

JELENTÉS

A CIVIL TÁRSADALOM HANGJA

A „KONFERENCIA
EURÓPA JÖVŐJÉRŐL”
SZÓLÓ VITÁBAN

 **INSTYTUT
SOBIESKIEGO**

KÜLÜGYI ÉS KÜLGAZDASÁGI INTÉZET
INSTITUTE FOR FOREIGN AFFAIRS AND TRADE

INSTITUTE
FOR POLITICS
AND SOCIETY

 **F. A. Hayek
Foundation**

•
• **Visegrad Fund** •

Instytut Sobieskiego
ul. Lipowa 1a lok. 20
00-316 Warszawa

sobieski@sobieski.org.pl
www.sobieski.org.pl

A CIVIL TÁRSADALOM HANGJA A „KONFERENCIA EURÓPA JÖVŐJÉRŐL” SZÓLÓ VITÁBAN

Az EU intézményrendszere:

Tomasz Grzegorz Grosse (Sobieski Intézet – Lengyelország)
Stepper Péter (Külügyi és Külgazdasági Intézet – Magyarország)
Šárka Shoup (Politikai és Társadalmi Intézet – Csehország)

Energia:

Rafał Libera (Sobieski Intézet – Lengyelország)
Ilyash György (Külügyi és Külgazdasági Intézet – Magyarország)
Karel Sál (Politikai és Társadalmi Intézet – Csehország)

Digitalizáció:

Bartłomiej Michałowski (Sobieski Intézet – Lengyelország)
Ugrósdý Márton (Külügyi és Külgazdasági Intézet – Magyarország)
Martin Reguli (F. A. Hayek Alapítvány – Szlovákia)
Roman Máca (Politikai és Társadalmi Intézet – Csehország)

Angelika Gieraś

együttműködésével

©Copyright by Instytut Sobieskiego 2022
ISBN 978-83-959697-4-4

Projekt, produkcja Piotr Perzyna
Okładka: Piotr Perzyna

NOWEMEDIA24.PL

A CIVIL TÁRSADALOM HANGJA

A „KONFERENCIA
EURÓPA JÖVŐJÉRŐL”
SZÓLÓ VITÁBAN

Sobieski Intézet

április 2022

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés	7
II. Az EU intézményrendszere	9
Ajánlások.....	9
Nemzeti nézőpontok.....	11
Magyarország.....	11
Csehország.....	13
Lengyelország.....	16
Összegzés.....	19
III. Energiapolitika	21
Ajánlások.....	21
Bevezetés.....	21
Igazságos átmenet	22
Electric Avenue.....	25
Összekapcsolt Európa.....	29
Keresletoldali válasz.....	29
Összegzés.....	30
Nemzeti nézőpontok.....	32
Csehország.....	32
Magyarország.....	37
Lengyelország.....	43
IV. Digitalizáció	48
Ajánlások a közösségi médiáról és médiavállalatokról.....	49
1. Európai Digitális Ombudman (EDO) kinevezése	50
2. Európai Online Szabályozási Ügynökség (EORA) felállítása.....	50
3. Világosan és jogilag meghatározni a közösségimédia-vállalatok státuszát	50
4. Felhatalmazni az EDO-t és az EORA-t a megfelelő pénzügyi és jogi eszközökkel a szabályozások végrehajtásához.....	51
5. Demonopolizálni a reklámpiacot	51
Ajánlások a digitális egységes piac számára	51
6. Befektetni a következő digitális technológiákba.....	53
7. Az EU-t a digitális és IT-szolgáltatások szabad és nyílt piacává fejleszteni és támogatni .	53
8. A francia-német GAIA-X Projektet valódi európai projektté alakítani	54
9. EU delegációk küldése a legnagyobb IT-vállalatokhoz	54
10. Végfelhasználói licencszerződés (EULA) kezdőknek.....	56
Különbségek.....	56
Összegzés.....	58

V. Összegzés	61
---------------------------	-----------

VI. About the authors (alfabetic)	63
--	-----------

Angelika Gieraś.....	63
Tomasz Grzegorz Grosse	63
Ilyash György	63
Rafał Libera	64
Roman Máca	64
Bartłomiej Michałowski	64
Martin Reguli.....	64
Šárka Shoup	65
Stepper Péter.....	65
Ugrósdy Márton.....	65

VI. A résztvevő intézetekről	66
---	-----------

Külügyi és Külgazdasági Intézet.....	66
Politikai és Társadalmi Intézet (Institut pro politiku a společnost).....	66
F. A. Hayek Alapítvány (The F. A. Hayek Foundation Bratislava).....	66
Sobieski Intézet (Instytut Sobieskiego)	67

I. Bevezetés

A jelentés a Visegrádi Együttműködés országaiból (V4) való szakértőket szólaltat meg a Konferencia Európa Jövőjéről sorozattal kapcsolatban, mely 2021. május 9-én vette kezdetét. 2005 óta ezek a legnagyobb konzultációk, melyeket európai intézmények szerveznek, de ugyanakkor az első olyan tanácskozások is, melyek tág értelemben figyelembe veszik a civil társadalom és az állampolgárok véleményét is. Ezek a tanácskozások arra a kérdésre keresik a választ, hogy „Milyen Uniót szeretnének a tagállamok polgárai?”, és ezeket az elvárásokat csatornázza be a döntéshozók felé. A konferencia véletlenszerűen kiválasztott európaiakat is megszólaltat az európai integráció fejlesztéséről szóló megbeszélésben, illetve bevonta őket olyan politikai döntések fejlesztésébe, mely ellene tart az Európai Unióban (EU) meglévő democráciadeficitnek. A megbeszéléseken a szándék szerint különleges helyet kell elfoglalniuk a civil társadalom képviselőinek a think tankok keretein belül. Az Európa jövőjéről szóló megbeszélések problémája ezidáig az volt, hogy elsősorban Nyugat-Európára fókuszáltak. Úgy tűnik, hogy a közép-európai szereplők hangja, és így azoknak a társadalmaknak, melyek a 2004 után az EU-hoz csatlakozott új tagállamokat képviselik, nem volt megfelelőképpen hallható.

A Visegrádi Együttműködés országainak think tankjeit egybegyűjtő projekt megbeszélései három fő témára összpontosultak: politikai és rendszerszintű ügyek, az energia- és klímapolitika kihívásai, valamint a digitalizáció témája.

Az ennek a jelentésnek a megírásában résztvevő szakértők célja az volt, hogy növeljék az Európai Unió demokratizációját, a társadalmi részvételt, és az EU polgárainak szándéka szerint az integráció továbbvitelét. A jelentés szerzői kategorizálták az EU-t érő fő kihívásokat, és meghatározták az európai integráció néhány problémáját V4 szemszögből. Szakértőink arra is mutatnak lehetséges válaszokat, hogyan kellene átlendülni ezeken a nehézségeken egy jobb Európai Unió építése érdekében, így specifikus ajánlásokat fogalmazna meg, melyek életbe léptetése után az EU hatékonyabban és átláthatóbban tudna működni. Az EU integráció fejlesztésének demokratikus sztemderdekét kell követnie, és figyelembe kell vennie a tagállamok polgárainak elvárásait, akik, mint például a lengyelek, az integráció lelkes támogatói, és céljuk, hogy biztosítsák az EU számára a lehető legjobb jövőt.

Az európai vitában fontos szövetségeseket keresni, és „a régió hangján” beszélni, mely erősebb, mint az egyes tagállamok hangja. Elképzelésünk szerint ez a jelentés eljuttatja a V4 szakértőinek intellektuális hozzájárulását az EU jövőjéről és fejlődéséről szóló nemzetközi vitába. Megoldási javaslataink, különösen az ukrajnai háború kitörésének, valamint az EU országainak a Covid-19 világjárványból való kilábalásának fényében azt a célt szolgálják, hogy egyesítsük az európai nemzeteket, ami – úgy véljük – a V4-országok régiójának, valamint az egész közösségnek a megerősödéséhez fog vezetni.

A növekvő gazdasági kihívások, az EU határain kibontakozó geopolitikai konfliktusok, és az EU-n belüli hatalmas belső nehézségek korában olyan kezelési módszereket kell keresnünk, melyek optimálisak

a válságok kezeléséhez. Ugyanakkor tisztelnünk kell a tagállamok nemzeti demokráciáit és alkotmányos rendjét. Ezért kell az Európa jövőjéről szóló konferenciát más alapra építeni, mint amilyen en eddig nyugodott, hogy ne vezethessen az európai projekt összeomlásához. Az Európa jövőjéért való aggodás végig kísérte a V4 országokat képviselő szakértőink munkáját a Konferencia Európa Jövőjéről szóló megbeszéléseken.

Ennek a jelentésnek a kezdeményezője a Sobieski Intézet, egy 2005 óta létező lengyel think tank, melynek küldetése, hogy „ötleteket alkosson Lengyelország számára”. Partnereink a következő intézetektől való munkatársak voltak: Institute for Politics and Society (Cseh Köztársaság), F. A. Hayek Foundation Bratislava (Szlovákia), Külügyi és Külgazdasági Intézet (Magyarország). A projektet a Nemzetközi Visegrád Alap finanszírozta.

Angelika Gieras
Tomasz Grzegorz Grosse

II. Az EU intézményrendszere

Ajánlások

1. A V4 továbbra is támogat minden olyan kezdeményezést, mely a közös gondolkodást segíti Európa jövőjéről. Országaink álláspontja jóideje változatlan a közösség jövőjével kapcsolatban. A V4 elkötelezett az erős nemzetekre épülő Európa koncepciója mellett, és egy olyan Európai Unió építésében vagyunk érdekeltek, mely tiszteli a nemzeti álláspontokat, a tagállamok egyenlőségét, támogatja a sikeres nemzeti modelleket, és mely a közös zsidó-keresztény kulturális értékeken nyugszik.
2. A tagállamok közös gazdasági sikerének biztosítását minden EU-szakpolitikában prioritásként kell kezelni. A V4 úgy véli, hogy az EU a legjobb keretrendszer mind a belső, mind a külső kihívások kezelésére, és azon dolgozik, hogy amennyire csak lehet, hozzájáruljon egy erősebb, biztonságosabb és versenyképesebb EU létrehozásához. A V4 azon az állásponton van, hogy az integráció elsősorban közös gazdasági siker. Az, hogy ha az „egyre szorosabb Uniót” önmagában való célként értelmezzük, az a nemzeti érdekek felülírásához, és az Európa alapját képező hagyományos értékek gyengüléséhez vezet. A Covid-19 világjárvány és a korábbi válságok az EU legfontosabb vívmányait helyezték súlyos nyomás alá. Meg kell találnunk a módját, hogy visszavezessük az Európai Uniót a gazdasági és politikai siker útjára, ahol a polgárok hihetnek az „európai álomban”. Közép-Európa számára az integráció vívmányainak megvédése jelenti a legfontosabb prioritást közös jövőnkkel kapcsolatban. A belső piac integritását, a négy alapvető szabadságot és a schengeni övezet megfelelő működését vissza kell állítani, amilyen hamar csak lehet. Fenn kell tartanunk az Unió nyitottságát is, hogy a bővítés folytatódhasson a nyugat-balkáni régióban is. A V4 támogatja Ukrajna Európai Unió tagságát is.
3. Meg kell erősíteni a szubszidiaritás elvének és a nemzeti parlamenteknek a szerepét az EU döntéshozatalában. A V4 régóta támogatja egy „piros lap eljárás” bevezetését, mely lehetővé tenné a nemzeti parlamentek számára, hogy késleltessék a nemkívánatos törvényhozási folyamatokat. A nemzeti parlamenteknek képesnek kell lenniük arra is, hogy hozzájáruljanak az EU döntéshozatali folyamatához. Az EU-nak – a szubszidiaritás elvével összhangban – támogatnia kell a tagállamokat, elsősorban válságok idején, vagy a megfelelő erőforrásokban kialakuló nemzeti szintű hiányok kialakulása esetén.
4. Az Európai Uniónak demokratikus szervezetnek kell maradnia. Az európai demokrácia fejlődése sok éves folyamat volt, melynek legjobb példája az Európai Parlament kompetenciáinak kialakulása. Mindazonáltal számos kutató arra mutat rá, hogy az EU szintjén súlyos demokráciadeficit van

jelen. Ezért is nagyon fontos, hogy az EU intézményei ne korlátozzák a tagállamok szerződésben rögzített kompetenciáit, és így a tagállamok demokráciáját. Ugyanakkor a szerződések értelmében az EU-nak tiszteletben kell tartania a nemzeti identitást, melyek a tagállamok alapvető politikai és alkotmányos struktúráiban gyökereznek. Azon az állásponton vagyunk, hogy elsősorban a tagállamok feladata, hogy a szerződésekben végrehajtott egyhangú változtatások révén, (amennyiben szükséges) kompetenciákat adjanak át az EU-nak.

5. Az Európai Uniónak rugalmasabb válságkezelési módszereket kell találnia, melyeknek részét képezheti a differenciált integráció mechanizmusainak kiterjedtebb használata, és a „hajlandók koalícióinak” alkalmazása. Ennek egyik példája az EU-s klímapolitika, ami túl nehéz célokat határoz meg túl rövid időintervallum alatt néhány közép-európai ország számára. Ennélfogva tanácsos lenne, hogy ezekben a közös célokban (i) a legnehezebb helyzetben lévő országok lassabb tempóban haladhassanak; (ii) a jelenleginél tervezettnél sokkal nagyobb európai pénzügyi támogatással. Ugyanez igaz a migrációs politika közös céljairól is, melyek elvi szinten nemzeti kompetenciába kell, hogy tartozzanak, de európai szintű megvitatásra és koordinálásra lenne szükség válságok idején, melyet az EU intézményei végeznének el. Ezeknek a közös céloknak a megvalósítása rugalmasan differenciált kellene, hogy legyen, az egyes tagállamok képességeinek, és ezen országok szavazóinak preferenciáinak tükrében. A szabályozási harmonizációs trendet ideális esetben a belső piac négy gazdasági szabadságára kellene korlátozni. Ugyanakkor a négy szabadság szerződésben rögzített hatáskörét ki kellene bővíteni a belső piacon, elsősorban a szolgáltatások területén.
6. Az európai értékek jelentik a működőképes Európai Unió alapját. Ennek ellenére sem sajátíthatja ki a politikai párbeszéd az EU-n belül egyetlen politikai választási lehetőség és a politikai értékek, melyeket képvisel. A vita szabadságának demokratikus elvét tiszteletben kell tartania minden politikai csoportnak, melyek védelmezik a saját elképzeléseiket, a saját politikai értékeik keretén belül. Ez az egymás iránti toleranciának és egymás tiszteletben tartásának előfeltétele, valamint a politikai pluralizmus elengedhetetlen feltétele.
7. Újjá kell építenünk a konszenzus kultúráját. A tagállamoknak eltérő kihívásokra kell válaszolniuk eltérő helyzetükből és eltérő intézményi modelljeikből fakadóan, melyek pedig egyedi társadalmi és gazdasági kontextusukból fakadnak. A V4 elutasítja a minősített többségi döntéshozatalt az olyan érzékeny területeken, mint a szociálpolitika, az adózás, vagy a közös kül- és biztonságpolitika. Ahogy a 2022-es ukrán válság is rámutatott, a létfontosságú biztonsági érdekeket illetően még mindig jelentős eltérések vannak a tagállamok között. Ezért a nagyobb államok számára nem engedhetjük meg, hogy leszavazzák a kisebbeket az EU fórumain ezekben a fontos kérdésekben. Ehelyett olyan konszenzust kell keresni, mely tiszteletben tartja minden tagállam stratégiai érdekeit, és hagyja, hogy a NATO játssza a fő szerepet Európa védelmében. Az Európai Tanács vezető szerepét és útmutatását tiszteletben kell tartani a stratégiai fontosságú kérdésekben; a legfontosabb döntéseket a legmagasabb szinten kell meghoznia a tagállamok demokratikusan választott vezetőinek.
8. A migrációs politikának elsősorban a tagállamok kompetenciájába kell tartoznia. Az Európai Uniónak szubszidiaritás-alapú megközelítést kell alkalmaznia ebben a kérdésben, és támogatni a tagállamokat, elsősorban az EU külső határainak a tömeges és ellenőrizetlen migrációval szembeni megvédésében. Az Európai Uniónak hatékonyan fel kell lépnie azon külső hatalmak ellen, melyek a migrációs nyomást instrumentalizálják az EU ellen.
9. Míg a Közös Európai Menekültügyi Rendszer reformjával kapcsolatos tárgyalások megrekedtek, a közös migrációs és menekültügyi politika hiányosságai továbbra is súlyos problémát jelentettek

az elmúlt években. Az EU, nem tanulva korábbi hibáiból, még ma, 2022-ben sincs felkészülve egy lehetséges újabb migrációs válság következményeire. A múltban nyilvánvalóan hibás koncepciót követtünk: minden menedékkérő befogadása és elhelyezése Európában soha nem lesz megfelelő válasz az illegális migrációra és azokra a népességmozgásokra, melyek a biztonsági kihívások miatt következnek be. Az EU segítségével olyan helyzetet kell teremtenünk a kibocsátó országokban, és az azok környezetében lévő biztonságos országokban, melyek lehetővé teszik az otthonukat elhagyók számára, hogy sikeres életet kezdjenek az otthonukhoz olyan közel, amilyen közel csak lehet.

10. A belorusz válság szintén rámutatott a külső határok védelmének fontosságára, míg az afganisztáni események újra megmutatták, milyen fontos a migráció alapvető okait kezelni, és támogatni a kibocsátó- és tranzitországokat. Mind az EU-s, mind a nemzeti narratívákban egyfajta reorientáció állt be a Talibán afganisztáni hatalomátvétele óta. Az EU intézményei és a tagállamok elkezdtek felismerni, hogy az elsődleges és leghatékonyabb eszköz, ami a rendelkezésünkre áll, a környező biztonságos országok támogatása, hogy megvédjük az EU külső határait, és hogy ezáltal biztosítsuk az EU belső biztonságát.
11. A V4 oldaláról pozitívan szemléljük ezt a narratívában beálló változást az EU-n belül, mivel nem értünk egyet azzal, hogy időről időre ugyanazokkal a hibás válaszokkal próbáljuk meg kezelni az Európába érkezők ciklikusan megnövekedő számát. Fenntartjuk véleményünket, miszerint minden lehetséges eszközt be kell vetnünk, hogy ellenőrzés alatt tartsuk az illegális migrációt, és megakadályozzuk az Európai Unióba való belépést a megfelelő azonosítás nélkül, ami a jelenlegi járványhelyzetben csak még fontosabbá vált. A valóban nemzetközi védelemre szoruló migránsok és az EU-n kívüli gazdasági migránsok közötti különbségtétel valóban kulcsfontosságú, hiszen így tudjuk biztosítani, hogy azok lépjenek az EU területére, akik valóban védelemre szorulnak.
12. Hasonlóképpen szkeptikusan állunk hozzá a migrációs- és menekültügyi paktum relokációs javaslataihoz. A tagállamok álláspontja évek óta ismert; ezért nem gondoljuk megfelelő megközelítésnek, hogy a menekültügyi rendszer reformját olyan mechanizmusra alapozzuk, mely mindig is a legvitatottabbak közé tartozott. Álláspontunk továbbra is azon meggyőződésünkön alapszik, hogy az új migrációs csomag alapja nem lehet a kötelező relokációs mechanizmus. A kötelező relokáció kizárólag mint húzóhatás (pull factor) tud szolgálni, és nem járul hozzá a migrációs válság megoldásához.

Nemzeti nézőpontok

Magyarország

Magyarország erős Európai Uniót akar látni a világ színpadán, olyan Uniót, mely a szerződésben lefektetett eredeti értékeit tükrözi. A szerződéseket a nép által választott kormányzatok fogadták el, és így nincs más alternatíva egy demokratikus szervezetben, mint szóról szóra követni ezeket a közös szabályokat. Magyarország ellenzi a szerződések mindenféle tág értelmezését, ahogy az intézményi hatáskörök bővítését is a folyamat feletti demokratikus ellenőrzés nélkül.

A legnagyobb kihívások egyike, hogy meggyőzzük az európai embereket az EU fontosságáról. Az előttünk álló feladat, hogy megváltoztassuk a távoli, túlbonyolított és bürokratikus intézményrendszer percepcióját az állampolgárok számára, és megmutassuk nekik, hogy az EU és a tagállamok kormányai valóban értük (és nem ellenük) dolgoznak.

A Konferencia Európa Jövőjéről (CoFoE) nagyszerű kezdeményezés, amit Magyarország teljes mértékben támogat, és melynek keretében rekord mennyiségű rendezvény, megbeszélés, műhelybeszélgetés és konferencia került megrendezésre 2021-ben. Mindezek ellenére úgy vélem, hogy a konferencia önmagában nem alkalmas arra, hogy tényleges politikai megoldásokkal szolgáljon az EU számára. Természetesen nem a tudományos szakértők, nem állami szervezetek (NGO-k), think tankok feladata a munka elvégzése a demokratikusan megválasztott kormányok helyett. Bár nem lehet tehát elvárni, hogy a Konferencia Európa Jövőjéről (CoFoE) számottevő eredménnyel fog zárulni, mégis fontos lehetőséget teremt arra, hogy közép-európai álláspontokat lehessen csatornázni az EU jövőjéről szóló általános vitába.

Bár az EU az 1950-es évek óta sikertörténet, egyfajta globális visszahúzódas kezdődött 2010 után. Nemcsak megszűnt prioritásnak lenni az EU eredeti célja, hogy globálisan a legdinamikusabb gazdasággá váljon, de Európa versenyképessége számos válság nyomán drámaian csökkent. Az EU szomszédságában kialakult instabilitás, a brexit és az EU intézményrendszerébe vetett bizalom általános csökkenése súlyos legitimációs problémát teremtett az Európai Unióban. Két egymással vetélkedő megközelítés alakult ki különböző ideológiai és földrajzi alapról. A nyugati mainstream politikai elit és az átpolitizált brüsszeli bürokrácia a federalizmusra és a bürokrácia hatalmának további növelésére irányuló megoldási javaslatokban bíz. Anélkül, hogy meghallgatnák az európai vitákban elhangzó ellenérzéseket, azt várják el, hogy a keleti és déli országok is az ő nézőpontjukat tegyék magukévá. Magyarország támogatja az Európai Uniót, mely a választott kormányoknak és a tagállamok népeinek járó kölcsönös tiszteletre alapszik.

A magyar kormányzat néhány pontján alapuló ajánlások:

1. Vészfék-mechanizmus, ami lehetővé teszi az egyes tagállamok létfontosságú érdekeit sértő döntések megvételét. A tagállamok együttese és az Európai Tanács piros lapot mutathatna, és megállíthatná a döntéshozatali mechanizmust, ha olyan súlyos aggodalmak merülnének fel a döntéssel kapcsolatban, melyek fenyegetik alkotmányos nemzeti hagyományait.
2. Fordított előzetes döntéshozatali mechanizmus: az EU bíróságának konzultálnia kell a tagállamok alkotmánybíróságával azokban az esetekben, melyek az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (TFEU) 267. cikkelyével kapcsolatosak.
3. Olyan ellenőrző testület létrehozása, melynek feladata az EU intézményeinek törvényes működésének felügyelete volna. A jogállamiság nélkülözhetetlen feltétele az európai politikának, de nem csak a tagállamokra, hanem az EU intézményire is vonatkoznia kell.
4. Módosítani a kettős többség szabályait, mert aránytalan előnyt nyújt a nagyobb tagállamok számára.
5. Bevezetni a piros lap mechanizmust a szubszidiaritás elve alapján. Ez megnövelné a nemzeti parlamentek fontosságát. Ha a szubszidiáris ellenőrzési folyamat azt mutatja, hogy az összes nemzeti parlament szavazatainak 55%-a egy döntés ellen van, akkor azt a döntést EU-szinten nem szabadna elfogadni.

A V4 számos konzultációs formátumot megindított még a COP26 előtt, hogy közös álláspontot fogalmazzon meg a klímaváltozási napirenddel kapcsolatban. A V4 különleges álláspontot vett fel a nukleáris energia és a földgáz mint átmeneti üzemanyag támogatójaként. Magyarország elkötelezett híve a klímaváltozás és a környezetpusztulás elleni küzdelemnek, de Budapest úgy véli, hogy létezik alternatív, konzervatív megoldása a klímahívásnak, és V4-partnereinkkel együtt ki tudjuk fejteni érveinket egy európai vitában. Magyarország támogatja a többszereplős játékokat a klímapolitika területén. Nem valamilyen elképzelt globális közösség felelős a klímaváltozás problémáiért. Valójában a közösségek, nemzetek,

regionális szereplők, állampolgárok, államok és vállalatok sokkal valószínűbb, hogy fel tudnak lépni ezek érdekében, mint egy globális közösség a maga meghatározott érdekeivel, például az ENSZ bürokratái vagy az NGO-k politikai aktivistái. Magyarország tehát úgy gondolja, hogy kompromisszumra és egyensúlyra van szükségünk a klímaváltozás kezeléséhez. Egy stabil és hatékony környezetvédelmi politikához meg kell találnunk a közös nevezőt mindezek szereplői között. Nem a nemi egyenlőséget és az empowerment igényeit a környezetvédelemmel összhangba hozni, hanem a nemzetgazdaságokat, az állampolgárok elvárásait, a regionális fejlesztési kérdéseket stb. Minden szereplőt érdekeltté kell tennünk egy környezetbarátabb politikában, mely tovább megy a hangzatos szövegekénél. A magyar kormány felfogása szerint verseny alakult ki a nemzetállamok és vállalatok között. A zöldebb gazdaságra való átállás, mint a világ hatalmainak egyensúlyában beálló bármilyen változás, versengést idéz elő. Ez a versengés elsősorban nemzetállamok és vállalatok között zajlik. Észben kell tartani, hogy egy-egy erőközpont azért fog bizonyos zöld technológiákat támogatni, hogy az érdekeit szolgálja (például Ausztrália a lítiumionos akkumulátorokat, Dánia és Németország pedig a szélerőműveket fogja előnyben részesíteni stb.).

Csehország

A civil társadalom lényegében absztrakt fogalom, mely a társadalmi vita különböző lehetőségeit segíti elő, melyek a hasonlóképpen megjelenő jelenségek teljes mértékben kvázi-objektív és kvázi-szubjektív interpretációiból áll. Lehetetlen tehát általános érvénnyel definiálni a fogalmat, bár majdnem mindenkinek megvan a maga interpretációja arról, hogy minek hiszi. A világos definíció hiányából fakadóan szükségessé válik, hogy földrajzi regionális értelemben lehatároljuk a társadalmi vitát, és így félre tegyük a külső behatásokat. Európa egyike a legváltozatosabb és történetileg legmeghatározottabb kontinenseknek a bolygón. Európa nagyjából 50 független államot és hat függő területet számlál, valamint itt található a globális népesség nagyjából 10%-a, és itt termelik a harmadik legnagyobb GDP-t kontinensnyi összehasonlításban, illetve népességének nagyjából 75%-a keresztény. A legnagyobb kormányzati formája a kontinensnek az Európai Unió, melynek 27 ország a tagállama az előbb említett 50 szuverén országból. Ez a 27 tagállam, miközben valóban osztoznak egymással közös történeti emlékeken és kultúrán, különállóak maradnak nemzeti identitásuk és önkifejezésük tekintetében. Ezért teljes mértékben el kell utasítanunk egy univerzális Európai Unió képzetét, egy európai identitását, mely felválthatja az egyes nemzetek identitását. Egy ilyen identitás a kontinens egész történelmének, valamint a minket elválasztó különbözőségeknél a lábbal tiprása volna, mely arra ítélné minket, hogy egyetlen országban éljünk.

Az európai nemzetek ennek ellenére egyesülni akarnak a jelenlegi válságok és a jövőbeli kihívások miatt. Az EU hozta el ezt az egyesülést, és most igyekszik egységesen és erősen megérkezni a jövőbe. Most az a kérdés, hogy mi az a civil társadalom az EU-n belül, és hogyan fog fejlődni a jövőben. Az EU milliárdnyi polgárának jövője felett dönt, ahogy milliárdnyi nem állampolgár sorsára is hatással van Európán belül és az egész világon. Ha nem lehetséges megállapodni abban, mit jelent a civil társadalom, a döntések hatékonyságát rögtön meg fogják kérdőjelezni (sőt, valójában már meg is kérdőjelezzik). A civil társadalom szubjektív definíciója úgy látszik, több problémát okoz, mint amennyit megold. Ezért szükséges, hogy pontosabban határozzuk meg a civil társadalom természetét a meglévő fogalmaink alapján. Ebből a definícióból kell erednie az EU felé teendő ajánlásainknak.

A civil társadalomnak rengeteg meghatározása létezik a világban a különböző népektől és különböző országokból. Az európai társadalomban azonban egyetlen alap létezik, melyen az egész közösség nyugszik: a nagyrészt a zsidó-keresztény kulturális értékekből táplálkozó erkölcs és értékek. Bár napjaink Európája egyre inkább szekularizált, jelenlegi létezésének alapjai továbbra is az említett értékek. Valójában azt is mondhatnánk, hogy azokban a térségekben, ahol ezt a háttérrel vitatják, vagy olyan más régiókkal határosak, melyekben nincsenek ott ezek az alapvető értékek, nagyobb gyakorisággal vannak kitéve konfliktusnak és politikai vitáknak. Ezek az értékek legegyszerűbb formájukban a békét,

felebarátaink fajra, vallásra való tekintet nélküli tiszteletét és szeretetét jelentik, minden egyén élethez, szabadsághoz és a boldogsághoz kereséséhez való jogának elismerését, valamint ezeknek az értékeknek a védelmét ellátó jogállamiság követését jelentik. Ez nem azt jelenti, hogy más kontinenseken vagy nem európai kultúrákban ne lennének jelen ezek az értékek, de az kijelenthető, hogy világos különbség van az európai kultúrák és a nem európai kultúrák között. A civil társadalom ilyen definíciója, és annak Európára gyakorolt következményei alapján a következő ajánlásokat lehet tenni, hogy jobban irányítsuk az EU jövőjét, valamint Európa mint kontinens és közösség jövőjét.

A legfontosabb feladat az EU számára, hogy hagyjon fel az erkölcsi tekintély totális gyakorlásáról a tagállamok felett. Az egység továbbra is fontos része az EU jövőjének, de az erkölcs és az értékek diktálásának kísérlete olyan tévút, mely csak elégedetlenséget és ellenkezést fog szülni a meglévő tagállamok között, és el fogja szigetelni és elrettenteni a potenciális jövőbeli tagokat. Az EU-nak sokkal inkább elősegítő szervként kéne működnie, mely segíti a párbeszédet a tagállamok között, miközben bátorítja és szabályozza az ezek közötti kereskedelmet, nem pedig olyan törvényeket fogad el és tartat be, mely ellentmond az egyes tagországok kifejezett szellemiségének. Ez az eljárás az Európai Uniónak pont azokat az elveit ássa alá, melyek a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség és a jogállamiság, a béke és a stabilitás elősegítése. A történelem fontos eseményei megmutatták már, mit okozhatnak ezek a törésvonalak. A 2015-ös migrációs válság, az EU Green Deal, valamint a legutóbbi lengyel – belarusz határválság csak három példa a fentiekre. Különösen hangsúlyoznunk kell az EU Green Deal szövegezését is, hogy jobban megértsük ezt a pontot. A Green Deal szövegezése szerint a klímaváltozás bizonyos hatásait enyhítené az étrendünk megváltoztatása. Nevesül „a fogyasztói választások megváltoztatása és egészséges étrend irányába való terelése olyan nagy hatású lehet, mint az elérhető technológiai megoldások az adott szektor kibocsátásának csökkentése szempontjából” (EU Commission, 2020). Megemlíti tehát ezt a „Farm to Fork” stratégiát, mely nem több, mint újabb terv az EU részéről, hogy még jobban szabályozza az élelmiszertermelés fenntarthatóságát, ám érvelésének alapját csak a lábjegyzetben adja meg a dokumentum végén, ahol ez olvasható: „Az állati termékek táplálékként való fogyasztásának erős csökkenése potenciálisan 30 millió tonnával [sic!] csökkentheti a kibocsátást 2030-ra” (EU Commission, 2020). Bár a klímaváltozás kétségtelenül probléma, miért próbálja az EU a tagállamok állampolgárainak étrendjét is diktálni? Ez azt az elképzelést vetíti előre, hogy mivel az étrend maga nem változtatható az egyéni szabadság miatt, tehát vélhetően a fogyasztó számára elérhető élelmiszereket lehet és kell megváltoztatni, hogy elérjük a fogyasztó beleegyezését étrendje megváltoztatásába. A polgári szabadságjogokba való ilyen veszélyes beleszólás megbonthatja a civil társadalom építményét anélkül, hogy akár egy választott kormányzati szerv kezdeményezné, melyeket a helyi állampolgárok közvetlenül befolyásolni tudnának.

A második legfontosabb dolog a helyi törvényekhez és kormányzati végrehajtó mechanizmusokhoz tartozik. A jogállamiságot különbözőképpen interpretálják a különböző országokban, ezért pedig különbözőképpen értelmezendők a megsértésének értelmezései is. A jogrendre alapuló civil társadalom ellentéte az anarchia. Ezért az elszabadult törvénytelenység és bűnözés direkt ellentmondásban van a civil társadalom képével. Ahogy korábban említettük, az értékek és az erkölcs határozza meg a jogállamiság interpretációját, de az EU-n belüli interpretációja már rögzült. Ennél fogva megváltoztatni az interpretációt, ami azt jelentené, hogy akár megbocsátjuk a jogállamiság áthágását, akár korábban jogosnak ítélt eseteket elítéljük, a jogállamiság és a végrehajtói mechanizmusok leértékelődéséhez vezetne. Ezért tehát az EU-nak tartózkodnia kell attól, hogy olyan törvénykezést vezessen be, mely törvényeket és a meglévő törvények olyan interpretációját vonná magával, mely ellentmond a tagállamok rögzült törvényeinek. Hangsúlyoznunk kell például a 2014-ben bevezetett gyűlöletbeszéd-törvényeket. A 2008-ban az EU-ban elfogadott gyűlöletbeszéd-törvény értelmében „minden tagállamnak meg kell tennie a szükséges lépéseket, hogy az itt következő, szándékolt viselkedés büntethető legyen” (EU Commission, 2008). Az egész dokumentum bővelkedik az olyan megfogalmazásokban, mint hogy „minden tagállamnak meg kell tennie a szükséges lépéseket”. Ezután 2014-ben új szövegváltozatot fogadtak el,

mely egyszerűen azt mondja ki, hogy a gyűlöletbeszédnek „minden tagországban bűncselekménynek kell számíttatnia, és hatékony, arányos, és elrettentő büntetési tételekkel sújthatónak kell lennie” (EU Commission, 2014). A dokumentum azt is hangsúlyozza, hogy ez a megközelítés „vonatkozik minden, az Európai Unió (EU) területén elkövetett cselekményre [...] amit egy EU ország állampolgára követ el, illetve minden olyan jogi személy érdekében, melyet EU országban jegyeztek be” (EU Commission, 2014). Ez a változás egy újabb határozott elmozdulás az EU részéről, hogy a személyi szabadságokon és a tagállamok intézményein túlnyúlóan tudjon cselekedni. Bár az erőszak és a rasszizmus valóban borzalmas dolog, a gyűlöletbeszéd bizonyos szempontból teljesen szubjektív kategória, és így törvényi kényszerítő erőt nem alkalmazhat vele szemben olyan entitás, mely egy adott ország egyedi igazságszolgáltatása fölött igyekszik átnyúlni. Meg kell jegyezni, hogy 2008-ban a javasolt büntetési tételek „egy és három év közötti elzárásként” (EU Commission, 2008) voltak meghatározva, természetesen azzal az előbb említett kitéttel, hogy „minden tagállamnak meg kell tennie a szükséges lépéseket” (EU Commission, 2008), és ezt írták felül úgy, hogy „az EU országoknak biztosítaniuk kell, hogy ezek büntethetőek [...] legfeljebb egytől három évig tartó elzárással” is (EU Commission, 2014). Európa soha nem válhat olyan kontinenssé, melyet egyetlen kormányzat irányít abszolút fennhatósággal annak alkotóelemei fölött.

A harmadik és utolsó fontos dolog az EU számára, hogy tartóztassa fel a kínai Övezet és Út Kezdeményezést (Belt and Road Initiative, BRI). A Kína ellen és annak állandó hegemoniáért és szuperhatalmi felsőbbbségért való fellépése elleni fellépésnek teljes mértékben őszinte célja kell válnia az EU számára. A Global Gateway projekt, bármilyen briliáns és ambiciózus is papíron, el is vonhat szükséges forrásokat más európai projektektől. Az Európai Parlament szerint (2021) jelentős forrásbővítésben állapodtak meg a Connecting Europe Facility (CEF) számára „30 milliárd euró értékben a 2021 és 2027 közötti időszakra” („30 milliárd euró az EU régióit összekötő infrastruktúra-projektekre”), miközben a Global Gateway több mint „300 milliárd eurós” (EU Commission, 2022) forrással számol ugyanabban az időszakban. Úgy tűnik tehát, hogy nagyobb hangsúlyt fektetnek az EU globális befolyásának növelése, aránytalanul nagyot ahhoz képest, amit a helyi infrastruktúrára költenének. Miközben ez az új projekt reményekkel kecsegtet, továbbra sem látszik, hogyan lenne hatékony. Ugyanakkor épp az a projekthez fűzött legnagyobb remény, hogy eredeti szándéka szerint a kínai BRI ellen-kezdeményezése lehetne, ahogy ezt az Európai Bizottság elnöke, Ursula von der Leyen mégis jegyezte: „Jók vagyunk utak finanszírozásában. De annak nincs értelme, hogy Európa építsen egy tökéletes utat egy kínai tulajdonban lévő rézbánya és egy kínai tulajdonban lévő öböl [sic!] között. Okosabbnak kell lennünk, amikor ilyen befektetésekről beszélünk” (Lau & Cokelaere, 2022). Továbbra is megoldásra váró kérdés azonban, hogy mindez el fogja-e távolítani azt a befolyást, amivel a BRI már most rendelkezik különböző európai országokban, és hogy valóban átcsatornázza-e a globális finanszírozást lokálissá.

A civiltársadalom, bár absztrakt terminológia, melynek nincs általánosan elfogadott definíciója, továbbra is nagyon fontos minden európai ország társadalmi struktúrája számára EU-tagságtól függetlenül. Az EU-val és jövőjével kapcsolatos legfőbb aggodalom, hogy ezek az intézmények túlságosan arra hajlanak, hogy azt higgyék, ők Európa elsődleges kormányzó szervei, ahelyett, amik valóban: kormányzati szervek, melyek továbbra is alá vannak rendelve az egyéni, szuverén nemzetállamoknak, de melyek segítenek a kereskedelem és az infrastruktúra fenntartásában és szabályozásában a tagállamok között. Ha az EU intézményei visszalépnek a tagállamok szuverenitásának fokozatos, de egyértelmű eluralásának folyamatából, és visszatérnek oda, hogy Európa jobbá tétele érdekében fenntartják és szabályozzák a kereskedelmet és az infrastruktúrát, akkor a kontinens és a világ valóban ragyogó és optimista jövő előtt áll.

Felhasznált irodalom

Commission, E. U. (2008, November 28). Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. Document 32008F0913. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008F0913>

Commission, E. U. (2014, June 15). Framework Decision on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. Summaries of EU Legislation. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l33178>

Commission, E. U. (2020, September 17). COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Document 52020DC0562. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0562#footnote4>

Commission, E. U. (2022, February 10). Global Gateway. European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en

Hill, P. J. (2017). Judeo-Christian Thought, Classical Liberals, and Modern Egalitarianism. *The Independent Review*, 22(1), 49–58. <http://www.jstor.org/stable/26314755>

Lau, S., & Cokelaere, H. (2022, February 8). The EU launches 'Global Gateway' to counter China's Belt and Road. *POLITICO*. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/eu-launches-global-gateway-to-counter-chinas-belt-and-road/>

€30 billion for infrastructure projects connecting EU regions. (2021, July 7). European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210701IPR07504/EU30-billion-for-infrastructure-projects-connecting-eu-regions>

Lengyelország¹

Az Egyesült Jobboldal, ami 2015 óta vezeti Lengyelországot, ellenzi a föderalizációt és a hatalom további centralizálását az Európai Unióban. Ehelyett a „nemzetek Európájának” modelljét támogatja, vagyis egy olyan európai integrációt, mely annyi kompetenciát hagy a tagállamok és nemzeti demokráciáik kezében, amennyit csak lehetséges. Felismeri, hogy a demokrácia Európában éppen a nemzeti közösségeken nyugszik, és ezt nem szabad, hogy az Európai Unió túlzottan korlátozza. Az EU intézményeinek demokratikus deficitje azt jelenti, hogy az „európai demokrácia” nem tudja teljesen átvenni a nemzeti demokráciák helyét. Így az Európai Uniónak nincs megfelelő demokratikus legitimitása, hogy újabb kompetenciákat vonjon el tagállami hatáskörből, és döntéseket hozzon a demokratikus közösségek akaratával szemben.

A hatalom centralizálása az EU-n belül néhány területen igazolható, így például a strukturális kihívásokkal küszködő euróövezet számára. Ugyanakkor a centralizáló lépéseket mindig jóvá kell hagyatni az érintett országokkal. Sőt, azoknak az országoknak is, melyek nem tartoznak bele a monetáris unióba, képeseknek kell lenniük arra, hogy kivonják magukat az ilyen lépések hatálya alól, például a fiskális politika centralizálását célzó alól.

A lengyel hatóságok a szubszidiaritás elve alapján vezetett integrációs modell hívei. Ez azt jelenti, hogy az EU intézményei támogatják a tagállamokat a közös biztosításában, elsősorban válsághelyzetekben. Ugyanakkor a szubszidiaritás elve alapján vezetett modell kizárja, hogy az EU intézményei döntéshozatali jogköröket vegyenek át a közpolitikában, kivéve ha maguk a tagállamok egyeznek bele, hogy szuverén hatalmuk egy részét az EU-ra ruházzák. Az Európai Uniónak és intézményeinek tehát nincs meg a hatalmuk, hogy kompetenciáikat saját hatáskörben bővítsék a tagállamok megfelelő egyetértése nélkül.

Így például az Európai Unió Bíróságának (CJEU) nincs felhatalmazva, hogy az EU jogköreit kiterjessze, vagy, hogy beavatkozzon hatásköri kérdésekbe, melyek a Szerződések alapján kizárólag a tagállamok felelősségi körébe tartozik. A CJEU állandó gyakorlata, hogy szisztematikusan kiterjeszti az EU joghatóságát a tagállamokra. A lengyel hatóságok úgy vélik, ezt a tendenciát meg kell állítani. Mateusz Morawiecki miniszterelnök egy új intézmény létrehozását sürgette, mely a tagállamok alkotmánybíróságainak

¹ Ez a rész teljes egészében szerzőjének (Thomasz Grzegorz Grosse) személyes véleményét tükrözi, nem pedig a lengyel kormány hivatalos álláspontját tükrözi.

képviselőiből állna, és mely felügyelné a CJEU joggyakorlatát ebben a tekintetben. Sőt, az egyes nemzeti alkotmánybíróságoknak meg kell adnia a jogot, hogy önállóan értékeljék a CJEU ítéleteit olyan tekintetben, hogy sérti-e a szerződésekben foglalt jogokat az EU-n belül, és nem áll-e fenn összeférhetetlenség a nemzeti alkotmányokkal.

A lengyel kormány és a lengyel alkotmánybíróság álláspontja szerint tehát sem az Európai Bizottságnak, sem az EU Bíróságának nincs jogköre Lengyelország belföldi igazságszolgáltatásának szervezeti struktúráját és reformját befolyásolni, mivel ilyen hatalmat a lengyel állam nem ruházott át az EU-ra. Sőt, az EU intézményeinek nincs hatásköre az olyan ügyekre, mint például a homoszexuális párok örökbefogadásának ügye, az abortuszkérdés, vagy a közoktatás és az oktatás folyamata a tagállamokban. Az ilyen ügyeknek az Európai Bizottság, az Európai Parlament, vagy a CJEU általi felülvizsgálata a lengyel kormányzat véleménye szerint az európai szerződések megsértésével érnek fel, és jogtalan beavatkozást jelentenek a nemzeti demokráciák hatáskörébe. Más szóval ezt lehet tekinteni a jogállamiság hiányának az EU intézményeinek részéről. A lengyel hatóságok többször felhívták a figyelmet arra, hogy a jogállamisági kritériumoknak nemcsak az összes tagállamra, hanem az EU intézményeire is vonatkozniuk kell.

A lengyel kormány a közerkölcs tekintetében konzervatív és kereszténydemokrata nézeteket vall. Ezeket az értékeket választották a lengyelek hét egymást követő választáson 2015 és 2020 között. A lengyel hatóságok aggódnak amiatt az EU-n belüli látványos tendencia miatt, hogy az európai értékeket baloldali és liberális politikai preferenciákkal azonosítsák. Ez a keresztény és konzervatív értékektől való fokozatos eltávolodást jelent az EU intézményeinek politikai gyakorlatában. A lengyel kormány képviselői több ízben felismerték, hogy mindez gátat szab az EU-n belüli politikai pluralizmusnak és a tagállami demokráciának. Az EU-ra szerződésben át nem ruházott ügyekkel kapcsolatban az EU-intézmények nem erőltethetik a véleményüket, főleg nem ilyen elfogultsággal, és ez igaz a közerkölccsel összefüggő kérdésekre is, mint például az abortusz vagy a szexuális kisebbségek által élvezett jogok mértéke. Ezeket az ügyeket az egyes tagállamok demokratikus közösségének kell meghatároznia – ahogy az eddig is történt.

A lengyel hatóságok elismerik az európai jog elsőségét a nemzeti joggal szemben, de két fontos kitéttel: (i) ez nem érinti az alkotmányjogot, és (ii) kizárólag azokat a jogköröket érinti, melyeket a lengyel hatóságok átruháztak az EU-ra az európai szerződések keretében. A nemzet, vagyis a lengyel szavazópolgárok gyakorolják a szuverenitást abban a kérdésben, hogy milyen releváns jogköröket engednek át a tagállamtól az EU-nak. Sem a CJEU, sem más EU-intézmény nem rendelkezik ilyen hatalommal szuverenitási kérdésekben.

Ebben az értelemben a lengyel álláspont konzisztens a német Szövetségi Alkotmánybíróság (Das Bundesverfassungsgericht) többek között 2020. május 5-i ítéletével, mely szerint a szerződéseket a nemzet akaratával egyetértésben kell értelmezni, mely akarat ratifikálta azokat, és mely továbbra is a szuverén főhatalom felettük. Más szóval az EU törvényhozása és a CJEU esetjogát a karlsruhei alkotmánybíróság hitelesítheti mint a német démosz képviselője. A fent említett ítéletben a német alkotmánybíróság egyhangúlag kimondta, hogy a német alkotmány az európai jog fölött áll.

Hasonló volt a francia Államtanács (Le Conseil d'État) 1998. október 30-i állásfoglalása, melyben kimondták, hogy a francia állam nemzetközi kötelezettségei nem terjednek ki az alkotmányos rendelkezéseire. Ezt az ítéletet erősítette meg a francia Legfelsőbb Bíróság (La Cour de cassation) 2000. június 2-án, mikor azt mondta ki, hogy a nemzetközi kötelezettségek esetében a nemzetközi jog elsősége a nemzeti joggal szemben nem érinthetik az alkotmányos jellegű rendelkezéseket.

A lengyel Alkotmánybíróság (Trybunał Konstytucyjny) 2005 és 2021 között hozott, egymást követő döntései ugyanezt az álláspontot tették magukévá, vagyis azt, hogy az EU-jog nem élvez elsőbbséget

a lengyel alkotmánnyal szemben. Ezen alkotmánybíróságok döntései nem vezettek az egyes tagállamok ezt követő, EU-ból való kilépéséhez. A nemzeti bíróságok pusztán meghatározták a további európai integráció intézményi keretrendszerét a nemzeti alkotmányos berendezkedésekkel összhangban. Így tehát összhangban állnak az Európai Unióról szóló Szerződés 4. cikkelyével, mely kimondja, hogy „az Uniónak tiszteletben kell tartania a tagállamok egyenlőségét a Szerződések előtt, ahogy nemzeti identitásukat is, mely alapvető politikai és alkotmányos struktúráikból fakad.”

A lengyel hatóságok úgy vélik, hogy a minősített többségi elv alapján eldöntött kérdések számának megnövekedése az Európai Tanácsban föderalizációs tendenciát jelent, mely a nagyobb tagállamoknak kedvez a kisebb államok érdekeivel és szavazóinak akaratával szemben. Ennélfogva inkább csökkenteni kellene az ilyen többségi elv által elfogadható kérdések számát az Európai Tanácsban.

A 2022-es ukrajnai válság bizonyítja, hogy a nagyobb nyugat-európai tagállamoknak más percepciója van a geopolitikai helyzetről és a stratégiai érdekekről, mint például a közép-európai vagy balti országoknak. Ezért tehát nehéz elfogadni a többségi elvet az EU Tanácsában az EU közös kül- és biztonságpolitikáját érintő kérdésekben.

Az erős közös biztonság- és védelempolitika megalkotására irányuló igyekezetek súlyos kérdéseket vetnek fel az ukrajnai válsággal kapcsolatban, legalábbis az az előtti időszakra vonatkozóan, hogy az Oroszországi Föderáció megtámadta volna Ukrajnát 2022. február 24-én. A közös biztonság- és védelempolitikát Franciaország és Németország érdekei dominálták volna, melyek nem mindig egyeztethetők össze a NATO úgynevezett keleti szárnyának biztonsági preferenciáival. Tény ugyanakkor, hogy az Oroszországi Föderáció támadása óta Berlin és Párizs álláspontja megváltozott, a német kormány pedig beleegyezett, hogy katonai segítyeket küld Ukrajnának, és úgy döntött, védelmi kiadásait a NATO-elvárásokkal összhangban meg fogja növelni. Ugyanakkor a NATO megerősítésére kell törekedni, főleg a Szövetség keleti szárnyának országaira, nem pedig az EU úgynevezett „stratégiai autonómiájának” elérésére a védelem területén. Az EU biztonság- és védelempolitikáját gondosan összhangba kell hozni és valójában alá kell rendelni a NATO céljainak. Nem lehet duplikálni a NATO struktúráit és infrastruktúráit, és nem szabad azok felváltásában sem gondolkodni.

Úgy tűnik, hogy az egymást követő válságok és az EU-n belüli demokratikus deficit keltette politikai feszültségek megoldása nem lehet az európai intézmények jogköreinek további centralizálása. Sokkal inkább a decentralizációt és a flexibilitást kell növelni, hogy az integrációs folyamat és a válságmenedzsment a nemzeti szavazók által kifejezett politikai akaratral összhangban legyenek.

A migrációs válság kezelése jó példát szolgáltat minderre. Az EU intézményei nem erőltethetnek olyan megoldást ebben a kérdésben, melyet nem fogadnak el az egyes országok szavazói. Szükséges megoldani a válságot az alapvető okainak megszüntetése révén, és így csökkenteni az EU-ba történő bevándorlás volumenét. A menekültek és migránsok kényszerletelepítését nem szabad felülről lefelé ráerőltetni a tagállamokra. Nem helyes az sem, ha szupranacionális menekültügyi rezsime alakítunk ki az EU-n belül. A lengyel kormány azon az állásponton van, hogy szolidaritást kell mutatni a válságnak leginkább kitett országok felé, de segítség jellegét az egyes országok szavazói akaratának, valamint pénzügyi lehetőségeinek kell meghatározni. Emellett a leginkább érintett tagállamoknak az EU intézményeinek támogatásával meg kell állítaniuk a bevándorlás hullámát az EU-ba. Az EU határainak nyitottan tartása vagy lyukacsosan hagyása például humanitárius megfontolásokból az EU egészét és más tagállamokat is kitesz a migránsok túlzott tömegének beáramlásából fakadó problémáknak, mint például a közbiztonság leromlása, vagy a terrorfenyegetettség. Tehát a határállamok hozzáállása, mely nem tartóztatja fel a bevándorlás hullámát, más államokat is kitesz a problémának, és így tehát nem felel meg a Közösség egésze felé irányuló szolidaritás kritériumának.

Egy másik példa az EU klímapolitikája, mely nagyon ambiciózus célokat fogalmaz meg minden tagállammal szemben, de a politika kivitelezésének költsége nem egyenlően oszlik el az EU tagjai között. Az EU politikájának tehát rugalmasabbnak kell lennie, és a klímacélok elérésének sebességét például hozzá kellene igazítani az egyes országok és társadalmak képességeihez. Emellett nagyobb pénzügyi támogatást kellene biztosítani az olyan országok számára, melyek a legrosszabb helyzetből indulnak a klímapolitikai átalakulásban.

Más szóval a lengyel hatóságok álláspontja szerint az EU politikájának decentralizáltabbá kell válnia és rugalmasabb kell őket kezelni. Ez áll összhangban a szubszidiaritás elve alapján vezetett Európa gondolatával, mely támogatja tagállamait, de nem kötelezi őket arra, hogy vállalják az integráció terheit a helyi szavazók akaratával szemben. Hasonlóképpen, a súlyos pénzügyi szankciók alkalmazása a tagállamokkal szemben ellentmond a szubszidiaritás elvére épített Európa gondolatának. A centralizációs tendencia egyik tünete, hogy kötelezően kikényszeríti a szabályozási harmonizációt és az uniform politikához való illeszkedést a gyengébb és kisebb tagállamok számára. Sőt, a pénzügyi szankciókat gyakran a közép-európai új tagállamok ellen használják, ami pedig a lengyel kormány képviselőinek véleménye szerint Nyugat-Európa leereszkedő attitűdjének kifejeződése. Ez szükségtelen törésvonalakat és politikai feszültséget teremt akkor, amikor az EU-nak éppen az egymást követő válságok leküzdésére kellene összpontosítania.

Az Európai Unióról szóló Szerződés 1. cikkelye megemlíti az „egyre szorosabb Unió megteremtését Európa népei között”. Válságok és növekvő dezintegráció idejében az Európai Uniónak paradigmaváltásra lenne szüksége az integrációt illetően. Egy rugalmasabb és demokratikusabb Unió megteremtése szükséges, mely tehát összhangban áll Európa demokratikus közösségeinek akaratával.

Összegzés

A V4-országok továbbra is támogatnak minden olyan kezdeményezést, mely segíti a közös gondolkodást Európa jövőjéről. Országaink álláspontja jóideje változatlan a közösség jövőjével kapcsolatban. A V4 elkötelezett az erős nemzetekre épülő Európa koncepciója mellett, és egy olyan Európai Unió építésében vagyunk érdekelték, mely tiszteli a nemzeti álláspontokat, a tagállamok egyenlőségét, támogatja a sikeres nemzeti modelleket, és mely a közös zsidó-keresztény kulturális értékeken nyugszik.

A tagállamok közös gazdasági sikerének biztosítását minden EU-szakpolitikában prioritásként kell kezelni. A V4 úgy véli, hogy az EU a legjobb keretrendszer mind a belső, mind a külső kihívások kezelésére, és azon dolgozik, hogy amennyire csak lehet, hozzájáruljon egy erősebb, biztonságosabb és versenyképebb EU létrehozásához. A V4 azon az állásponton van, hogy az integráció elsősorban közös gazdasági siker. Az „egyre szorosabb Uniót” önmagában való célként való értelmezése a nemzeti érdekek felülírásához, és az Európa alapját képező hagyományos értékek gyengüléséhez vezet. A Covid-19 világjárvány és a korábbi válságok az EU legfontosabb vívmányait helyezték súlyos nyomás alá. Meg kell találnunk a módját, hogy visszavezessük az Európai Uniót a gazdasági és politikai siker útjára, ahol a polgárok hihetnek az „európai álomban”. Közép-Európa számára az integráció vívmányainak megvédése jelenti a legfontosabb prioritást közös jövőnkkel kapcsolatban. A belső piac integritását, a négy alapvető szabadságot és a schengeni övezet megfelelő működését vissza kell állítani, amilyen hamar csak lehet. Fenn kell tartanunk az Unió nyitottságát is, hogy a bővítés folytatódhasson a nyugat-balkáni régióban is. A V4 támogatja Ukrajna Európai Uniói tagságát is.

Meg kell erősíteni a szubszidiaritás elvének és a nemzeti parlamenteknek a szerepét az EU döntéshozatalában. A V4 régóta támogatja egy „piros lap eljárás” bevezetését, mely lehetővé tenné a nemzeti parlamentek számára, hogy késleltessék a nemkívánatos törvényhozási folyamatokat. A nemzeti

parlamenteknek képesnek kell lenniük arra is, hogy hozzájáruljanak az EU döntéshozatali folyamatához. Az EU-nak – a szubszidiaritás elvével összhangban – támogatnia kell a tagállamokat, elsősorban válságok idején, vagy a megfelelő erőforrásokban kialakuló nemzeti szintű hiányok kialakulása esetén.

Az Európai Uniónak demokratikus szervezetnek kell maradnia. Az európai demokrácia fejlődése sok éves folyamat volt, melynek legjobb példája az Európai Parlament kompetenciáinak kialakulása. Mindazonáltal számos kutató arra mutat rá, hogy az EU szintjén súlyos demokráciadeficit van jelen. Ezért is nagyon fontos, hogy az EU intézményei ne korlátozzák a tagállamok szerződésben rögzített kompetenciáit, és így a tagállamok demokráciáját. Ugyanakkor a szerződések értelmében az EU-nak tiszteletben kell tartania a nemzeti identitást, melyek a tagállamok alapvető politikai és alkotmányos struktúráiban gyökereznek. Azon az állásponton vagyunk, hogy elsősorban a tagállamok feladata, hogy a szerződésekben végrehajtott egyhangú változtatások révén, (amennyiben szükséges) kompetenciákat adjanak át az EU-nak.

Az Európai Uniónak rugalmasabb válságkezelési módszereket kell találnia, melyeknek részét képezheti a differenciált integráció mechanizmusainak kiterjedtebb használata, és a „hajlandók koalícióinak” alkalmazása. Ennek egyik példája az EU-s klímapolitika, ami túl nehéz célokat határoz meg túl rövid időintervallum alatt néhány közép-európai ország számára. Ennélfogva tanácsos lenne, hogy ezekben a közös célokban (i) a legnehezebb helyzetben lévő országok lassabb tempóban haladhassanak; (ii) a jelenleginél tervezettnél sokkal nagyobb európai pénzügyi támogatással. Ugyanez igaz a migrációs politika közös céljairól is, melyek elvi szinten nemzeti kompetenciába kell, hogy tartozzanak, de európai szintű megvitatásra és koordinálásra lenne szükség válságok idején, melyet az EU intézményei végeznének el. Ezeknek a közös céloknak a megvalósítása rugalmasan differenciált kellene, hogy legyen, az egyes tagállamok képességeinek, és ezen országok szavazóinak preferenciáinak tükrében. A szabályozási harmonizációs trendet ideális esetben a belső piac négy gazdasági szabadságára kellene korlátozni. Ugyanakkor a négy szabadság szerződésben rögzített hatáskörét ki kellene bővíteni a belső piacon, elsősorban a szolgáltatások területén.

Az európai értékek jelentik a működőképes Európai Unió alapját. Ennek ellenére sem sajátíthatja ki a politikai párbeszéd az EU-n belül egyetlen politikai választási lehetőség és a politikai értékek, melyeket képvisel. A vita szabadságának demokratikus elvét tiszteletben kell tartania minden politikai csoportnak, melyek védelmezik a saját elképzeléseiket, a saját politikai értékeik keretén belül. Ez az egymás iránti toleranciának és egymás tiszteletben tartásának előfeltétele, valamint a politikai pluralizmus elengedhetetlen feltétele.

Újjá kell építenünk a konszenzus kultúráját. A tagállamoknak eltérő kihívásokra kell válaszolniuk eltérő helyzetükből és eltérő intézményi modelljeikből fakadóan, melyek pedig egyedi társadalmi és gazdasági kontextusukból fakadnak. A V4 elutasítja a minősített többségi döntéshozatalt az olyan érzékeny területeken, mint a szociálpolitika, az adózás, vagy a közös kül- és biztonságpolitika. Ahogy a 2022-es ukrán válság is rámutatott, a létfontosságú biztonsági érdekeket illetően még mindig jelentős eltérések vannak a tagállamok között. Ezért a nagyobb államok számára nem engedhetjük meg, hogy leszavazzák a kisebbeket az EU fórumain ezekben a fontos kérdésekben. Ehelyett olyan konszenzust kell keresni, mely tiszteletben tartja minden tagállam stratégiai érdekeit, és hagyja, hogy a NATO játssza a fő szerepet Európa védelmében. Az Európai Tanács vezető szerepét és útmutatását tiszteletben kell tartani a stratégiai fontosságú kérdésekben; a legfontosabb döntéseket a legmagasabb szinten kell meghoznia a tagállamok demokratikusan választott vezetőinek.

III. Energiapolitika

Ajánlások

Bevezetés

Az elmúlt két év során a Covid-19 világjárvány arra készítette a kormányokat és a vállalkozásokat, hogy újraértékeljenek bizonyos régóta elfogadott elveket a „dolgok menetéről”. Újraértékelés tárgya lett például az, ahogy független gazdaságaink ráhagyatkoznak a just-in-time ellátási láncokra. A pandémia és az egymást követő lezárások felhívták a figyelmet ennek a rendszernek a sérülékenységre (mely legakutabb formában az orvosi felszerelések beszerzésében jelent meg). A rendszer ellenállóképességének javítása és a nagyobb fokú redundancia elérése elsődleges prioritássá vált.

Másrészről a Covid-19 tapasztalata a „zöld átmenet” felé billentette a mérleget Brüsszelben és a többi nyugat-európai fővárosban, minthogy világos párhuzamot vont egészségügyi szektoraink sérülékenysége, és a ökoszisztémáinknak a klímaváltozás felgyorsulása következtében fokozódó sérülékenysége között. Ez a változás eredményezte az European Green Deal nevű, nagyszabású EU-szakpolitikai program meghirdetését és a „Fit for 55” keretrendszert. Ez váltotta ki azt is, hogy sok vállalkozás szigorúbban elkezdte magáévá tenni a Környezeti, Társadalmi és Kormányzási (Environmental, Social & Governance, ESG) szabályokat. Az útirány, úgy tűnt, világosan ki van szabva: rákapcsolni a megújuló erőforrások kiterjesztésére, kivezetni a fosszilis üzemanyagokat és elektromosítani a gazdaság egyre több szektorát.

Oroszország Ukrajna elleni támadása azonban kihívás elé állította ezt az új paradigmát. Világosan megmutatta az energiaforrások diverzifikációjának fontosságát és világossá tette, hogy az európai energiaszisztéma még mindig túlzottan a fosszilis üzemanyagokra támaszkodik. Az ukrajnai háború más szóval tehát újra megmutatta kitettségünket a just-in-time ellátási láncoknak.

Az EU energiapiacát ellenállóbbá kell tenni a külső sokkhatásokkal szemben, illetve a változékony időjárásal szemben a megújuló erőforrások tekintetében. Ezt a következőképpen érhetjük el:

- (i) nagyobb rugalmasságot engedélyezni a tagállamok számára energiatranzíciójuk megtervezésében, úgy, hogy az tükrözze kiindulópontjukat, rendelkezésre álló erőforrásaikat, és belföldi piacuk állapotát;
- (ii) az átalakulással járó fájdalmak enyhítése az új zöldmezős projektekbe történő erőteljesebb beruházások nyújtásával és az energiahatékonyságot támogató kezdeményezések támogatásával (például a keresletoldali szabályozás révén); és

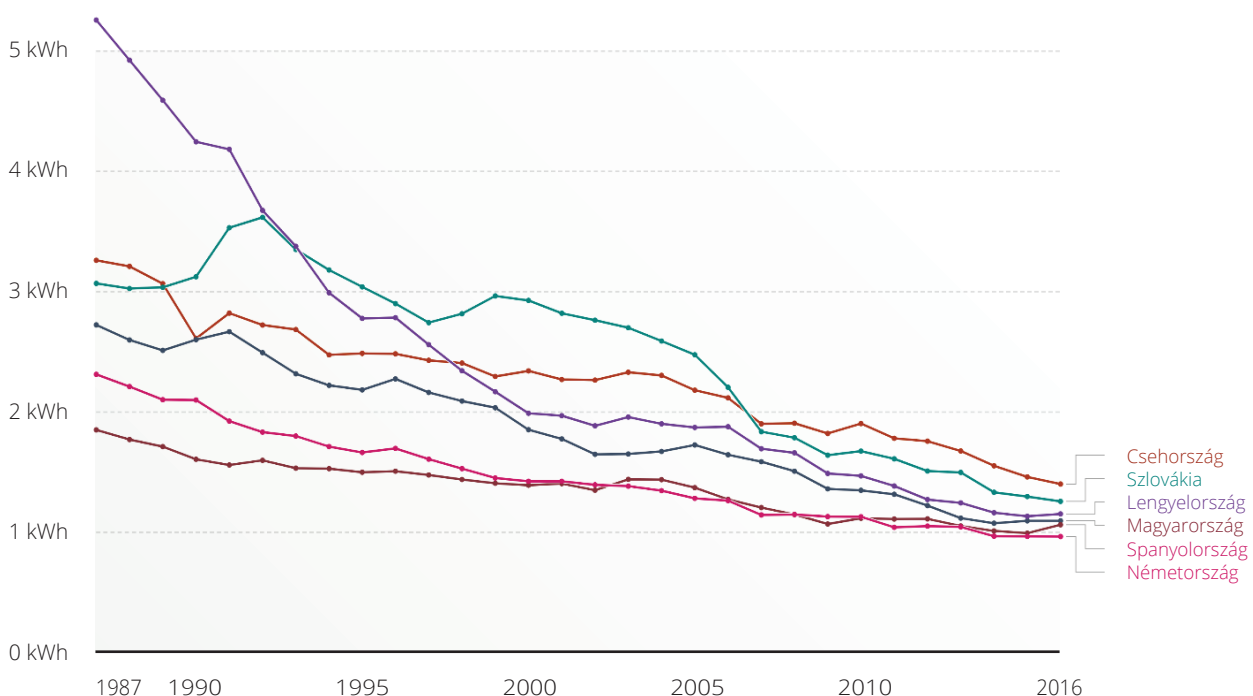
- (iii) további rugalmasság elérése a tagállamok közötti jobb villamoshálózati összeköttetés támogatása révén.

Igazságos átmenet

A közép- és kelet-európai országokat általában úgy tekintik, mint akik gazdaságuk „zöldítésében” nem elég gyorsak és ambiciózusak. Azonban, hogy igazságot tegyünk a V4 számára, figyelembe kell venni, hogy ezek az országok már eleve átmentek egy radikális átalakuláson az általuk alkalmazott energia-modellben. Ha az 1980-as éveket használjuk referenciapontként, akkor (ahogy az alábbi ábra is mutatja) világossá válik, hogy a kommunizmus összeomlása, és a gazdaság ezt követő átorientálása hirtelen és lényegi változásokat hozott az energiahatékonyság területén minden érintett ország számára. Az egy-ségnyi GDP-re vetített energiafelhasználás² folyamatosan csökkent a V4 országokban (Lengyelországban a legdrámaibb zuhanást 1990 előtt mutatta), miközben gazdaságaink szinte töretlenül növekedési pályán voltak. Ebben a tekintetben a V4 országai sokkal nagyobb haladást értek el például Németországnál vagy Spanyolországnál az energiahatékonyság és a kevésbé energaintenzív gazdaság kialakítása terén.

1. ábra 1: Energiaintenzitást

Az energiaintenzitást elsősorban mint az egységnyi bruttó hazai termékre vetített elsődleges energiafelhasználást mérik. Ezt kilowattóra per USD (2011-es árfolyam, vásárlóerő paritáson) mérik.

Forrás: Our World in Data based on BP; World Bank; and Maddison Project Database
OurWorldInData.org/co2-and-other-greenhouse-gas-emissions CC BY

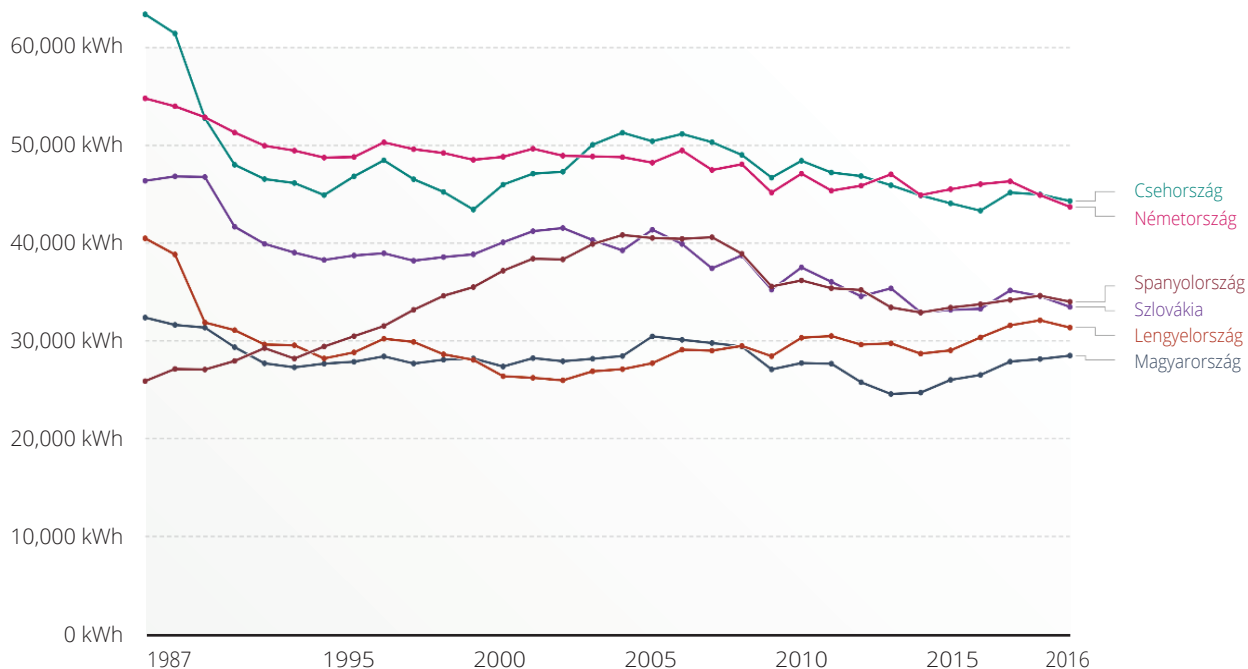
1. ábra

- 2 Az energiaintenzitás az egységnyi bruttó hazai termékre vetített energiafogyasztást méri. Voltaképpen azt vizsgálja, hogy egy ország milyen hatékonyan használ fel energiát egységnyi gazdasági teljesítmény előállításához. Az alacsonyabb energiaintenzitás azt jelenti, hogy kevesebb energiára van szükség egységnyi GDP-hez.

Sőt, a V4 országokban (Csehország jellemző kivételével) az egy személyre jutó átlag energiafogyasztás is sokkal alacsonyabb, mint Németországban. Ez is azt mutatja, hogy egy átlagembernek Lengyelországban vagy Magyarországon sokkal kisebb az „energi lábnyoma”, mint például németországi társaiknak.

2. ábra: Energiafogyasztás per fő

Az energiafelhasználás nemcsak az elektromosság felhasználására vonatkozik, hanem mindenféle energia felhasználására, amit például közlekedés, fűtés vagy főzés során használunk fel.

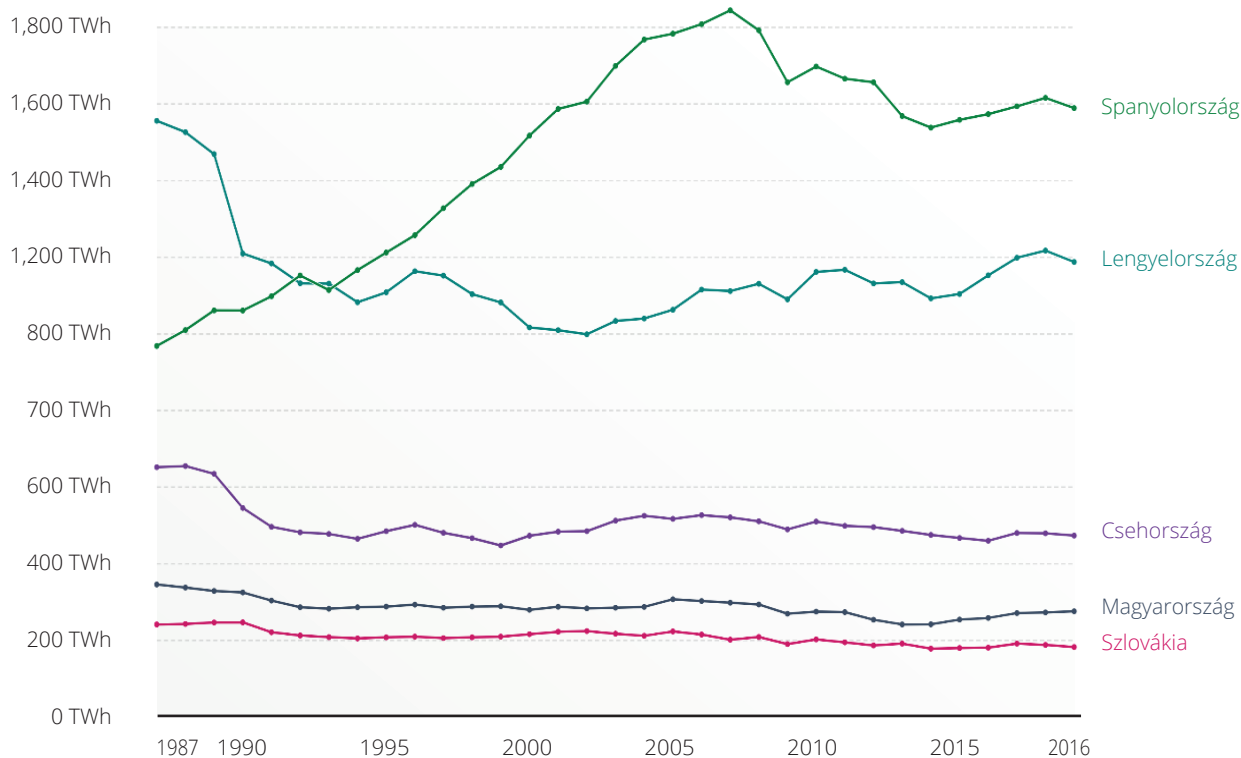

Forrás: Source: Our World in Data based on BP & Shift Data Portal
OurWorldInData.org/energy CC BY

Az egyik oldalon Lengyelország és Magyarország, másik oldalon pedig Nyugat-Európa között kialakult különbséget bizonyos mértékig lehet magyarázni az előbbi két ország alacsonyabb vásárlóerejével. Ugyanakkor, ha megnézzük az elsődleges energiafogyasztás számait a V4-en belül (vagyis azt, hogy összesen mennyi energiát – elektromosságot, közlekedést, fűtést összesen – használ fel egy ország egy adott évben), kiderül, hogy az elmúlt három évtized jelentős GDP-növekedése nem eredményezett jelentős ugrást az energiafogyasztásban. Távolról sem. Valójában ha Lengyelország példáját nézzük, nem lehet nem észrevenni, hogy az energiafogyasztás 2019-ben nagyjából ugyanazon a szinten állt, mint 1990-ben (1,200 TWh), pedig Lengyelország gazdaságának struktúrája teljesen más, ahogy egy átlag lengyel gazdasági helyzete is. Egészen más kép bontakozik ki Spanyolországban, mely az 1990-es évek elején nagyjából annyit fogyasztott, mint Lengyelország, de ahogy az ország fejlődött (lakossága pedig hat millió fővel vagy 15%-kal nőtt a '90-es évek vége és a nagy gazdasági recesszió 2008-as kezdete között), Spanyolország energiafogyasztása megdöbbentő módon 50%-kal nőtt. Más szóval Spanyolország fejlődési modelljét 2009 előtt a V4 országainál sokkal nagyobb mértékben az energiafelhasználás expanziója fűtötte, mind abszolút számok tekintetében (lásd alább a 3. ábrát), mind egy főre lebontva (lásd a 2. ábrát feljebb).

3. ábra: Elsődleges energiafogyasztás

Az elsődleges energiafogyasztást terawatt-órában mérik.

Forrás: BP Statistical Review of Global Energy
OurWorldInData.org/energy CC BY

Note: Data includes only commercially-traded fuels (coal, oil, gas), nuclear and modern renewables. It does not include traditional biomass.

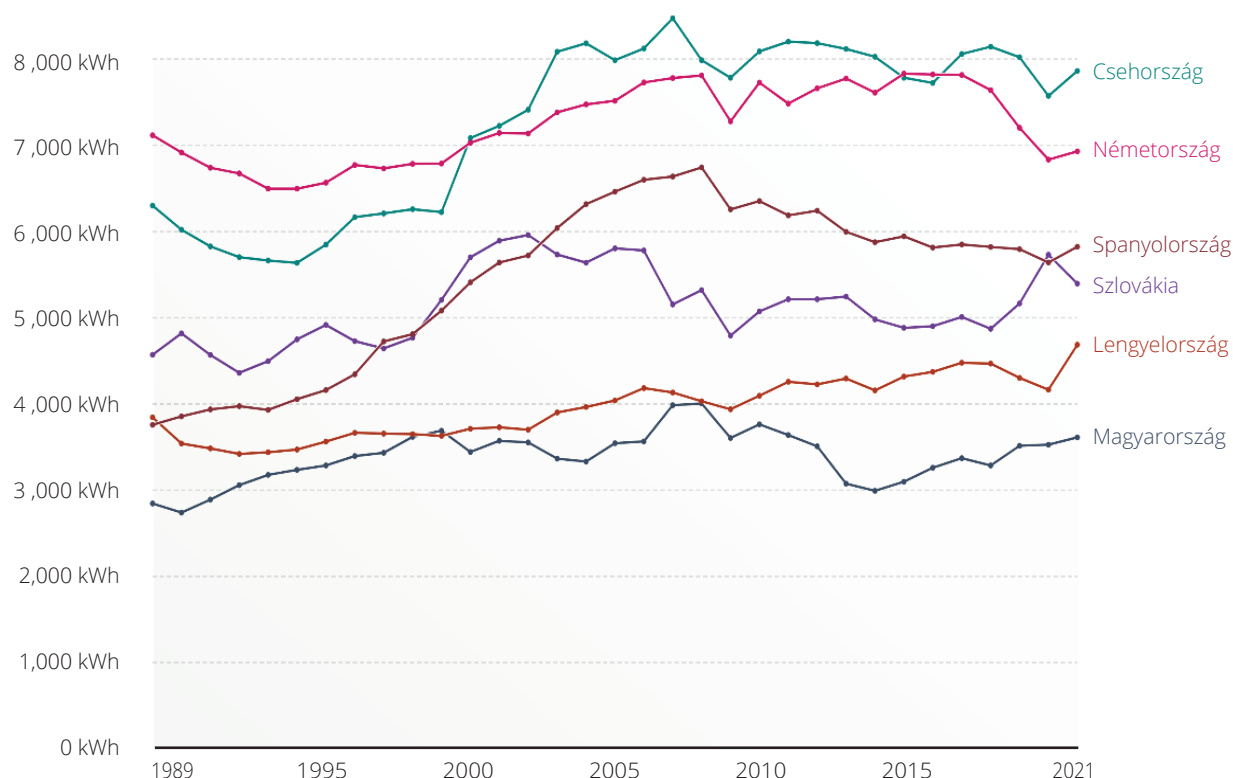
Megjegyzés: Az adatok kizárólag a kereskedelmi forgalomban lévő üzemanyagokat (szén, olaj, földgáz), a nukleáris energiát és a modern megújuló energiaforrásokat mutatja, a hagyományos biomasszát nem.

Electric Avenue

Ha összehasonlítjuk az „egy főre vetített energiafogyasztás” és az „egy főre vetített elektromosáram-fogyasztás” ábráit, kiderül, hogy Lengyelország és Magyarország, miközben energiahatékonyabbak, mint Németország, sokkal kevésbé villamosított országok. Ismét Csehország jelenti a kivételt. Ezt a különbséget nagy mértékben magyarázza az egyes országok fűtési rendszere (Csehországban ugyanis például sokkal nagyobb arányban vannak jelen kapcsolt hő- és villamoserőművek).

4. ábra: Egy főre vetített elektromosáram-fogyasztás

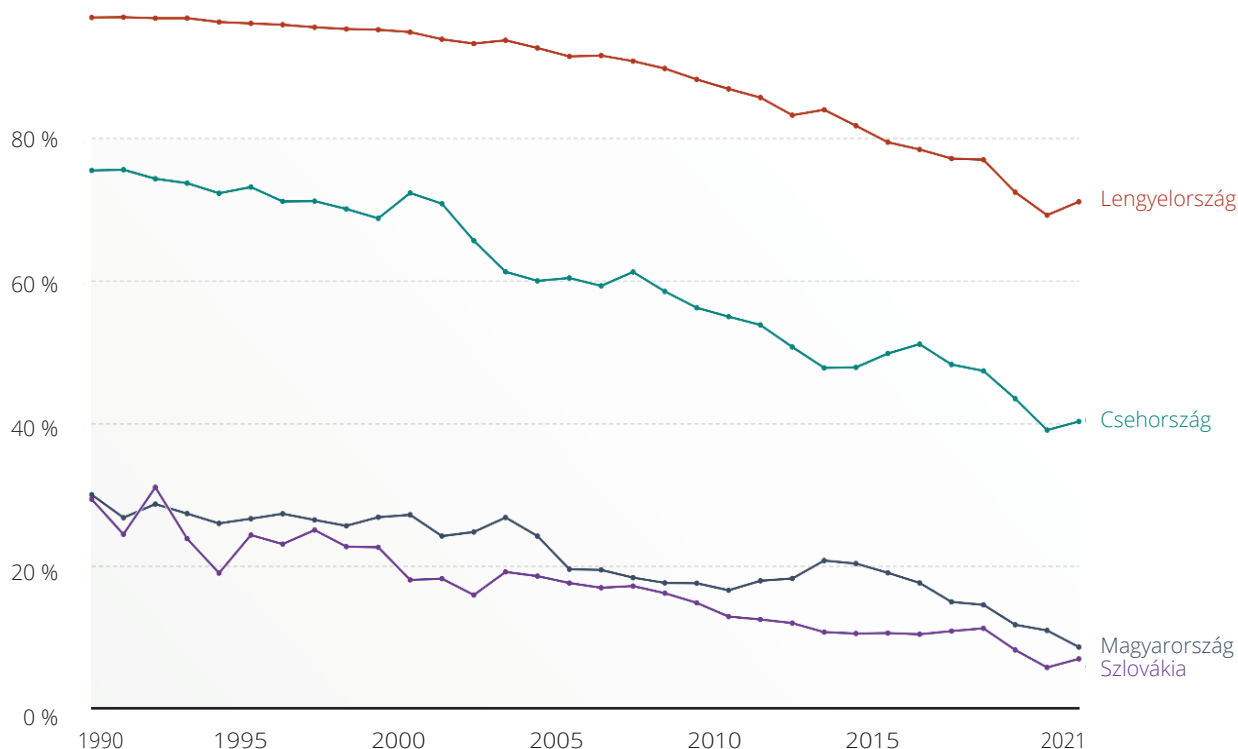
Éves átlag elektromosáram-fogyasztás egy főre vetítve, kilowatt-óraban (kWh) megadva.

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Lengyelországban a háztartásokat elsősorban szénrel fűtik. Miközben az elektromosáram-termelésben a szén aránya folyamatosan csökken minden V4-országban (lásd az 5. ábrát lejjebb), nyilvánvaló, hogy Lengyelországban a fűtési rendszerek terén van szükség jelentős befektetésekre és általános felújításra.

5. ábra: **A szén aránya az elektromos áram-termelésben**

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Még Csehországban is a fűtés nagyjából fele szénnel és lignittel történik (a földgáz a fűtés mintegy 20%-át teszi ki az országban). Magyarország azonban jobban támaszkodik a földgázra a háztartások fűtésében, és Magyarországon van a földgáznak a legnagyobb aránya az elektromosáram-termelésben is (lásd a hatodik ábrát lejjebb).

Mindegyik V4 országban a földgáz az elsődleges helyettesítője a szénnek, ha elektromosáram-termelésről van szó. Ahogy fokozatosan vezetjük ki a szénerőműveket, újabb gáztározók kerülnek beüzemelésre (lásd a hatodik ábrát lejjebb). Az előrejelzések szerint például az évtized végéig Lengyelország 50%-kal fogja emelni földgázfogyasztását.

A földgáz szerepe folyamatosan emelkedik az összes V4-ország energiamixében. Ennek a földgáznak a forrása legnagyobb mértékben Oroszország. A Csehországban felhasznált földgáz kétharmada például innen érkezik.

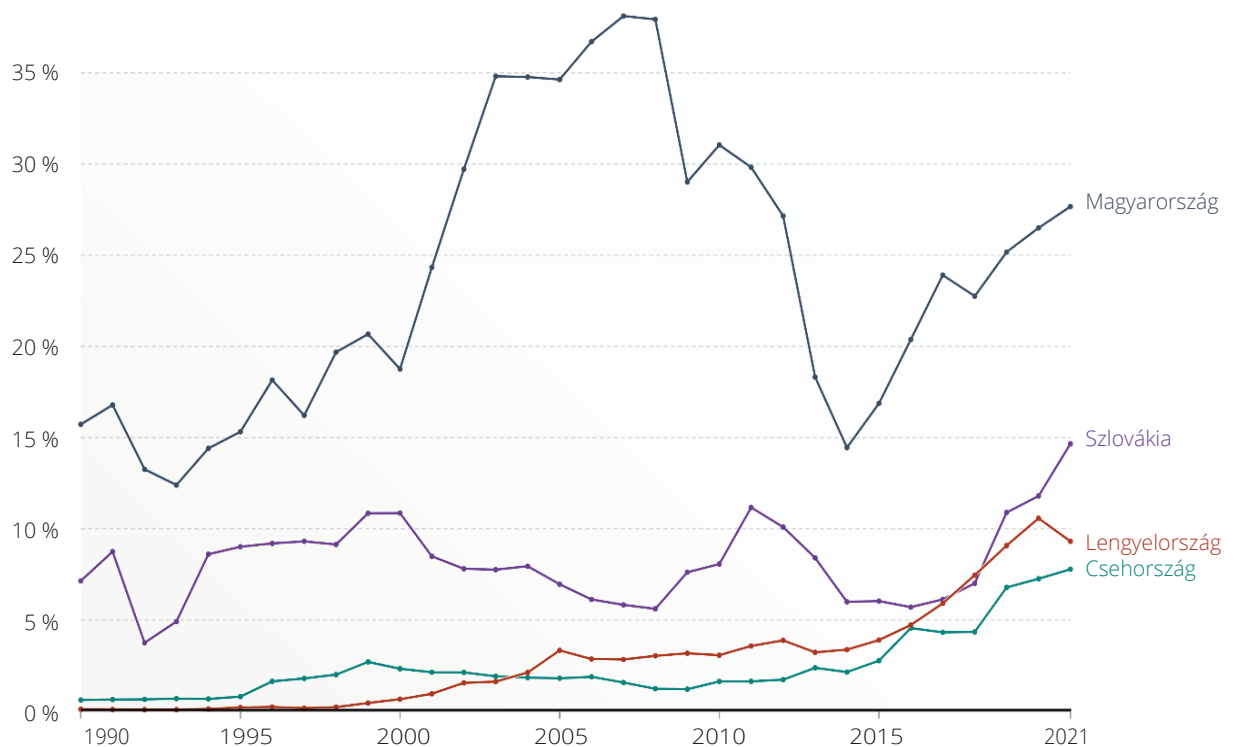
Oroszország Ukrajna elleni háborúja azonban arra készítette az EU országait, hogy újraértékeljék, milyen kockázata vannak az orosz földgáztól való függésnek. Ezért létfontosságú a V4 országai számára, hogy tovább diverzifikálják földgázellátásukat az LNG import, illetve a Norvégiából és Közép-Ázsiából érkező csővezetéseken keresztül.

Lengyelország a többi országnál hamarabb lépett ebben a kérdésben, minthogy komolyan befektetett LNG visszagázosítási terminálokba, valamint a Balti Vezeték projektbe is, amin keresztül norvég gáz fog érkezni Dánián keresztül Lengyelországba. Ez a földgázt aztán tovább tudják exportálni déli irányba, a többi V4 ország felé.

A jelenlegi válság tehát akár lehetőséget is jelenthet a V4 országainak számára, hogy további integrációt eszközöljenek földgáz-hálózatukban. Csehország például már most egy jelentős tranzitország az európai gázhálózatban, villamoshálózatának pedig jelentős extrakapacitásai vannak. Üzleti szempontból is előnyös tehát, ha a jelenlegi közhangulatban további bővítjük a kapacitásaokat a lengyel-cseh határon át.

Világos, hogy a földgáz továbbra is fontos szerepet fog játszani a V4 országok energiaátmenetében. Az EU szakpolitikájának tükröznie kell ezt a realitást. Ugyanakkor Lengyelországnak, Csehországnak és Magyarországnak át kell értékelnie terveiket a fűtésrendszerek modernizációjával kapcsolatban, és a lakossági gázfűtés priorizálása helyett jobban kell összpontosítani a helyi, decentralizált megoldásokra (mint például az elektromos hőpompákra).

6. ábra: **A földgáz aránya az elektromosáram-termelésben**

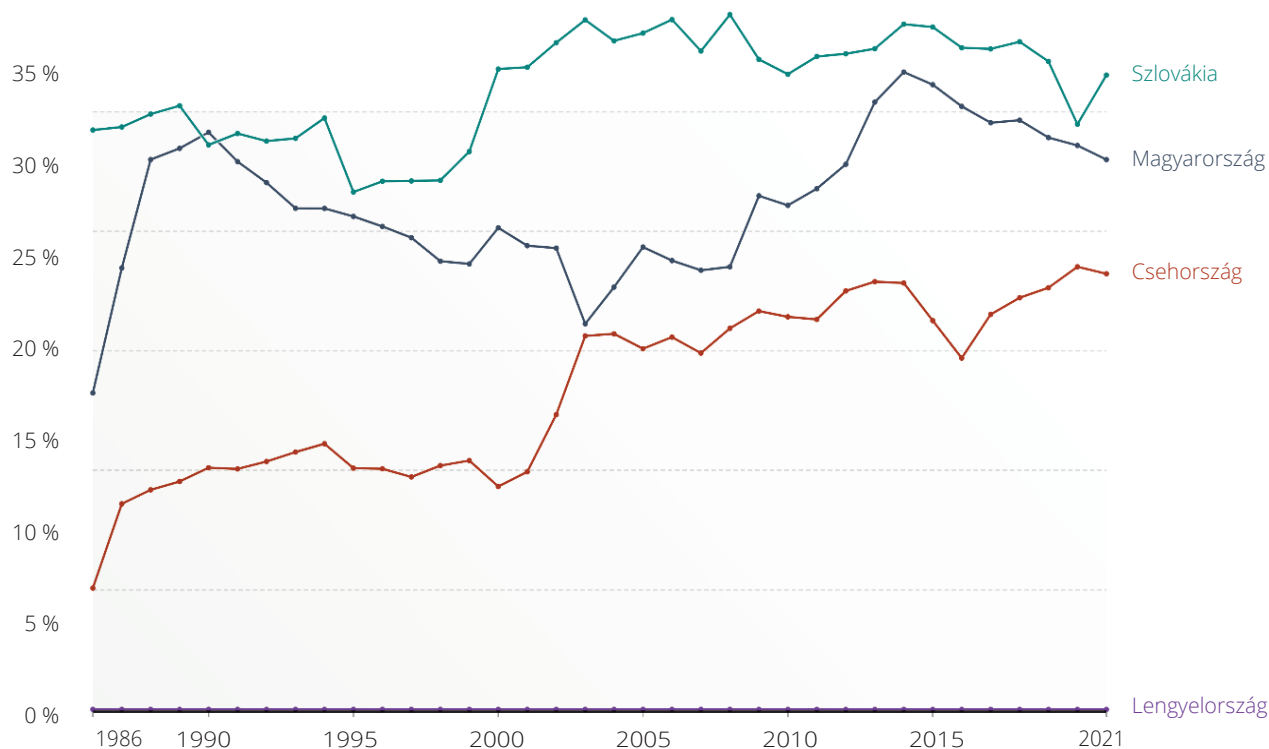
Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Ahogy kollégáink is kifejtik e jelentés digitalizációs fejezetében, az EU tagországainak nincs más választása, mint jelentős befektetéseket tenni a digitális infrastruktúrába, és vezető szerepet vállalni a digitális technológiák bevezetésében. A V4 esetében a teljes digitális átállás és a tech vállalatoknak országaink gazdasági alapjává való tétele nem lehetséges a további energiaforrásokba való befektetés nélkül, melyek alatt elsősorban az alacsony széndioxid-kibocsátású, ESG-kompatibilis forrásokat értjük.

Ez a további villamosítási átmenet a legnagyobb kihívást Lengyelország számára jelenti, mely (a többi V4-országtól eltérően) nem termel áramot nukleáris erőműből (lásd a 7. ábrát lejjebb). Ennek az alacsony kibocsátású, stabil és megbízható energiaforrásnak a hiánya jelentős akadály Lengyelország számára, amivel foglalkozni kell, különösen a jelenlegi geopolitikai helyzet tükrében.

A nukleáris erőművek jelenlegi fejlesztési ütemtervét figyelembe véve sajnos nem valószínű, hogy az első üzembe állított blokk 2035 előtt energiát kezdjen termelni. Ezért Lengyelországnak, ahogy azt a Sobieski Intézet 2019-es jelentése már jelezte,³ be kell fektetnie a kicsi moduláris reaktorokba (small modular reactors, SMR).

7. ábra: **A nukleáris energia aránya az elektromosáram-termelésben**

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)

OurWorldInData.org/energy CC BY

3 <https://sobieski.org.pl/wp-content/uploads/Raport-SMR-dla-Polski-Instytut-Sobieskiego-12-2019.pdf>

Annál inkább fontosak ezek a befektetések, hogy a megújuló energiaforrások aránya az elektromos-áram-termelésben még gyorsabban fog fejlődni, mint amennyire eddig, az élettartamra vonatkoztatott fajlagos energiaköltség (levelised cost of electricity, LCOE) csökkenése és a szénerőművek kivezetése miatt. Amíg az akkumulátoros energiátároló technológiák nem elég fejlettek, a megújulóknak stabil támogatásra van szükségük. Az SMR-ekben van potenciál, hogy biztosítsák az optimális alapterhelés-kapacitást. Azonban, hogy ezek a kezdeményezések sikeresek lehessenek, jelentős befektetést kell eszközölni az szállítási és elosztóhálózatokban (nemrégiben publikált jelentésében például a lengyel szállítási operátor (PSE) úgy becsülte,⁴ hogy a következő évtizedben Lengyelországban nagyjából 32 milliárd zloty befektetésre lesz szüksége a szállítási hálózat fejlesztéséhez). Az EU-nak tehát sokkal jelentősebb forrásokat kell elkülönítenie a hálózati infrastruktúra fejlesztéséhez, és el kell ismernie (taxonómiájában és egyéb területeken), hogy a nukleáris energia kulcsfontosságú szerepet fog játszani a European Green Deal céljainak megvalósításában.

Összekapcsolt Európa

Az elektromos áram stabil ellátása és árazása érdekében az EU-nak nagyobb interkonnektivitást kell támogatnia a tagállamok között, és finanszíroznia kell interkonnektorokat az országhatárokon át, melyek lehetővé teszik a szállítási hálózatok közötti áramkereskedelmet. Ez segítene egyensúlyba hozni az elektromos rendszereket, melyekbe többet lehetne engedni az időszakos megújuló energiaforrásokból, hiszen az EU egyik oldalán megjelenő plusz hozzájárulhatna a kereslet kielégítéséhez az EU másik oldalán (alacsonyabb árfekvéssel). Más szóval az interkonnektorok további, kölcséghatékony rugalmassági réteget jelentenének, és így növelnék az ellátásbiztonságot.

Ez a folyamat bizonyos mértékig már most is zajlik Közép- és Kelet-Európában (Magyarországon jelenleg is jelentős interkonnektivitással bír szomszédai felé; de további jó példa a nemrégiben felavatott LitPol-kapcsolat pedig Lengyelország és Litvánia között), de sokkal több befektetésre volna szükség. A V4-országok számára ez hozzáférést biztosítana az energiaforrások széles skálájához, és lehetővé tenné, hogy a piac hatékonyan kezelje, ha időszakosan nyomás alá kerül a rendszer.

Keresletoldali válasz

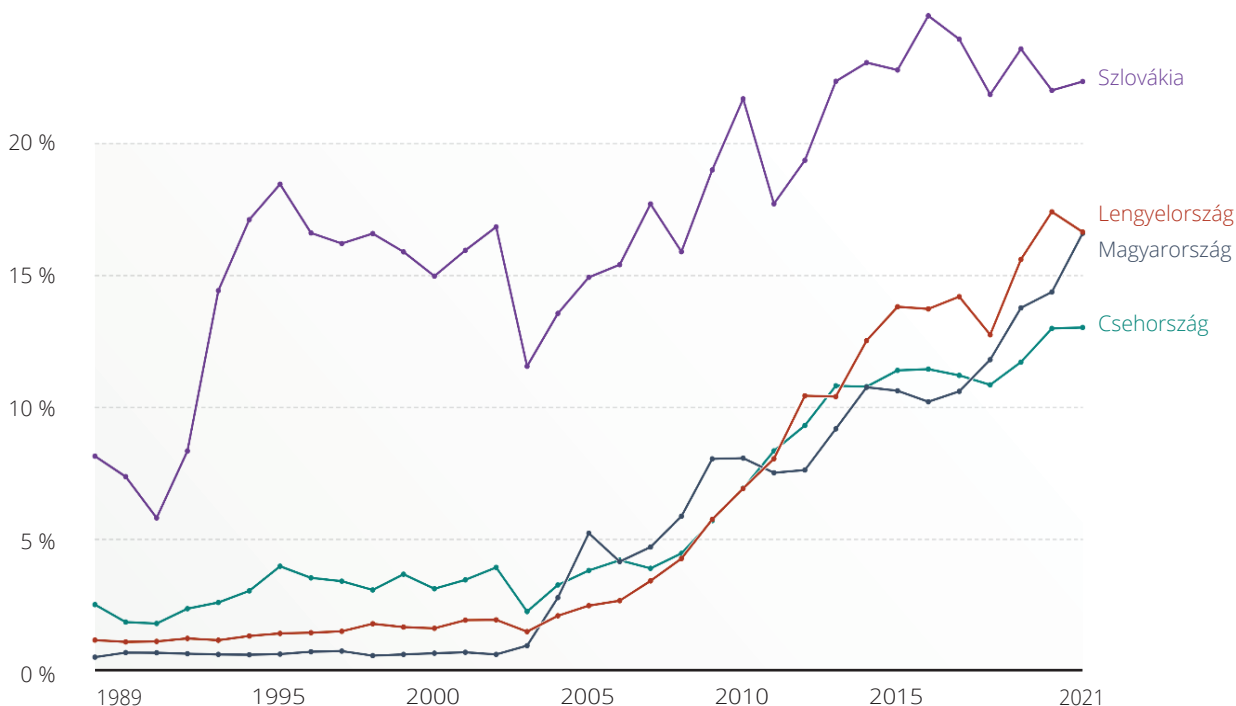
Másrészről nagyobb erőfeszítésre van szükség a rendszer rugalmasságának másik forrására is: a termelés elosztásában, mely a háztetőkön elhelyezett napelemek, illetve a kis méretű, szárazföldi szél-turbínák formájában valósulhat meg, melynek révén az energiát helyileg lehetne felhasználni egy elosztó alállomáson keresztül. Ez jelentős befektetést fog igényelni, például az intelligens fogyasztásmérők telepítésében, viszont jelentős kapacitásokat fog felszabadítani a villamoshálózatban, hiszen nem kell jelentős veszteséget elkönyvelni az elektromos áram hosszú távra való, elavult technológiájú szállítása során. Ez a modell különösen megfelel Lengyelország számára, hiszen számos közepes méretű városa van, melyek a megfelelő ösztönzők alkalmazás mellett energiaklaszterekké válhatnak, ahol a fűtés elektromos alapú, az elektromos-áramellátás pedig a megújulók és az SMR-ek következtében stabil.

Ez lenne a legbiztosabb módja a megújuló erőforrások további bevezetésének a V4 országokban (ami egyébként nagyot fejlődött az elmúlt tizenöt év során, lásd a 8. ábrát lejjebb).

4 Polskie Sieci Elektroenergetyczne (PSE), „Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2023-2032”, March 2022.

8. ábra: Megújuló erőforrások aránya az elektromosáram-termelésben

A megújuló erőforrások a víz-, nap- és szélenergiából, biomasszából és hulladékból nyert energiából, a geotermikus energiából, hullám- és árapály-energiából származó termelésre vonatkozik.

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Összegzés

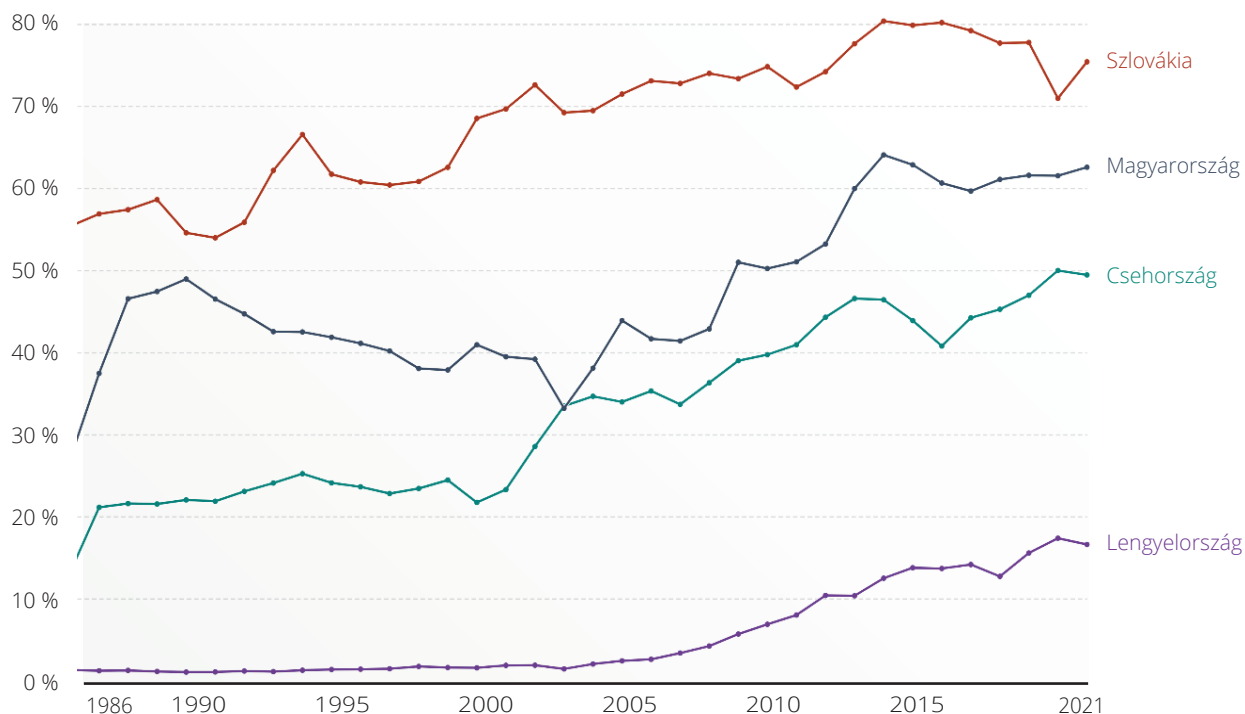
Kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy a V4-országok folyamatosan növelték az alacsony kibocsátású energiaforrások arányát (lásd a 9. ábrát fentebb), és így nem szabadna őket a büntetni az EU-szakpolitikának azért a sikerért, amit eddig elértek a „zöld gazdaság” felé való elmozdulásban. Kiindulópontjuk az 1980-as évek közepén teljesen más volt, mint a nyugat-európai országoké, de a többi feltétel meggyezése mellett nagyon jelentős fejlődést értek el.

Az energiaátmenet következő fázisának ezért meg kell jelenítenie a V4 kezdőhelyzetét, meglévő erőforrásait és belföldi piaci feltételeit, illetve a helyi lakosság ellenállóképességét a várhatóan megnövekvő energiaárakkal szemben (melyek volatilitását a belátható jövőben csak fokozni fogja Oroszország Ukrajna elleni agressziója).

Ahogy a fenti ábrákon világosan látszik, a V4 országai a helyes úton járnak. Ugyanakkor továbbra is jelentős befektetésekre van szükségük a zöldmezős beruházások, a hálózati infrastruktúra és a CleanTech megoldások területén. Mindez elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy megfelelő redundanciákat építsünk a rendszerbe, és csökkentsük a just-in-time energiaellátástól való függésünket.

9. ábra **Alacsony kibocsátású források aránya az elektromosáram-termelésben**

Az alacsony kibocsátású elektromosság a nukleáris és megújuló (nap-, szél-, vízenergia, biomassza és hulladék, geotermikus, hullám- és árapályenergia) források összességét jelenti.

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
CC BY

Ezeknek a befektetéseknek a költségét nem viselhetik teljes egészében a V4 adófizetői, főleg nem azok, akik már eleve energiaszűkösségekben szenvednek. A potenciális visszahatások elkerülése érdekében az EU intézményeinek fel kell ismernie, hogy ők rendelkeznek a szükséges szabályozó eszközökkel és pénzügyi erőforrásokkal, hogy feltöltsék a V4 energiaátmenetének következő fázisát, hogy gazdaságaink globálisan is versenyképes digitális erőművé váljanak (további részletekért arról, hogy mindezt hogyan lehet elérni, lásd a digitalizációs fejezetet).

Nemzeti nézőpontok

Csehország

Áttekintés

Csehország elektromos-áramtermelése elsősorban nem megújuló erőforrásokon nyugszik.⁵ Ezt mutatja az az energiapolitika is, ami a nukleáris energiának és a kombinált gázturbina-erőműveknek (combined cycle gas turbine, CCGT) ad prioritást a megújuló energiaforrások mellett (melyek közül elsősorban a kicsi naperőműveket támogatja, melyek a többi technológiával összevetve megfelelően fejlettek Csehországban).

Így tehát az Európai Unió új taxonómiáját (ami elismeri a nukleáris energia és a földgáz szerepét az energiaátmenetben) részleges sikerként értékelhetjük. A cseh energiarendszer számára a legnagyobb kihívások közé tartozik a külföldről (elsősorban Németországból, lásd lejjebb) érkező túlterhelés, a nemzeti ellátási rendszer erősítésének igénye az elektromobilitásból és a nagyobb energiafogyasztásból fakadóan, illetve az erőforrásoknak a mikroforrások bevonásával történő decentralizálása.

Az elektromos áram árazása a végfelhasználók és vállalatok számára igen kényes politikai téma. Csehország jelenleg az egyéni pénzügyi segítség szakaszában van (ami nagyon lassú és nagyon bürokratikus). Úgy véljük, nemsokára áttérünk egy általános áfacsökkentésre, ami már jelenleg is működik Lengyelországban. Ez azonban problematikus a jelenlegi kormány számára, mely a költségcsökkentés szlogenjével nyert választást. Közel hárommillió ember él kitéve az energiaszegénységnek Csehországban.

A földgázelosztási hálózaton belül a legnagyobb kihívás a Lengyelország felé való gyenge interkonnektivitás (amit a hosszútávú tervek ellenére sem valósult meg), és a földgázforrások diverzifikációja (lásd lejjebb). A V4-országok jelenlegi geopolitikai helyzetéből adódóan az új, határokon átnyúló kapcsolatok több mint szükségesek. Az ukrajnai konfliktus miatt az LNG-terminálok fontossága az Északi-tengeren és a Balti-tengeren többszörösen felértékelődtek. A földgáz-import mennyiségét ki kell egyensúlyozni Norvégia, az Egyesült Államok, és a Közel-Kelet között.

A fűtésellátás és a fűtés forrásai Csehországban nagyon erősen a nem megújuló erőforrások felé billenek. A legfontosabb források a barna és a feketekőszén (majdnem 49%) és a földgáz (20%). A klímacélok értelmében, melyek mellett Csehország elkötelezte magát, a fűtés energiamixének el kell mozdulnia a széntől a földgáz felé ebben az évtizedben.

Problémák, kihívások, és lehetséges megoldások

Központi helyzeténél fogva a cseh elektromos és földgáz-rendszer jelentős mennyiségű tranzitot bonyolít.⁶ Ez sokkal jelentősebb a földgáz tekintetében, ahol a tranzit összege (464,284 GWh) sokkal nagyobb, mint a belföldi fogyasztásé (92,894 GWh). A gáztranzitból tranzitbevételek erednek, a szállítói hálózatnak pedig kényelmes mozgásteret biztosít a fel nem használt kapacitás.

5 Lásd az Aktuális adatok – elektromosság, földgáz és fűtés a Cseh Köztársaságban fejezetet lejjebb.

6 Lásd [ERÚ 2021a: 32].

A cseh szállítási- és elosztóhálózatoknak nincs szükségük jelentős megerősítésre, ha nem számítjuk az erőforrások diverzifikációjában fontos új kapcsolatokat. A Stork II és BACI projektek kevés hozzáadott értékkel bírnak a cseh piac és a fogyasztók felé. A tény, hogy nem jelölték ezeket Project of Common Interest (PCI) státuszra, a cseh hatóságok rossz értékelését mutatja.

Földgázdiverzifikációs erőfeszítések: A 2020-as adatok szerint Csehország orosz gáztól való függése 66%-os, ami a második legnagyobb a V4 országai között (Szlovákia az első 70%-kal). Petr Fiala új kormányának programjának energiafejezetében szerepel, hogy részt akar vállalni egy LNG-terminálban. Németország és Lengyelország van számításba véve, mint lehetséges helyszín. Csehországnak ugyanakkor nincs meg a megfelelő interkonnektor kapacitása Lengyelország irányába, tehát ez lényegében egy Berlin számára tett ajánlat, hogy részt vegyen ebben a befektetésben. A kormány számára az ideális modell az ILK-csővezeték projekt, ami Ingolstadt-ból Bajorországon keresztül megy Csehországba, és ami az 1990-es években enyhített Csehországnak az orosz Barátság-vezeték-től való függését. Németországban a még épülő Brunsbüttel-terminált tekintik a legkorszerűbb megoldásnak. A másik vizsgált projekt a Stade LNG-terminál, amit Hamburgban terveznek [Ehl 2022]. Ez a projekt azonban még mindig az előkészítő szakaszban van, miközben az orosz gáztól való függés nem áll meg.

Az elektromosáram-hálózat más képet mutat. A tranzitáramlások, melyek elsősorban hurokáramlások, melyek a Németországon belüli, illetve német-osztrák energiakereskedelemből adódnak, jelentős működésbiztonsági problémákat okoz, melyek nagyobb rendszerköltséget és alacsonyabb kereskedelmi kapacitásokat eredményez a régió többi részében. Ez a helyzet arra készteti a cseh szállítási rendszer üzemeltetőjét, hogy mindig a belső hálózatfejlesztésnek adjon prioritást, miközben nincs kész, határokon átívelő fejlesztési terv.

A kihívás ennél is sokkal nagyobb az elosztási szinten, amihez jelentős számú új befektetésre volna szükség, hogy a megtermelt áram növekedésével meg lehessen bírkozni. Ahhoz, hogy gördülékenyen át lehessen állni erre az új realitásra, az energiaszabályozó részéről jelentős iránymutatásra lenne szükség. Az új szabályozási megközelítést úgy kellene kialakítani, hogy jobban összpontosítson az output indikátorokra, nem pedig kizárólag az input költségeire, minthogy jelenleg nagyjából ez a helyzet.

Az elektromos áram tekintetében nem lehet tagadni, hogy az EU-nak új infrastruktúrára van szüksége, hogy a várt fogyasztánnövekedést ki tudja szolgálni, és közben nagyobb rugalmasságot tegyen lehetővé a holnap rendszerében, melyet a szakaszosság, illetve a terhelés és a termelés közötti nagyobb távolság fog jellemezni. Az elektromos hálózatok ugyaakkor kétségkívül bonyolultabbak, mint a gázinfrastruktúra (köszönhetően alacsonyabb energiaszállító kapacitásuknak és nagyobb vizuális lábnyomuknak). Ezért tehát létfontosságú, hogy a meglévő szállítási kapacitásokat optimálisan használjuk fel, mielőtt új projektekbe kezdenénk. Ezért tehát az elektromos áram piaca Európában földrajzibb és időszakibb megoldásokat fog követelni. Mivel ez a téma szorosan kapcsolódik az elektromos áram ellátásbiztonságához, ezért ebben az alfejezetben tárgyaljuk.

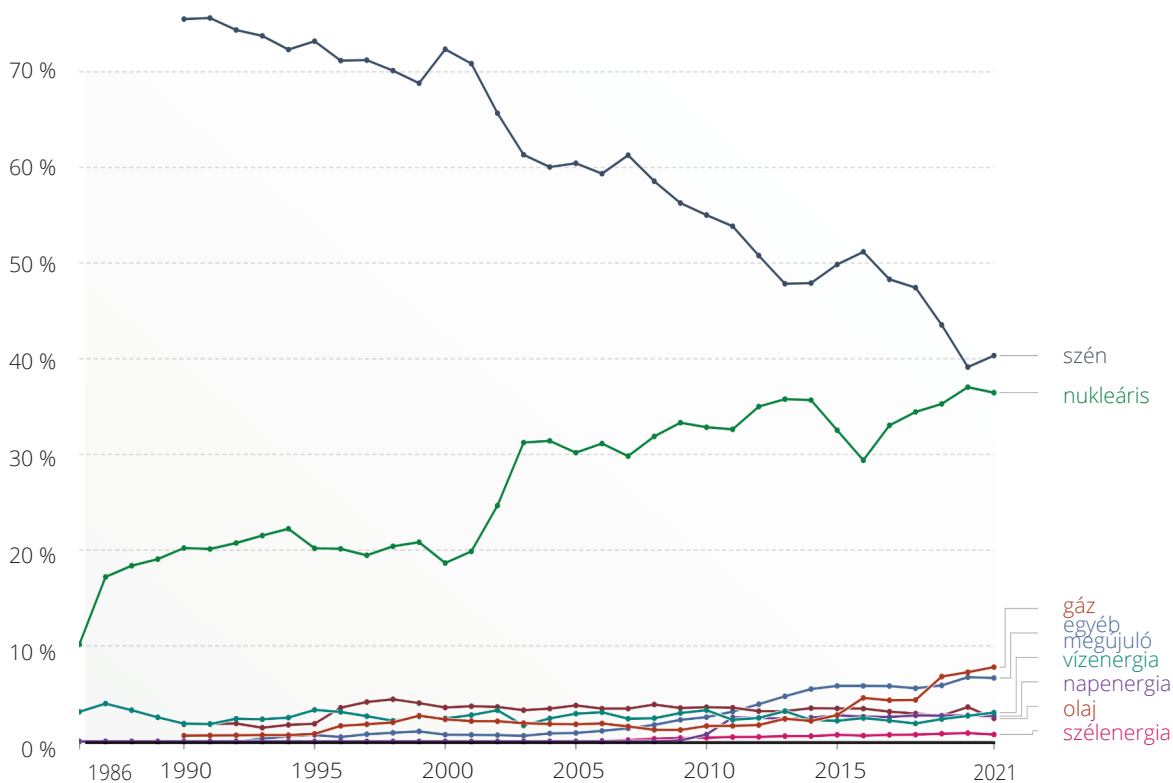
A szállítási infrastruktúra-tervezésben az elektromosság, mind a földgáz az alacsony koordináció problémájától szenved. a tízéves fejlesztési tervek (Ten-year Development Plans, TYNDPs) valójában inkább csak a nemzeti projekteknek a gyűjteménye, semmint egy integrált páns-európai tervezés eredménye. Hasznos volna számukra több felülről lefelé végrehajtott tervezés, amit kiegészítenének az egyes projektek megbízható költség-haszon elemzései. Ma egy olyan folyamat tanúi vagyunk, melyet nagyrészt a nemzeti érdek diktál, és ami kevés figyelmet szenved a határokon átívelő externáliáknak, legyenek azok pozitívak vagy negatívak.

Új nukleáris források: A Fiala-kormány támogatja a Dukovany Nukleáris Erőmű új egységének megépítését. Az erőmű ötödik egységének megépítésére 2022 decemberében kiadott lehetséges ütemterv szerint 2022-2023-ban ki lehet választani a kivitelezőt, és 2029-ben legkésőbb meg kell kezdődnie a kivitelezésnek, a beruházást pedig 2036-ig be kell fejezni. A Dukovany erőmű befejezése után a telmíni erőmű új, 1600MW-os reaktora is tervbe van véve.

Aktuális adatok – elektromosság, földgáz és fűtés a Cseh Köztársaságban

Elektromosság: 2020-ban a teljes elektromosáram-termelés 81,4TWh-t ért el, ami 5,5 TWh-s csökkenést jelent éves szinten 2019-hez képest (-6,4%), és ami az elmúlt 18 év legalacsonyabb nettó elektromosáram-termelési adata [ERÚ 2021a: 6]. Az áramfogyasztás szinte minden szektorban csökkent az elmúlt évtizedben. A háztartások növekvő fogyasztását nagymértékben a fűtésrendszer változásai (hőszivattyúk) és az elektromos autók használatának belföldi megváltozása okozta.

10. ábra: **Elektromosáram-termelés energiaforrás szerint, Csehország**

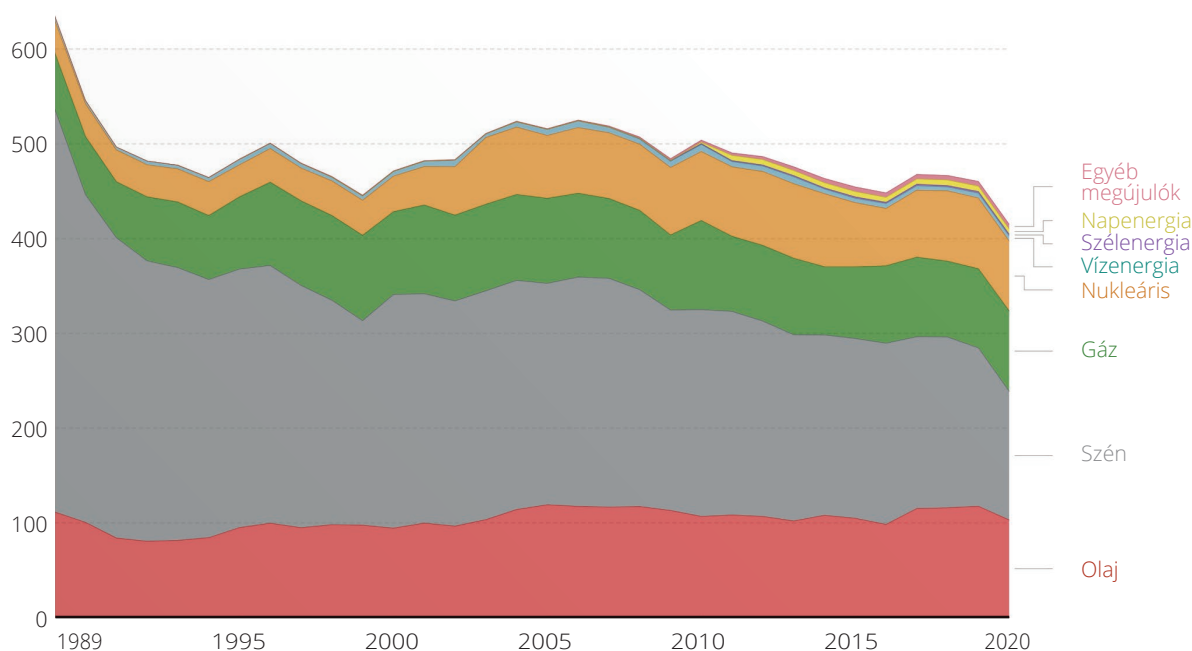
Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Szállítás: Számítások szerint a csehországi elektromos szállítás pusztán 701,95 GWh-t fogyaszt évente. Ez a szám azonban elsősorban a tömegközlekedésre (vasút, villamos, metró, trolibusz, elektromos buszok) vonatkozik. Az egyéni elektromobilitás fogyasztását csak akkor számítják ide, ha az elektromos autó tulajdonosa a nyilvánosan elérhető, hivatalos töltőállomásokon tölti fel autóját. Az elektromos autó otthoni töltése részben a háztartási fogyasztásban jelenik meg.

Kézműipar / nehézipar: Az ipar Csehország legnagyobb elektromosáram-fogyasztója. A felhasznált üzemanyag következtében ez az energia legnagyobb részben nem megújuló forrásokból ered.

11. ábra: Energiafogyasztás energiaforrás szerint, Csehország

Az elsődleges energiafogyasztást terawattóraban (TWh) mérjük. Az ábrán alkalmaztunk egy hatékonysági faktort (a „helyettesítő” módszert), melyet fosszilis üzemanyagokra alkalmaztunk, hogy az egyes energiaforrások aránya jobb közelítőleges eredményt mutasson a végfelhasználás tekintetében.

Forrás: BP Statistical Review of World Energy
[OurWorldinData.org/energy](https://www.ourworldindata.org/energy) CC BY

Megjegyzés: Az „egyéb megújulókba” beleértendő a geotermikus, biomassza, és hulladék-energia.

Gáz: A földgáz külföldről való beáramlása Csehország gázrendszerébe (vagyis a Csehországba történő import) 2020-ban 43,482 millió m³ értéket ért el (464,284 GWh), ami 20,4%-os éves növekedést jelent. Csaknem minden importált földgáz a németországi határmenti transzferállomáson keresztül érkezik. A cseh gázrendszerből való kiáramlása (a Csehországból történő export) 35,892 millió m³-t jelentett (383,388 GWh). Csehország teljes éves földgázfogyasztása 8,694 millió m³-t tett ki, vagyis 92,894 GWh-t.

Csehország földgázfogyasztása kicsit emelkedett az elmúlt tíz évben, 2020-ban pedig a legnagyobb értéket érte el az adott időszakban. A földgázfogyasztás növekedése az elmúlt években elsősorban az elektromosáram-termelés földgázzal való ellátásának, és kisebb mértékben a CNG-állomások gázellátásának volt köszönhető. Hosszútávon azonban a földgázfogyasztás 9 milliárd m³ (0,096 GWh) alatt volt 2007 óta, bár 1996 és 2006 között ezt a határt jelentős mértékben meghaladta.

Csehország földgázfogyasztását nagymértékben meghatározza az atmoszféra hőmérséklete, ami az elmúlt tízéves időszakban a hosszú távú hőmérsékleti normálérték felett volt. A 2020-as legnagyobb fogyasztás és a 2014-es legalacsonyabb fogyasztás közötti 1,4 milliárd m³-es (0,0155 GWh) volt a különbség. A fogyasztásban a legnagyobb, 12%-os visszaesés 2014-ben volt 7,3 milliárd m³-es (0,0774 GWh) fogyasztással, ami az 1995 óta mért legalacsonyabb érték volt.

2001 óta, amikor a történelmileg legmagasabb földgázfogyasztást értük el (9,8 milliárd m³, vagyis 0,102 GWh), a fogyasztás stagnált a következő években, majd 2007 óta további csökkenést mutatott a felhasználás. A fogyasztás stagnálása és azt követő csökkenése elsősorban az energiaárakban beállt változashoz volt köthető, hiszen véget ért a gázhálózatba való bevonás támogatása, a régiók gázhálózatba kötésének sebességét visszafogták, csökkentették az energaintenzív fogyasztást (épületszigeteléssel, modernizációval). Emellett nyomást fejtettek ki azon vállalatok költségének csökkentése érdekében, melyek az átmenet időszakában spórolnak az energián, illetve nem születtek jelentős új projektek, melyek a nagy fogyasztókat összekapcsolták volna stb. [ERÚ 2021b: 6]

Fűtés. 2020-ban összesen bruttó 156 917,7 TJ fűtéstermelés történt, mely 2019-cel összehasonlítva (161 904,8 TJ) 3,1%-os csökkenést jelent. A bruttó megtermelt áram körülbelül 31%-át ugyanabban a létesítményben vagy erőműben használták fel (elsősorban távfűtési erőművekben, melyek nincsenek benne a klasszifikációban), vagy gazdasági tevékenység (elektromosság, gáz, gőz és légkondicionáló levegő) formájában használták fel.

A fűtésellátás 85 928,5 TJ összegre rúgott, mely 2,1%-os csökkenést mutatott a 2019-es adathoz (87 759,4 TJ) képest. A fűtésellátás körülbelül 55%-ért volt felelős, míg a saját technológiai felhasználás 6%-ért.

A fűtés legnagyobb részét barnakőszénből (40%) állították elő, melyet sorrendben a földgáz követett (20%), majd a biomassa (14%). A fűtéstermelés egyéni struktúrája az egyes régiókban eltérő képet mutat az elérhető erőforrások különbözőségei miatt. A fekete- és barnakőszénből történő bruttó fűtéstermelés csökkenése tovább folytatódik; 2017-höz viszonyítva a barna kőszénben 11%-os, a kemény szénben 29%-os csökkenés mutatható ki, míg ellenben a biomassa 24%-kal nőtt. [ERÚ 2021c: 5] A Csehországban termelt fűtés zömét a háztartások használják fel, a szolgáltatási szektor és az ipar pedig nagyjából felét.

Felhasznált irodalom

Ehl, M. (2022): „Česká vláda chce ziskat podíl v terminálu na LNG. Aby snížila závislost na ruském plynu.” In: Hospodářské noviny. Published: January 23rd, 2022; 9:15. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2010): Roční zpráva o provozu ES ČR 2010. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2021a): Roční zpráva o provozu elektrizační soustavy České republiky za rok 2020. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2021b): Roční zpráva o provozu plynárenské soustavy České republiky za rok 2020. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2021c): Roční zpráva o provozu teplárenských soustav České republiky za rok 2020. [online]

Magyarország

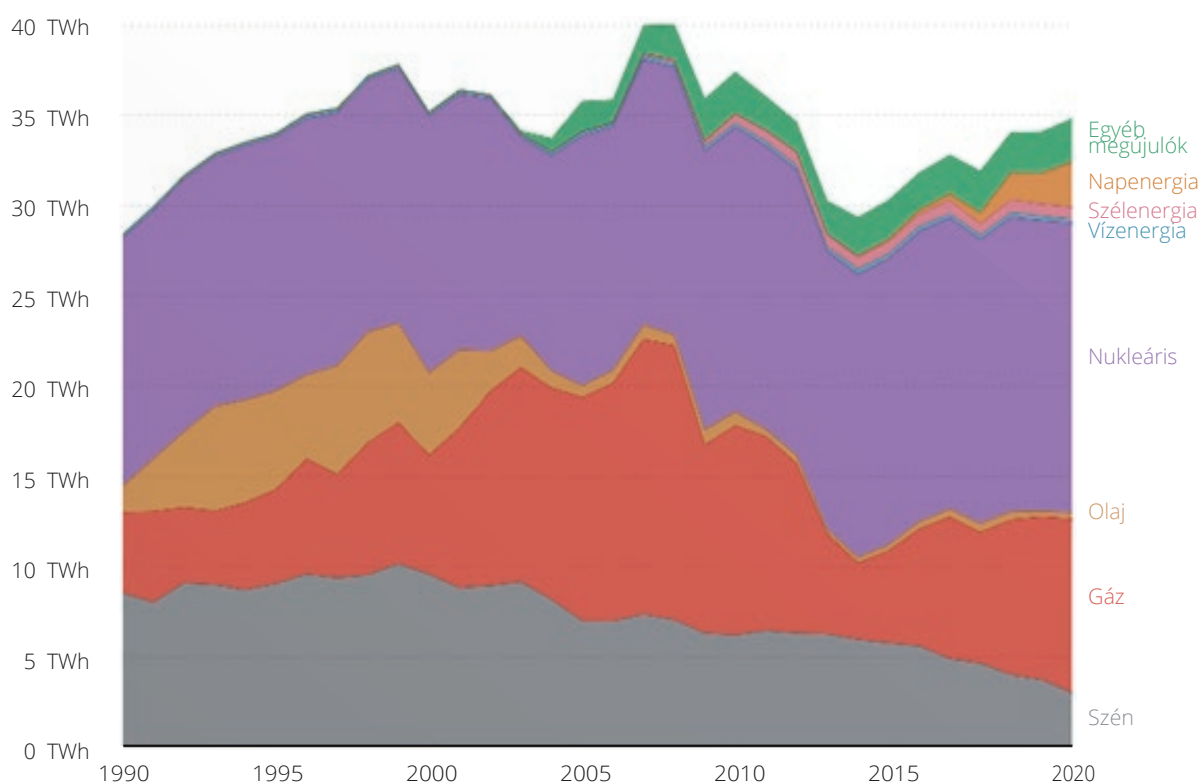
Áttekintés

Magyarország energiamixében a nem megújuló erőforrások domináns szerepet játszanak. A földgáz, a kőolaj és a nukleáris energia az energia legnagyobb forrásai.

„Magyarországon az elektromosáram-termelés legnagyobb részt nukleáris energiából (49,3%) és szénből (8,5%) származik, míg a földgáz nagyjából a negyedét tette ki a 2018-ban Magyarországon előállított elektromos áramnak. Ugyanebben az évben az ország energiaellátásának nagyjából egyharmadát importálta. Legnagyobb szállítói a Szlovák Köztársaság, Ukrajna, és Ausztria voltak.” (OECD, 2020) Ennek fényében az Európai Unió döntése, hogy taxonómiájába a földgázt és a nukleáris energiát is felvegye, az ország érdekeit szolgálja.

Ugyanakkor a megújulók szerepe folyamatosan növekszik. „A megújuló energiaforrások aránya a magyar energiaszektorban mérsékelten növekedett az elmúlt években. A biomassza a legfontosabb forrása a megújuló energiaforrások növekményének. A geotermikus energia további forrás, jelentős növekedési potenciállal. Magyarországon található meg az EU legjobb geotermikus erőforrásainak egy része. A napsütéses órák száma pedig a leggyorsabban növekvő energiaforrássá tették a napenergiát az elmúlt években, bár az így előállított energia összértéke még mindig alacsony.” (Kochanek, 2021)

12. ábra: **Elektromosáram-termelés forrás szerint, Magyarország**

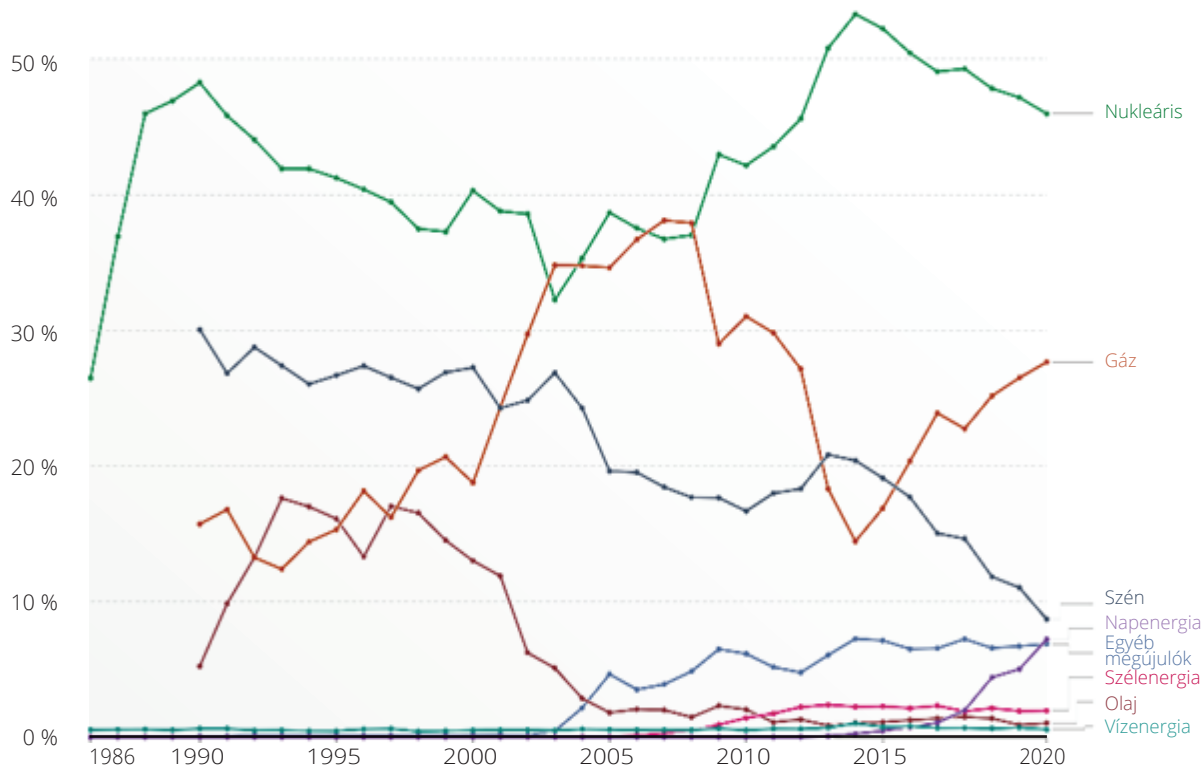

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)

OurWorldInData.org/energy CC BY

Megjegyzés: Az „egyéb megújulók” alatt biomasszát, hulladékot, geotermikus energiát, hullám- és árapályenergiát értünk.

13. ábra: **Elektromosáram-termelés források szerinti aránya, Magyarország**

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Magyarország energiapolitikáját erősen determinálja az elérhető árú/olcsó energia kérdése. Ez igaz mind az iparra, mind a háztartásokra. Az energiapolitikát az elmúlt években elsősorban a fogyasztók számára megfizethető árú energia kérdése irányította, mely politika széles társadalmi támogatást élvezett.

Az Európai Tanács 2010. december 13-i ülésén Magyarország az európai klímasemlegességi cél mellett szavazott. Magyarország emellett egyénileg is küzd saját klímasemlegességének eléréséért 2050-re.

A kormány által meghatározott feltételek:

- Az energiaátállítás költségeit elsősorban a legnagyobb szennyezőknek kell viselniük.
- Az élelmiszer- és energiáraknak megfizethetőeknek kell maradniuk a végfelhasználók számára.
- Az Igazságos Átmeneti Alapnak nem szabad büntetnie a már megtett intézkedéseket, és nem szabad, hogy átirányítsa a kohéziós alapokat.
- A nukleáris energia létfontosságú a szektor integritása szempontjából a klímasemleges gazdaság eléréséhez.

Problémák, kihívások, és lehetséges megoldások

A magyar energiarendszer sérülékenysége abból fakad, hogy erősen kitett az energiainportnak. „Magyarország önállóan csak energiaszükségletének 40%-át képes kielégíteni (2017-ben 37%-ot), így az ország energiaellátásában az import továbbra is jelentős arányt képvisel. Magyarország elsődleges energiafogyasztásának összetétele nagyban növeli az ország energiabiztonságával összefüggő kockázatokat. A külföldi szénhidrogén-piacoktól való függőség [...] eléri a 80%-ot. Az elektromos áram piacát szintén az importfüggőség növekedése jellemzi (kb. 30%-kal), hiszen 1998 óta éves szinten kis eltérésekkel 32-33%-os éves növekedést mutat a nettó import aránya a végfelhasználók fogyasztásában. A magas importigény azonban nem okoz rövid távú ellátásbiztonsági kockázatot, mivel a nettó import nagy arányát erős hálózati interkonnektivitás egészíti ki; az elérhető importkapacitás szintje a szomszédos hat országból nagyjából Magyarország erőmű-kapacitásának 50%-át teszi ki, ami sokkal nagyobb, mint az EU által meghatározott 15%-os cél.” (NES&NECP2030)

A magyar energiarendszer jelenlegi állapota tehát a földgáz és a nukleáris dimenziókon nyugszik (jelenleg mindkét területet orosz energiaügyi aktorok dominálják). Eddig az összes energiapolitikai tervezés és a fejlesztés arra irányult, hogy enyhíteni lehessen az importnak való kitettséget. A megoldás azonban nem lehet túl kapkodó, mivel az alááshatja a gazdaság egészének működőképességét. A megváltozott geopolitikai helyzet miatt egy fokozott tempójú átállás és az importfüggőség fokozott tempójú csökkentése vagy megszüntetése lesz szükséges. Ugyanakkor ez a folyamat nem egyszerű a magyar és a nemzetközi energiarendszer objektív határainak fényében, valamint az ország gazdasági működőképessége fenntartásának fényében.

Az energiaátállás magyar formulája tehát így szól: „nukleáris energia, megújuló erőforrások, energiahatékonyság és innováció = fokozott energiafüggetlenség, megfizethető árak, és gazdasági fejlődés”.

Ennek alapján a 4 fő prioritás:

- 1) A szénhidrogének és az elektromosság importjától való nagymértékű függés jelentős biztonsági fenyegetés, így a magyar energia- és klímastratégia elsőszámú célja az energiafüggetlenség erősítése. Diverzifikálni és innoválni kell (amihez a V4 együttműködése elengedhetetlen):
 - a. diverzifikáció (például a Három Tenger Kezdeményezés stb.)
 - b. innováció és átállás (minden releváns stratégiai akciótervünknek a gazdasági fejlődést kell szolgálnia).
- 2) Az energia- és klímapolitikát, az energiaátállást mindig több gazdasági és társadalmi tényező együtt határozza meg. Védjük meg a fogyasztókat és a dolgozókat:
 - a. fogyasztók a fókuszban: az élelmiszer- és energiaáraknak megfizethetőeknek kell maradniuk a végfelhasználók számára;
 - b. az átállásnak mérsékelt tempóban kell haladnia, hogy ne okozzon jelentős munkanélküliséget az érintett szektorokban.
- 3) A nukleáris energia (és az átmeneti időszak során a földgáz) létfontosságú az energiaszektor integritásához a klímasemleges gazdaság eléréséhez.
- 4) Az energiahatékonyság növelésének is prioritásnak kell lennie.

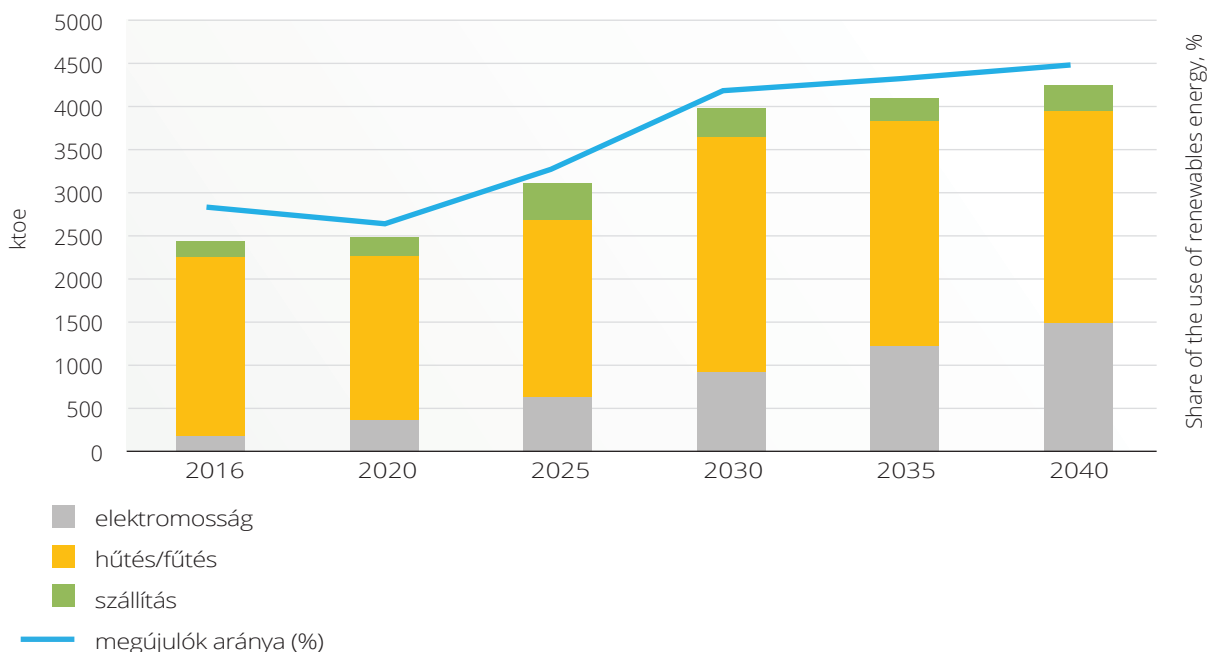
Például a földgázpiac diverzifikációs tervei korábban az LNG-hez és négy forráshoz (Oroszország, Horvátország, Ausztria, Románia) való hozzáférésre összpontosítottak. Ez természetesen a későbbiekben megváltozhat a közös európai megoldások fényében.

Magyarország Nemzeti Energiastratégiája szerint a földgázimport közel 70%-ra fog csökkenni és 70% alá 2040-re, ahogy a háztartási földgázfelhasználás csökken az energiahatékonysági fejlesztések miatt. A földgáz használata a távfűtésben 50%-ra fog csökkenni, a földgáz elektromosáram-termelő szerepe pedig, bár vélhetően ideiglenesen felemelkedik 2,4 milliárd köbméterre, végül 1 milliárd köbméter alá fog csökkenni 2040-ig a paksi nukleáris erőmű bővítésének befejezésével.

A megújuló energiaforrások arányának növekedése szintén növelni fogja az energiarendszer függetlenségét. „A WAM-forгатókönyv alapján a megújuló energiaforrások felhasználása 21%-ra fog emelkedni 2030-ig, illetve 22,4%-ra 2040-ig”. (NES&NECP2030)

„A biogáz/biometán mellett Magyarország a tiszta energiával előállított hidrogént is alternatívának tekinti; a szénhidrogén-mentesen, elektromossággal előállított hidrogén földgázzal való keverése innovatív megoldást kínál a kísérleti szakaszban, és nagy potenciállal kecsegtet, azonban jelentős forrásokat igényel. Ez szintén releváns a megújuló energia-célok és a dekarbonizációs célok elérésében. Pilot-projektet akarunk indítani ennek a megoldásnak a teszteléséről a földgáz szállításának, tárolásának és elosztásának szintjén.” (NES&NECP2030)

14. ábra: **Egyes szektorok (ktoe) megújuló energiaforrás-felhasználása és a z összes megújuló aránya az energiafogyasztásban (%) a WAM-forгатókönyv alapján**

Forrás: National Energy Strategy and National Energy and Climate Plan (2030, with an outlook up to 2040) https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_en.pdf

Aktuális adatok forrása: Eurostat

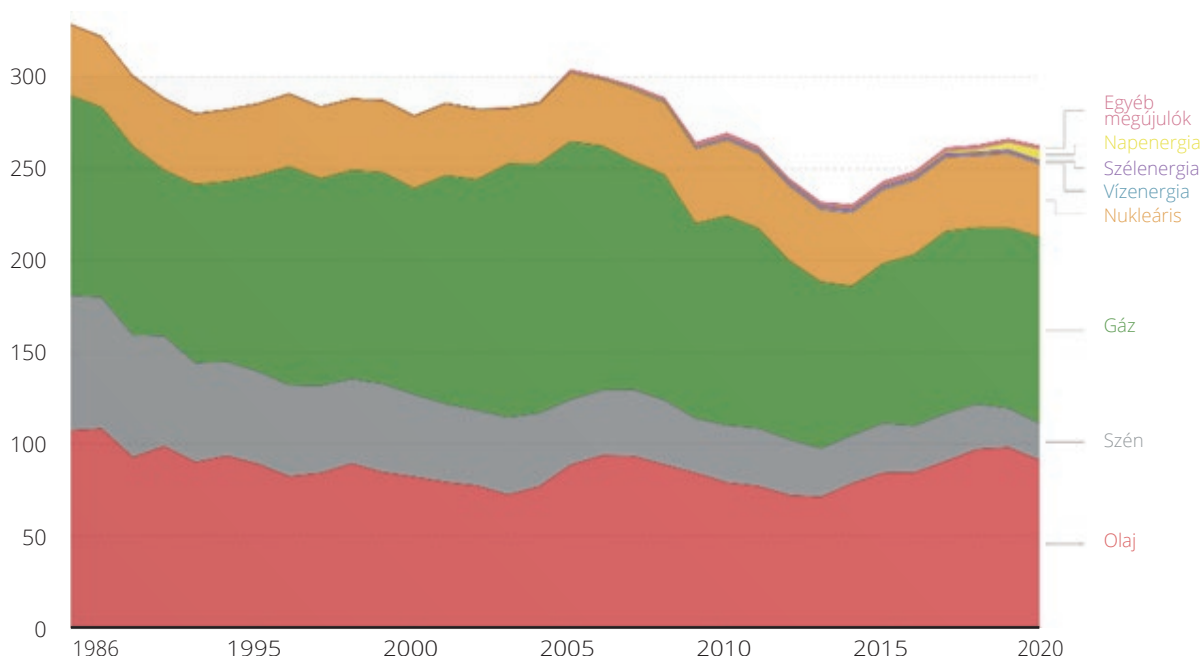
Aktuális adatok – elektromosság, földgáz és fűtés Magyarországon

Magyarországon emelkedett az energiafogyasztás az elmúlt években. „Az érvényes európai metodológia alapján 1990 és 2017 között Magyarország végső energiafogyasztása kisebb fluktuációval 793,9 PJ értékről 752,5 PJ-re csökkent (ami az elsődleges belső energiafogyasztás 67%-a) csökkent. [...] Az utóbbi években azonban egy növekvő tendencia is megmutatkozik: 2014 és 2017 között a végső energiafelhasználás minden évben növekedett 662,7 PJ-ről 752,5 PJ-re. A 2017-es fogyasztási értékek csak kicsivel alacsonyabbak a 2005-ösénél (760,5 PJ). A legnagyobb emelkedést 2013 és 2017 között a kőolaj mutatta (33,3 PJ / 0,8 Mtoe), valamint a földgáz (30,7 PJ / 0,87 milliárd m³), de az elektromosáram-fogyasztás is növekedett 13,5 PJ-vel (3,75 TWh). Magyarország termálenergiafelhasználása szintén növekedett 2014 óta, 38 PJ-ről 45,5 PJ-re.” (NES&NECP2030)

Az előrejelzések szerint valószínű az energiafogyasztás növekedése a következő időszakban. „Az elsődleges belföldi energiafogyasztás át fogja lépni a 30 Mtoe-t 2030-ra (1 284 PJ). Ez 15%-os emelkedés 2017-hez képest. A növekmény legnagyobb részét a nukleáris erőművek új generációja fedezi, mely kiválthatja a 2017-ben jelentős elektromosáram-importot. Következésképp az átállásból (repowering) származó veszteséget is jóvá kell írni. Magyarország ugyanakkor csökkenő trendre számít 2030 és 2040 között. Az elsődleges energiafelhasználás mértékét 23,4 Mtoe (1 189 PJ) érték körül valószínűsítik 2040-re. [...] A végső energiafelhasználás – az új európai módszertan alapján – 2030-ban nem fogja meghaladni a 785 PJ-t.” (NES&NECP2030)

15. ábra: Energiafogyasztás energiaforrás szerint, Magyarország

Az elsődleges energiafogyasztást terawattórában (TWh) mérjük. Az ábrán alkalmaztunk egy hatékonysági faktort (a „helyettesítő” módszert), melyet fosszilis üzemanyagokra alkalmaztunk, hogy az egyes energiaforrások aránya jobb közelítőleges eredményt mutasson a végfelhasználás tekintetében.

Forrás: BP Statistical Review of World Energy

OurWorldinData.org/energy CC BY

Megjegyzés: Az „egyéb megújulók” alatt geotermikus, biomassa, és hulladék alapú energiát is értünk.

A háztartások (kiskereskedelem), a szállítás és az ipari szektor a három legnagyobb fogyasztó az energiafogyasztási struktúrában.

Háztartások/fűtés: A háztartási szektor energiafelhasználása teszi ki a végső energiafelhasználás legnagyobb hányadát, ami 2017-ben a teljes végső energiafelhasználás 35%-át jelentette (263,7 PJ), ami 3,3 százalékkal kevesebb, mint 2005-ben (38%, 291,8 PJ).

2017-ben a földgáz adta a háztartások energiafogyasztásának legnagyobb részét (47,3%), amit a megújuló energiaforrások követtek (26%), elsősorban a biomassza, majd az elektromosság (15,4%). A szént a központi fűtés (7,9%), a szén (2,3%) és a petróleumszármazékok folytatják (elsősorban a propán-bután gáz, 1,2%-kal). A HEA adatai alapján a fűtés a magyar háztartások energiafogyasztásának háromnegyedéért felelősek (2017-ben 74%).

Szállítás: A szállítási szektor a második legnagyobb a végső energiafelhasználás tekintetében, amit szorosan követ az ipari szektor (2017-ben 24,2%).

Az Eurostat adatai alapján a kőolaj aránya a szállítási szektorban továbbra is magas; az olaj és a petróleumtermékek aránya a szállítást tekintve a végső energiafelhasználásban 93% körülire tehető 2017-ben. Ebben a rangsorban az olajat a megújuló energiaforrások (3%) követik, majd az elektromosság (2,3%) és a földgáz (1%).

Kézműipar / nehézipar: A gáz (34,3%, melyből 31,3% földgáz) és az elektromosság (33,1%) a domináns az ipari szektor energiafogyasztásában.

A végső energiafogyasztás összetétele 2017-ben: olaj (15,3%), központi fűtés (8,3%), megújuló energiaforrások (4,1%), szén (3,2%) és nem megújuló hulladék (1,7%).

A szolgáltatási szektor (beleértve a kereskedelmi tevékenységet) az energia egytizedét fogyasztja, míg a fennmaradó szektorok összesen sem érték el 2017-ben a 4%-ot (3,6%). A földgáz domináns a szolgáltatási szektorban (54,3%), de az elektromosság (33,2%) és a központi fűtés (8,3%) aránya szintén jelentős.

Felhasznált irodalom:

National Energy Strategy and National Energy and Climate Plan (2030, with an outlook up to 2040) https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_en.pdf

Hungarian Energy and Climate Strategy https://rekk.hu/downloads/events/Energy__Climate_Strategy_Summary_EN.pdf

Kochanek E. The Energy Transition in the Visegrad Group Countries. *Energies*. 2021; 14(8):2212. <https://doi.org/10.3390/en14082212>

<https://www.mdpi.com/1996-1073/14/8/2212>

Ministry publishes new National Energy Strategy

<https://bbj.hu/economy/energy/energy-trade/ministry-publishes-new-national-energy-strategy>

OECD, Fossil Fuel Support Country Note: Hungary

<https://stats.oecd.org/fileview2.aspx?IDFile=37348365-0442-4dd3-8d38-706eb3ad2dfa>

Lengyelország

Áttekintés

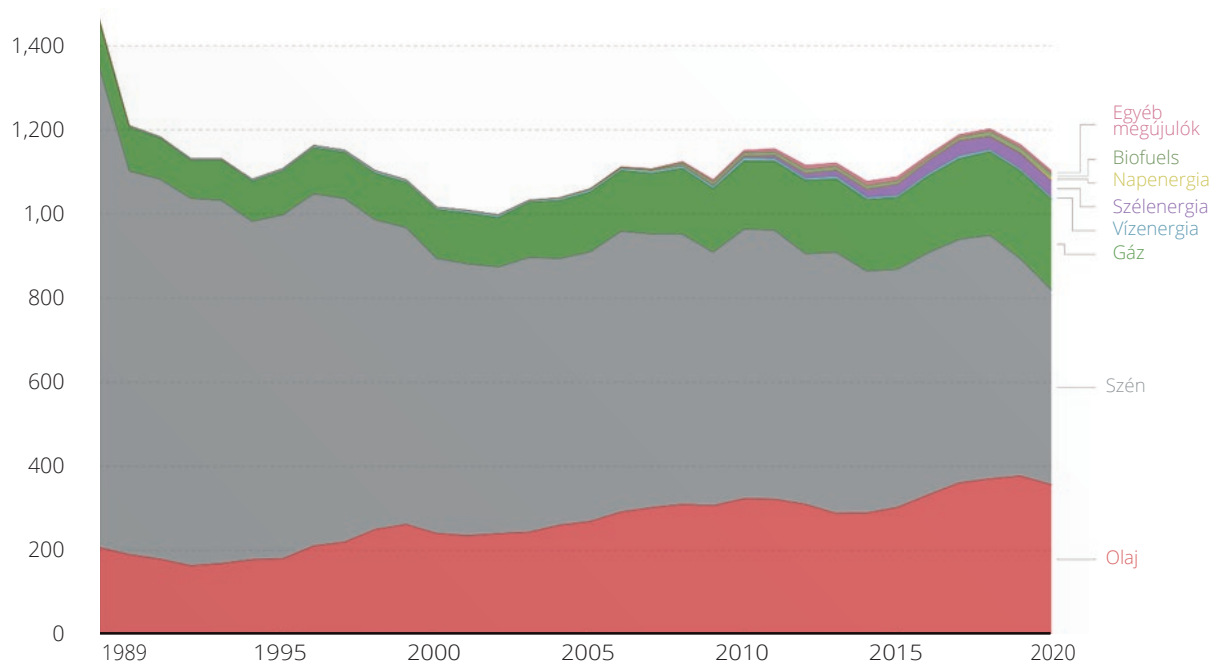
Lengyelország jelentős fejlődést vitt véghez gazdaságában az 1980-as évek óta az anergiaintenzitás területén. Sokkal hatékonyabbá vált, és energiaforrásait tekintve sokkal diverzifikáltabbá vált. Emellett az ország még mindig nagyon erősen függ a széntől az elektromosáram-termelésben és a fűtésben. Abban az időben a belföldön bányászott szén dominanciája relatív energiabiztonságot adott Lengyelországnak és biztosította az energia megfizethetőségét, és így lehetővé tette az 1989 utáni gazdasági sikert.

Most azonban, hogy az energia-trilemma harmadik pillére (fenntarthatóság) került előtérbe, Lengyelország „fekete aranytól” való függése egyre kevésbé előny, hanem egyre inkább hátrány az ország számára. Először is, a jó minőségű lengyel széntartalékok kifogyóban vannak, ami egyre jelentősebb teszt az import iránti igényt. Másodsor, a szénégetéssel keletkező szennyezés már nem pusztán egészségügyi probléma, hanem jelentős gazdasági tényező is. Az EU kibocsátás-kereskedelmi rendszerében (EU Emissions Trading Scheme, ETS) való részvétel egyre többre kerül a lengyel vállalatok számára, míg az EGS-besorolások megindulása fenyegetést jelent (magas karbonlábnyomuknak köszönhetően) a lengyel mérnöki és ipari vállalatok eddig az európai ellátásokban élvezett helyzetére nézve.

Az energia trilemmája – vagyis a biztonság, megfizethetőség és fenntarthatóság egyensúlya – megváltozóban van egyrészt a belpolitikai nyomás, másrészt a külső környezet hatására. Lengyelország jelenleg válaszuátnál áll, és olyan utat kell választania, ami egyaránt biztosítja a jövő gazdasági fejlődését és válaszol az eljövendő évtizedek kihívásaira is.

16. ábra: Energiafogyasztás energiaforrás szerint, Lengyelország

Primary energy consumption is measured in terawatt-hours (TWh). Here an inefficiency factor (the 'substitution' method) has been applied for fossil fuels meaning the shares by each energy source give a better approximation of final energy consumption.

Űródlo: BP Statistical Review of World Energy

[OurWorldInData.org/energy](https://www.ourworldindata.org/energy) CC BY

Megjegyzés: Az „egyéb megújulókba” beleértendő a geotermikus, biomassa és hulladék-energia.

Problémák, kihívások, és lehetséges megoldások

Biztonság: Oroszország Ukrajna elleni háborúja mindenkinek ráirányította a figyelmét Európa keletről származó olajtól és földgáztól való függésére. Lengyelországban a konfliktus hatására olyan kijelentések születtek, miszerint teljesen fel kell hagyni az orosz szállításokkal. A földgázt illetően ez nem lett volna lehetséges a lengyel kormány régóta fenntartott politikája nélkül, ami alternatív ellátási útvonalakat keresett. Először is, felépült a świnoujście-i LNG-terminál, amit ki is bővítenek, hogy megfelelő legyen az USA-ból és Katarból érkező import fogadására. Az év folyamán később a Balti Gázvezeték is működőképes lesz, melyen keresztül norvég földgáz érkezik Dánián keresztül Lengyelországba. Ez lehetővé teszi a lengyel kormánynak, hogy a jelenlegi fogyasztási szinten betöltse a hosszú távú orosz gázszállítási szerződés év végi lejáratával keletkező űrt.

A földgáz azonban elsősorban ipari felhasználású (így vegyi- és kézműipari felhasználású). Ahogy egyre több szénerőmű érkezik el élettartama végéhez, és melyek még mindig operatívak, 2025-ben azok is elvesztik a lehetőséget, hogy részt vegyenek az EU által meghatározott kapacitás piacon, a kihívás az lesz, hogy a gáz valószínűleg még nagyobb szerepet fog kapni az elektromosáram-termelésben. Ha úgy számolunk, hogy a földgáz lesz a választott átmeneti energiahordozó az energiaátmenet éveire (a gázprojektek finanszírozása pedig az EU taxonómiájával összhangban biztosított), akkor Lengyelországnak sokkal több földgázra lesz szüksége. Honnan fog érkezni? Az egyik lehetőség, hogy a Gdansk-öbölben úszó LNG-terminált létesítsünk, a másik, hogy több csővezeték-interkonnektort építsünk, hogy például az északi-tengeri és atlanti LNG-terminálokból Lengyelországba juttassák a gázt (ez a megoldás talán azt is megkövetelné, hogy az EU nagy tételben vásároljon LNG-t az érdekelt tagállamok nevében, amely modell nagyon jól működött a Covid-19 elleni vakcináknál, és melynek gázra való alkalmazását is meg kellene vizsgálni). Emellett a harmadik lehetőség, amit komolyan meg kell vizsgálni, hogy növeljük a konvencionális belföldi termelést (jelenleg Lengyelország 25%-a helyi gázt használ), és hogy újra megvizsgáljuk a repesztéses földgáztermelés lehetőségeit az országban (az új geopolitikai és gazdasági számításokat figyelembe véve).

A gáztól függetlenül Lengyelországnak a kicsi moduláris reaktorok (small modular reactor, SMR) fejlesztését kell fokoznia (és támogatókat szerezni a projekthez Európában), ami stabil tartalékkapacitást jelentene az egyre növekvő számú megújuló energiaprojektek számára.

Megfizethetőség: Amíg Lengyelország nem fordul el sikeresen a széntől, az elektromosáram-termelés és a fűtés továbbra is egyre drágább lesz. Ez valószínűleg megélhetési válságot fog okozni, és hozzájárul majd az alacsony kibocsátású fordulat lakossági támogatásának visszaeséséhez. Ezért fontos, hogy az EU rövid- és középtávon tompítsa le a sokkot további kompenzációs forrásokkal (az ETS-el vagy más-hogy), melynek révén finanszírozni lehet a Lengyelországhoz hasonló tagállamok energiarendszerének modernizációját. Ezen túlmenően az EU-nak szabad ETS-krediteket kellene biztosítania az olyan vállalatok számára, melyek az EU-taxonómia által is támogatott átmeneti/alacsony kibocsátású technológiákba fektetnek be (mint a földgáz alapú vagy nukleáris energia).

Ettől függetlenül Lengyelország elektromos hálózati infrastruktúráját is nagy mértékben fejleszteni kell (ahogy a lengyel szállítási rendszer operátorának, a PSE-nek a 2022-es jelentése is megerősíti). Ezért két dolognak kell megtörténnie. Először is, a hálózatot fejleszteni kell az olyan térségekben, ahol a hálózat képes lehetne áramszállításra határokon keresztül interkonnektorok révén olyan területekre, ahol legmagasabb a kereslet (így olcsó energiát szállítana, amit az EU-nak szintén támogatnia kellene). Másodszor, Lengyelországnak olyan minihálózatokba kellene fektetnie, melyek képesek az elektromos áramot helyben termelni, tárolni és felhasználni, mivel ez (i) hatással lenne a közepes városokban már meglévő megújuló kapacitásokra (köztük a háztetevi napelemek gyors elterjedésére), illetve (ii) kapacitásokat

szabadítana fel a szállítási hálózaton, és csökkentené a nagytávolságú áramszállítási igényt az előrege-
dett vezetékeken, ami jelentős áramveszteséget is okoz.

Fenntarthatóság: Lengyelország jelentős sikereket ért el a megújuló energiaforrások üzembeállításában elektromos-áramtermelési mixében. 2016 előtt, amikor a lengyel kormány bevezette az úgynevezett 10H törvényt (melynek értelmében szélerőművet lakott területtől csak a szélerőmű tornya magasságának tízszeresének megfelelő távolságban lehetett építeni), a szárazföldi szélerőművek gyorsan szaporodtak Lengyelországban (teljes kapacitásuk 6GW-on áll). A törvényi változást követően a növekedés csökkent, az úrt pedig napelemparkokba és háztetesi napelemekbe való befektetésekkel töltötték ki, annak elle-
nére is, hogy Lengyelország napfényben nem dúskáló alföldjein ez a technológia nem túl hatékony. Az egyik legfontosabb ok, amiért a vállalkozások a napenergiára „tértek át”, az a felismerés volt, hogy ha versenyképesek akarnak maradni az európai piacon, akkor manapság fenn kell tartani a maga ESG-be-
sorolást és így (lehetőleg vállalati energiavásárlási egyezmények révén (power purchase agreement, PPA)) megújuló energiára szert tenni működésükhöz. Minthogy ez a trend csak erősebb lesz, a lengyel
kormányuknak újra kell gondolni a 10H-törvényt és felszabadítani a szárazföldi szélenergia felhasználá-
sát. Főleg úgy, hogy a tengeri szélerőműveket már így is nagyon helyesen támogatja a Balti-tengeren,
melyek az előrejelzések szerint 2030-ra 6GW-ot fognak termelni.

A legnagyobb kihívás a lengyel fűtési rendszer reformja lesz. Mind az egyes háztartások, mind a központi
fűtés elsősorban szénrel működik. Ez az egyik fő oka a lengyel városok állandósult problémájának a téli
hónapokban – a szmognak (a világ 50 legszennyezettebb városának egy jelentős része Lengyelországban
van). Lengyelország fűtési rendszerének felújítását gondos tervezésnek kell megelőznie. Egyrészt a rend-
szerben befektetéseket kell irányítani az egyidejű hő- és villamosenergia termelő (CHP) gázerőművekbe,
másrésről pedig pénzügyi ösztönzőket kell teremteni az elektromos hőszivattyú-berendezésekre (főleg
azokon a területeken, melyek a mikrohálózati modellben önkiegyensúlyozókká válnak).

Aktuális adatok – elektromosság, fűtés és ipar

Elektromosság: Az elektromosságmixben a szén aránya csökken, ez a csökkenés pedig tovább nő majd,
ahogy a régi erőműblokkokat lekapcsolják és az újratöltés már nem lesz kifizetődő. Ahogy a szénbányák
egy részét leállítják, az ilyen területek egyik értékes felhasználási formája lehet a pumpás hidroenergiái
tározó (mely egyre relevánsabbá válik a megújulók szerepének erősödésével).

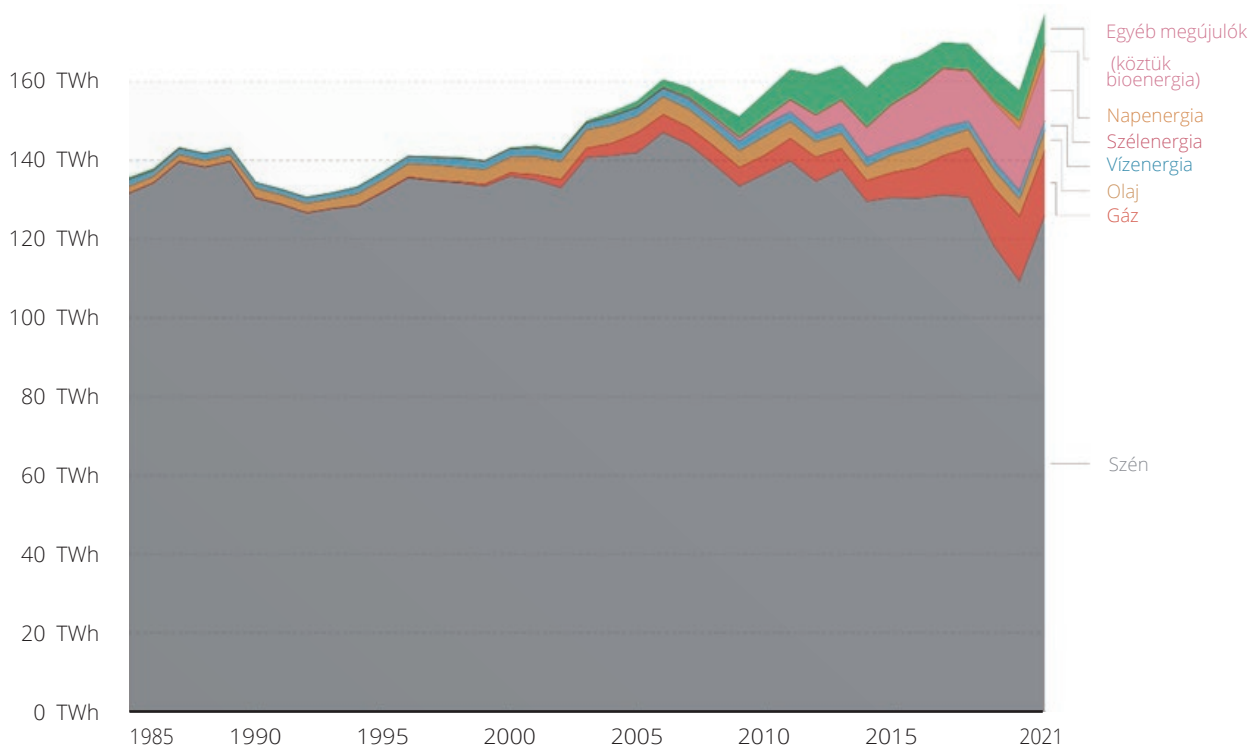
Lengyelországot az különbözteti meg a többi V4-es országtól, hogy nukleáris energiatermelése zéró.
Lengyelországnak be kell fektetnie egy új nukleáris erőműbe, de az semmiképp sem kezdhet áramot
termelni 2035 előtt. Ezért aktívan kell támogatni az SMR technológiát mint legjobb lehetőséget a meg-
újulók terhelésének eloszlására.

Fűtés: Ahogy fentebb kifejtettük, a fűtési rendszerek leginkább a széntől függnak. Minthogy az összes
fűtés felét az egyes háztartások fogyasztják, Lengyelországnak stratégiát kell alkotnia arra, hogy töme-
gesen állítson fel és helyezzen működésbe fűtéspumpákat.

Szállítás: 2016-ban a lengyel kormány kinyilvánította, hogy 2025-ben egy millió elektromos járművet
kíván a lengyel utakra. Ez most már kivitelezhetetlennek tűnik, annak ellenére is, hogy az elektromos
járművek számának növekedése évről évre jelentős. Jelenleg nagyjából 40 ezer ilyen jármű fut (melyek
fele teljesen elektromos akkumulátoros jármű). Ha a jelenlegi trend folytatódik, akkor Lengyelországnak
valószínűleg meglesz az egy millió elektromos jármű 2030-ra.

Kézműipar / ipar: Az ipari telepek a földgáz legnagyobb fogyasztói Lengyelországban. Így tehát ők lesznek új, LNG-ből vagy a Balti-vezetékéből származó földgáznak is a fő nyertesei. Hosszabb távon az ipar is nyer a zöld hidrogéntermelésen (mely jelenleg gőzmetám átalakításából származik), de ahhoz, hogy a zöld hidrogén kereskedelmileg megérje, Lengyelországnak többlet van szüksége megújuló-termelésben, ahol a hidrogéntermelés az energiatárolás egy módja lehet.

17. ábra: **Elektromosáram-termelés energiaforrás szerint, Lengyelország**

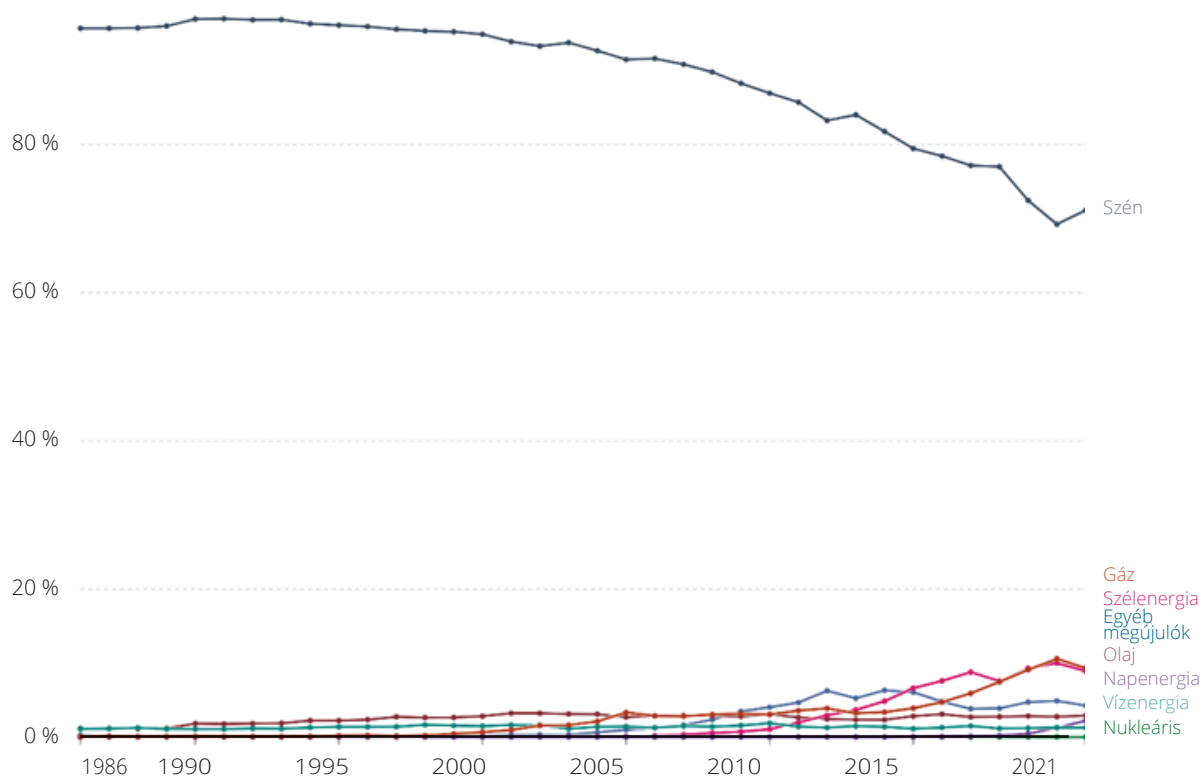

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)

OurWorldInData.org/energy CC BY

Megjegyzés: Az „egyéb megújulók” alatt biomassza és hulladék alapú energiát, illetve geotermikus, hullám- és árapályenergiát értünk.

18. ábra: **Elektromosáram-termelés energiaforrás aránya szerint, Lengyelország**

Forrás: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember
OurWorldInData.org/energy CC BY

IV. Digitalizáció

Ha az adat az új olaj, akkor a digitalizáció a gazdaság és a növekedés egyik legfontosabb forrása lesz a jövőben. Ahogy az Európai Unió tagállamai diverzifikálják gazdaságaikat a szolgáltatási szektorba, és az Európai Bizottság arra törekszik, hogy jobban szabályozza a digitális piacokat a javasolt digitális szolgáltatásokra vonatkozó törvény (DSA) és a digitális piacok törvény (DMA) segítségével, ideje megvizsgálni, hogy milyen vezérelveket követ ez az átállás. Ezeknek az ügyeknek a megvitatása azonban nem pusztán európai ügy: a digitális piac szabályozása jelentős feszültségforrást képzett a közelmúltban az EU és az Egyesült Államok között, az újonnan felállított Kereskedelmi és Technológiai Tanács pedig arra törekszik, hogy elegyengesse ezeket a feszültségeket.

Másrészről a digitális szolgáltatók szabályozása nagyon nehéz ügy. Ahogy az Egyesült Államok esetében látni fogjuk, az ügyvédek, politikusok és az üzletemberek nagyon is megosztottak abban a kérdésben, hogy van-e igény szigorúbb szabályozásra ezen a területen. A szabad piac támogatói a lehető legkevesebb szabályozást támogatják annak érdekében, hogy az internet eredeti, szabadabb és egyesek szerint anarchikus állapotát fenntartsák, míg mások, akik felismerik a digitális technológiáknak a mindennapi életükre gyakorolt hatását a bevásárlástól a politikai választásig, szigorúbb szabályokat szeretnének a digitális életben nemcsak az EU vagy az USA számára, de globális értelemben is.

Az online szolgáltatók szabályozása nem könnyű feladat: egyszerre tekinthetők kritikus infrastruktúrának és a média egy formájának, és így olyan szervezetnek, melyre a szólásszabadság elve vonatkozik, ahogy a piaci elégtelenség példájának is, főleg a (kvázi-)monopóliumok és a nem teljes körű információk tekintetében az adatbirtoklás, vagy a felejtéshez való jog tekintetében, vagy egyszerűen csak, hogy mit jelent a Végfelhasználó Licencszerződés (EULA), mit tartalmaz, és hogyan hat azokra a digitális nyomokra, melyeket minden egyén hagy maga mögött a kibertérben. Ezeknek a nehézségeknek a leküzdésére elsősorban olyan politikai döntésekre van szükség, melyek meghatározzák ezeknek a társaságoknak a természetét, meghatározzák az általuk üzemeltetett piac jellegét, és végül megoldásokat keres ezeknek a szervezeteknek a mindennapi működésének szabályozására, melyek általában jóval nagyobbak, mint az egyes EU-tagállamok, és a legjobb ügyvédek egész hordáit alkalmazzák, hogy elkerüljenek bármiféle esetleges szabályozást, ami csökkenthetné mozgásterüket.

A digitális szektor ugyanakkor a gazdaság egyik leginnovatívabb szegmense, melyben a kisebb országokban alakult kisebb vállalatoknak is – szinte – ugyanakkora seélye van a sikerre, a tkeképzésre és a valóban globális piacon való versenyképességre. Sok példáját látjuk annak, hogy kisebb országok nagy ötletekkel nagyon is sikeresek lehetnek rövid idő alatt, és ezeket a lehetőségeket nem szabad eldobni egyfajta túlszabályozás bevezetésével. Ezért az Európai Uniónak és tagállamainak meg kell találniuk a kényes egyensúlyt az EU állampolgárainak adatvédelme, valamint a digitális start-upok növekedésének támogatói környezete és a globális piacon való siker között.

Ezeknek a kihívásoknak a kezeléséhez a szerzők a következő ajánlásokat fogalmazták meg. A lista távolról sem exkluzív vagy teljes körű, de önmagában kisebbfajta hozzájárulást jeent az Európai Unió jövőjéről szóló konferencia, valamint az előbbi bekezdésben felvetett, általánosabb problémák megvitatásához.

Az ajánlásokat a következő két fejezetcím alatt összegezzük:

- arról, hogy milyen problémák és kihívások elé állítják a nagy közösségi média-társaságok a médiatársaságokat – közösségi média és médiavállalatok;
- illetve arról, hogy milyen állapotban van a digitális egységes piac az EU-ban – a digitális egységes piac.

Ajánlások a közösségi médiáról és médiavállalatokról

A közpolitika klasszikus felfogása szerint szabályozást akkor kell bevezetni, ha a piac nem működik megfelelően, és ennek következtében hatékonyságcsökkenés áll be. A közösségi média területén ezeknek a hatékonytalanságoknak több példája is látható, kezdve bizonyos szolgáltatók monopol helyzetével, a magánvállalatoknak a választói politikába való felhatalmazás és elszámoltathatóság nélküli beavatkozásáig. Emellett a közösségi média több országban is olyan pályát ír le, hogy végül magává az internetté váljon, ahonnan az emberek napi információikat merítik, ami további problémákhoz vezet, hiszen nincsenek kapuőrök – de legalábbis nincsenek elszámoltatható kapuőrök -, akik irányítani tudják a nem megbízható és nem ellenőrzött információk kezelését. Ezt a jelenséget kezdték el nemrégiben „fake news”-nak, álhíreknek nevezni, de a jelenség már az ősidők óta létezik. A korábbiakhoz képest azonban nagy különbség, hogy századokon keresztül maga a médium, ami közvetítette az álhíreket, végeredményben mégiscsak egy jogilag felelős médium volt, és így lehetett találni egy személyt (általában a média kiadóját), a) akivel egyáltalán kapcsolatba lehetett lépni, és b) akit számon lehetett kérni, ha az álhírek károkat okoztak. Manapság ez lehetetlen, főként a legnagyobb közösségimédia-szolgáltatónál: az ember nem tud elérni semmiféle közönségszolgálati hivatalnokot, aki egyáltalán el tudná magyarázni, mi történt és miért, nemhogy számon lehetne kérni a történetekért.

Ezen a ponton hangsúlyoznunk kell, hogy a szólásszabadság alapvető elvét, és a médiát, amit európai polgárokként drága kincsnek tartunk, nem szabad korlátok közé szorítani. Minden országnak megvannak a saját törvényei, melyek szabályozzák a nyomtatott, a sugárzott, és az online tartalmakat, hogy elszámoltatható legyen, és igazolható információkat osszon meg a széles közönséggel. Ennélfogva, amikor a közösségimédia-vállalatoknak is a szólásszabadság érveit sorakoztatják fel tevékenységük szabályozásának elkerülése érdekében, egy már meghonosodott jogi rezsimre mutatnak rá, ami századok óta létezik, és melynek világos elvei vannak a rágalmozás, a hamis információ, a személyiségi jogok megsértése és egyebek tekintetében. A legfontosabb különbség azonban az, hogy a szolgáltató azt állítja, hogy nem ő maga állítja el a tartalmat (ami igaz, hiszen a felhasználó állítja elő a tartalmat), és így a szolgáltatónak semmiféle felelőssége nincs (az EULA értelmében, amit amúgy sem olvas senki). Úgy hisszük, hogy a szólásszabadságnak is meg vannak a korlátai: és ez a korlát a mások szabadsága, és a korlát ott kezdődik, ahol a mások szabadsága sérül. Oliver Wendell Holmes bíró klasszikus, tömören megfogalmazott mondásával élve: egy ember szabadsága ott végződik, ahol a másik ember szabadsága elkezdődik. A közösségimédia-vállalatoknak nem szabad, hogy korlátlan uralma legyen online személyiségünk felett bármiféle felelősségvállalás nélkül, minthogy nagyobb közjó forog kockán. A helyzet részleges javítása érdekében a következőket javasoljuk:

1. Európai Digitális Ombudsman (EDO) kinevezése

Egy európai digitális ombudsman kinevezése, aki felügyelné a közösségimédia-vállalatok működését az európai egységes piacon. Ez nehéz, de sürgős feladat. Először is, a legtöbb fontos közösségimédia-vállalat, ami befolyásolja mindennapjainkat, nem európai jogi személy, és ezért minden európai szervezet jogi ellenőrzési lehetőségei erősen korlátozottak. Mindemellett egy az egész Európai Unió intézményi súlyát maga mögött tudó kinevezett személy szükséges lenne, hogy kapcsolati pontként szolgáljon az európai polgárok és, a vállalkozások, a különböző politikai és civil szervezetek, valamint a kormányok, illetve másik oldalon a gyakran elérhetetlen médiaszolgáltatók között, akik az átlagfelhasználó panaszaira nem is válaszolnak. Az európai digitális ombudsman az Európai Tanácsnak és az Európai Parlamentnek is felelősséggel tartozna.

2. Európai Online Szabályozási Ügynökség (EORA) felállítása

Egy európai Online Szabályozási Ügynökség (EORA) felállítása az emberek (felhasználók) jogainak védelme mellett. Jobb koordinációra van szükség az európai szintű szabályozásokat illetően, hiszen a legnagyobb közösségimédia-vállalkozások túl nagyok ahhoz, hogy egyes tagállamok felvegyék velük a versenyt. Az Európai Online Szabályozási a már meglévő ENTSO-G (földgázenergia-ipari rendszerirányítók európai hálózata) és az ENTSO-E (villamosenergia-ipari rendszerirányítók európai hálózata) mintázatát követné, mely működőképes megoldás a lényegi és hatékony koordinációs mechanizmusoknak a nemzeti szabályozók és a nagyobb európai politikai közösség között.

Az EORA-nak kellene meghatároznia a demokratikus EU-intézmények külön felügyelete alatt működő digitális vállalatok listáját. A szólásszabadság alapvető európai érték. Az európai piac minden szereplőjének tiszteletben kell azt tartani, különösen a jelentős szereplőknek.

3. Világosan és jogilag meghatározni a közösségimédia-vállalatok státuszát

Egy demokráciában a médiát a kormányzat negyedik ágának szokás nevezni. A digitális média pedig egy soha nem látott méretű negyedik ág. Sürgősen szükség van tehát arra, hogy világosan és jogilag határozzuk meg a közösségimédia-vállalatok státuszát, hogy minek számítanak:

- a) médiának,
- b) hagyományos online szolgáltatóknak,
- c) kritikus infrastruktúra-szolgáltatóknak,
- d) valami másnak.

Ennek európai szinten meghozott politikai döntésnek kell lennie, amit az Európai Tanács hoz meg, hogy a lehető legnagyobb legitimitással bírjon. Akárhogy is, világossá biztosítani kell (természetesen a kereskedelmi és ipari titkok tiszteletben tartása mellett) a közösségimédia-vállalatok maximális transzparenciáját és felelősségre vonhatóságát. Különleges közösségi médiára alkalmazott etikai kódexet is létre lehetne hozni – például az európai digitális ombudsman által -, hogy leírja a jó gyakorlatokat, és a sztenderd működési folyamatokat, melyek tisztességes üzletet tesznek lehetővé a felhasználó és a közösségimédia-vállalat között.

4. Felhatalmazni az EDO-t és az EORA-t a megfelelő pénzügyi és jogi eszközökkel a szabályozások végrehajtásához.

Szankciók előre meghatározása azon vállalatok számára, melyek nem veszik figyelembe az 1. és 2. számú ajánlást. A nagyobb közösségimédia-vállalatok pozíciója nagyon erős. Köszönhetően mély piaci penetrációjuknak és de facto kritikus infrastruktúra szerepüknek, csak a felhalmozódó bírságok és a különadók tudják őket rávenni arra, hogy tiszteletben tartsák az EDO és az EORA szabályozását.

5. Demonopolizálni a reklámpiacot

A helyi és nemzeti médiavállalatok zuhanórepülésbe kezdtek, mióta az elmúlt években a Google és a Facebook (pontosabban az Alphabet és a Meta) váltak minden európai ország reklámpiacának legnagyobb szereplőivé. Korábban a helyi fogyasztók képesek voltak a helyi és nemzeti média egészséges ökoszisztémáját fenntartani, elegendő reklámbevételt biztosítani a szerkesztőségek feltöltéséhez, és biztosítani a média függetlenségét a hirdetési bevételeknek köszönhetően. Az online marketing, a mikrotargeting és a klikkelési mintázatok értelmezésének eljövetele óta azonban ezeknek a bevételeknek 50 százaléka a legnagyobb transznacionális vállalatoknál köt ki, akik nem támogatják azokat az ökoszisztémákat, melyek lehetővé tették az élénk európai médiapiac létezését évszázadok óta. Ahogy Ausztrália vs. a Facebook példája mutatta, még egyes országok kormányai is tehetnek lépéseket a nagy transznacionális vállalatokkal szemben, hogy megvédelmezzék piacukat. Együtt fellépve az EU országai sokkal többet érhetnek el médiapiacuk megvédéséért, és így szabadságuk és szabad eszmecseréjük megőrzéséért.

Az ebből az adóból befolyó bevételeket arra lehetne használni, hogy létrehozzunk egy EU Újságírási Alapot, amely speciális, oknyomozó újságírói projekteket finanszírozna minden tagállamból, akik korrupciós és hatalmi visszaélési ügyeket derítenének fel EU-szinten mindhárom hatalmi ágon (törvényhozói, végrehajtói, bírói) belül.

Ajánlások a digitális egységes piac számára

Az Európai Unió egyik eredeti fő célja a javak, szolgáltatások, emberek és tőke szabad mozgását biztosító közös piac létrehozása volt. A javak szabad áramlása a vámunióban lefektetett elv. A digitális javakat lehetnek javak, szolgáltatások, mesterséges intelligencia vagy digitális valuta. Ez új megközelítést kíván. Ugyanakkor új lehetőségeket is teremt.

Az EU Digitális Egységes Piac Stratégiáját 2015-ben mutatták be azzal a céllal, hogy segítse az európai digitális vállalatokat a globális növekedésben. Őszintén szólva a dokumentumnak nagyon kevés hatása volt az igazi európai üzletekre. Jelenleg a digitális üzletágat elsősorban amerikai, kínai és koreai vállalatok uralják. A legfontosabb információs technológiai (IT) cégek közül világszinten egyik sem európai (lásd 1. táblázat).

El kell ismernünk, hogy az elmúlt 20 évben a globális ICT/digitális üzletág növekedése nem érintette az európai vállalatokat. A szilikonvilági számítástechnikai, szerverekkel, tárolóhelyekkel, adatbázisokkal, mobiltelefonokkal és szolgáltatási infrastruktúrákkal, közösségi platformokkal foglalkozó „rég” IT üzletág elveszett az európai cégek számára. Ugyanakkor a már átélt hatalmas változások ellenére is még a digitális forradalomnak még mindig csak az elején vagyunk. Úgy véljük, hogy a következő 10 év még több innovációt fog hozni a digitális világban, mint amit az elmúlt 20 évben láttunk (2002-ben a világban még nem volt iPhone, Facebook, Netflix, Tesla, Siri és sok más termék). Még sok minden hátravan.

1 táblázat. A legfontosabb IT vállalatok a Global 500 **alapján 2020-ban**

Rangsor	Ország	Név	Bevétel (milliárd EUR)
1	USA	Apple Inc.	204,6
2	Korea	Samsung Electronics	189,2
3	USA	Amazon	158,8
4	Tajwan	Hon Hai Precision/Foxconn	138,1
5	USA	Alphabet Inc.	98,9
6	USA	Microsoft	80,4
7	Chiny	Huawei	79,7
8	Japónia	Hitachi	75,5
9	USA	IBM	70,6
10	USA	Dell Technologies	70,3
11	Japán	Sony	68,8
12	Japán	Panasonic	64,3
13	USA	Intel	56,1
14	Korea	LG Electronics	48,5
15	Kína	JD.com	48,2
16	USA	HP Inc.	46,4
17	USA	Cisco Systems	42,9
18	Kína	Lenovo Group	40,4
19	USA	Facebook	36,3
20	USA	Honeywell International	36,2

Forrás: <https://fortune.com/global500/>

A globális digitális piacon való vezető szerep visszaszerzésének érdekében azt javasoljuk, hogy a Digitális Közös Piac a következő eszközökkel segítse az európai vállalatokat a piaci vezető szerepük visszaszerzésében a következő 10 évben.

6. Befektetni a következő digitális technológiákba

A digitális forradalom első 20 éve elveszett az EU vállalatai számára. A következő 10 év több változást fog eredményezni, mint az elmúlt 20. Ez azt jelenti, hogy az EU-nak az alábbiakhoz hasonló új technológiákba kell befektetnie:

- következő generációs számítástechnika,
- az IT integrációja a biotechnológiával,
- következő szintű folyamatautomatizáció,
- alkalmazott Mesterséges Intelligencia (MI),
- új programozási eszközök,
- digitális ikrek és folyamatvizualizáció.

Még nincsenek globális vezetők ezekben a technológiákban. Ezek azok a területek, melyekre az EU vezetőinek koncentrálniuk kell, melyekbe pénzt, időt és erőfeszítést kell befektetniük.

Az EU-intézményeknek és EU-országoknak vezető felhasználóvá kell válniuk az új termékekben, eszközökben és IT-technológiákban, akárhol is készítik őket Európában. Ugyanakkor világos és gyors politikát kell folytatni a legnagyobb vállalatok monopóliuma ellen, főleg akvizíciós politikájuk ellen. Nem tudjuk megalkotni a jövő technológiáinak európai unikornisát, ha nem európai alapok vagy vállalatok mindig megveszik azokat még fejlesztésük korai szakaszában. Elvesztik európai jellegüket, mielőtt még elég nagyra válhatnának ahhoz, hogy kiállják a külső versenyt.

7. Az EU-t a digitális és IT-szolgáltatások szabad és nyílt piacaivá fejleszteni és támogatni

Az Európai Bizottság 6 prioritást fogadott el a 2019-2024 közötti időszakra.

- Az Európai Green Deal – Európa célja, hogy az első klímasemleges kontinensévé váljon a modern és erőforrás-hatékony gazdaság létrehozásával
- Digitális korszaknak megfelelő Európa – Az EU digitális stratégiája ellátja az embereket az technológia új generációjával
- Az emberekért való gazdaság – Az EU-nak vonzóbb befektetési környezetet kell teremtenie, és olyan növekedést, ami minőségi munkahelyeket hoz létre, főleg a fiatalok és a kisvállalkozások számára
- Erősebb Európa a világban – Az EU erősíteni fogja a hangját a világban a multilateralizmus és a szabályokon alapuló nemzetközirend bajnokaként
- európai életmódunk védelme – az EU-nak meg kell védenie a jogállamiságot, ha fel akar lépni az igazságosság és az EU alapértékei védelmében

- új támogatás a demokráciának – nagyobb beleszólást kell biztosítanunk az európaiaknak a demokráciáinknak az olyan külső beavatkozásoktól való megvédésében, mint a dezinformáció vagy az online gyűlöletüzenetek.

Az EU-nak a digitális és IT-szolgáltatások számára szabad és nyílt piaccá fejlesztése pozitív hatással lesz erre a hat prioritásra. A digitális technológiák manapság az emberi aktivitás minden területére kiterjednek. Jelenlétük és szerepük még nagyobb lesz a jövőben.

8. A francia-német GAIA-X Projektet valódi európai projektté alakítani

Állandó költségvetést létrehozni minden EU-országban a GAIA-X Projekthez és olyan projektté tenni, ami minden EU-országot összehoz. A GAIA-X Projekt célja, hogy közös sztemderdeket állapítson meg az adattároláshoz és az adatfeldolgozás lokális szervereken való tartásához a szigorú EU adatvédelmi szabályozások tiszteletben tartásával. Ma a kezdeményezést egy 22 francia és német vállalkozásból álló szervezet hajtja. Ez jó kezdeményezés egy közös európai adatkezelési mechanizmus létrehozásához, ami figyelembe veszi a bizalom közös igényét és az európai adatkezelési és személyiségi jogi sztemderdeket.

Egy olyan, adatokkal kapcsolatos új EU-sztemderd nélkül, mely figyelmet fordít az átláthatóságra, kontrollálhatóságra, hordozhatóságra és a szolgáltatás interoperabilitására, nagyon nehéz lesz megőrizni az európai szuverenitást. Főleg olyan időkben, amikor az adat az új olaj.

Ugyanakkor az internetes anonimitást újra kell gondolni. A nasza-klasa.pl (vagyis a mi-osztálytermünk.pl) nevű oldal egy olyan lengyel közösségi hálózati szolgáltatás volt, melyet alumnusok és hallgatók vettek igénybe a Facebook korszaka előtt. A koncepció nagyon hasonló volt a Facebookhoz egy fontos különbséggel: az egyik megadott iskola megadott osztálya szerint kellett regisztrálni. Később természetesen csatlakozhattál más osztályokhoz, és posztolhattál ott is, de mindenki tudta, honnan vagy, milyen iskolából és osztályból jöttél. A gyűlöletbeszéd és az álhírek ennél fogva soha nem jelentettek problémát ezen a platformon. Sajnos a szolgáltatás nem tudta kiállni a Facebook jelentette versenyt, és 2021 júliusában végleg bezárt.

9. EU delegációk küldése a legnagyobb IT-vállalatokhoz

A lengyel kormány bevételei, melyek az EU-kormányok között a nyolcadik legnagyobbak, csak kicsit nagyobbak, mint az Apple vállalat bevételei. Az Apple bevételei nagyobbak tehát, mint az osztrák, dán, finn, cseh, portugál, ír, görög, román, magyar, szlovák, luxemburgi, horvát, bolgár, szlovén, litván, lett, észt, ciprusi és máltai kormányok bevételei (1. és 2. táblázat). Ugyanakkor az Apple és a többi fontos IT-vállalat számára az EU vezető piac. Európai mérnökök és európai felhasználók nélkül nem lennének ennyire hatalmasak.

Ahogy a nagy techvállalatok általában nagyobbak a legtöbb EU-tagállamnál, érdemes volna EU-szintű képviselőket fenntartani ezeknél a szervezeteknél is. Ezért azt javasoljuk, hogy hozzunk létre EU delegációkat a legnagyobb IT-vállalatokhoz, melyek hasonlóképpen működnének, mint a nem európai országokban működő EU-delegációk, vagyis lényegüket tekintve nagykövetségekként. A delegációvezető vezetése alatt ezek az egységek tennének jelentést az EDO felé, és biztosítanák, hogy szemmel tartják az IT-óriások legújabb fejlesztéseit, és ugyanakkor párbeszédbe vonnák őket egy-egy új termék korai szakaszától kezdve az EU legitim aggódalmainak és az EU-polgárok jogainak tiszteletben tartásának kérdéseiben.

2 táblázat. EU-tagországok kormányainak bevételei

Rangsor	Ország	állami költségvetés bevételei (milliárd EUR)
1	Németország	1566,9
2	Franciaország	1210,4
3	Olaszország	786,0
4	Spanyolország	465,4
5	Hollandia	351,0
6	Svédország	236,3
7	Belgium	229,0
8	Lengyelország	217,5
9	Ausztria	184,9
10	Dánia	166,4
11	Finnország	122,5
12	Csehország	89,6
13	Portugália	87,0
14	Írország	83,6
15	Görögország	82,2
16	Románia	71,6
17	Magyarország	59,6
18	Szlovákia	36,9
19	Luxemburg	28,0
20	Horvátország	23,7
21	Bulgária	23,2
22	Szlovénia	20,5
23	Litvánia	17,7
24	Lettország	11,4
25	Észtország	10,8
26	Ciprus	8,5
27	Málta	4,7

Űródlo: Eurostat in 2021.

10. Végfelhasználói licencszerződés (EULA) kezdőknek

A számítógépeink képernyőjén megjelenő jelenlegi EULA az információs aszimmetria tipikus esete. Egy átlagfelhasználónak fogalma nincsen arról, hogy milyen feltételek vonatkoznak rá, amikor egy új online szolgáltató szolgáltatásait igénybe veszi, legyen ez akár online bankolás vagy fogadás a közösségi médián. Az ember általában több oldalnyi sűrű jogi szöveget kap arról, hogy ki kezeli az adatait, hogyan lehet felderíteni stb., míg a követelményeket tovább nehezíti a GDPR-szabályozás.

Van azonban létező példája egy másik nagyon komplex és technikai szektornak, ami jó gyakorlatként szolgálhatna az online esetekhez is, ez pedig a gyógyszeripari szektor. Minden az európai piacon eladott orvosságban benne van a terméktájékoztató, egységesített (és nem könnyen érthető) tartalommal, ami részleteiben leírja a termék jellegzetességeit, a dobozleírás és a címkézés. Az Európai Gyógyszerészeti Ügynökség sztemderdizálta a leírás formátumát és a minimális információ mennyiséget. Nyilvánvalóan nem mindenki olvassa el ezeket az apró papírokat teljesen, de ott van a lehetőség mindenki számára, hogy jobban megértse, milyen gyógyszert fognak beszélni, mik lehetnek a kockázatok és mellékhatások, vezethetnek-e autót vagy kezelhetnek-e gépet, ha beszédtek. De a lényeg az, hogy az EU arra kötelezi a gyógyszeripari vállalatokat, hogy legalább részben enyhítsék az információs aszimmetriát az alaphatások könnyen érthető leírásával, hogy a betegek és az orvosi személyzet egyaránt jobb információkkal rendelkezzen a gyógyszerelés jellegéről.

Hasonlóképpen a digitális szolgáltatóknak is kötelező EULA-t kellene biztosítaniuk egy egyszerűsített, érthető formában a végfelhasználók számára, néhány kulcskérdés köré rendezve arról, hogy miként használják az adatait, kivel osztják meg, és hogyan védik, illetve hogyan lehet véget vetni a szolgáltatás igénybe vételének, milyen nyomokat hagy maga után a befejezés után stb. Egy rövid összegzésben meg lehetne írni, hogy a szolgáltatás mit jelent az egyén számára. Ez természetesen nem tántorítaná el az embereket attól, hogy online posztoljanak, de legalább lenne fogalmuk arról, hogy mit jelent a digitális lábnyom hosszú távon.

Különbségek

Napjainkban a digitalizáció területén három fő különbség van a Kelet- és Közép-Európai (CEE) országok és a nyugat-európai (WE) között. Ezek a következők:

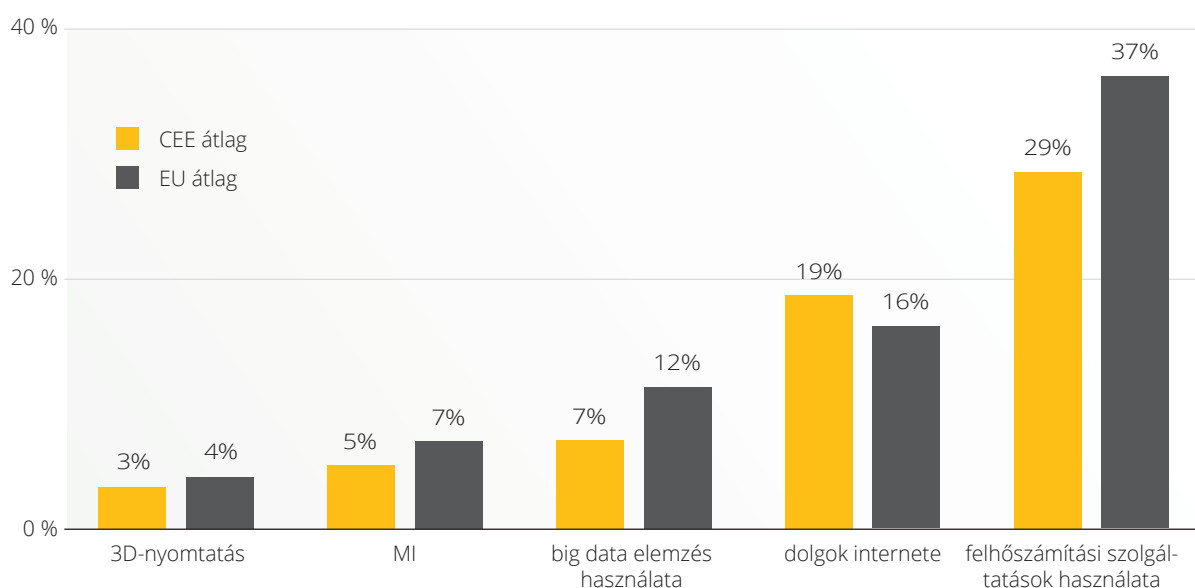
1. A befektetésre képes nagy- és közepméretű CEE vállalatok száma.
2. A CEE és WE vállalatok helye a globális termékek előállításában és gyártásában.
3. A digitális technológiák használata.

A legnagyobb különbség a CEE és WE között a befektetésre képes nagy- és közepes vállalatok számában rejlik. Ugyanakkor a CEE vállalatok többsége alacsonyabban áll a globális termékek értékteremtési láncban, mint a WE vállalatok ugyanabban a termékben. Ez elsősorban történeti okokkal magyarázható, de még mindig nagyon erős hatása van a gazdaságra. Minél nagyobb a hozzáadott érték a vállalatnál, annál nagyobb részét tudja a vállalat létrehozni a terméknek. Minél nagyobb részét tudja létrehozni a terméknek, annál több bevétele lesz. Minél nagyobb bevételre tesz szert, annál többet tud befektetni.

Az 1990-es években azt tanították a kommunizmusból frissen szabadult CEE országoknak, hogy a tőkének nincs nemzetisége. A 2007-2009 közötti pénzügyi válság alatt megtanultuk, hogy a tőkének valóban nincs nemzetisége, de a tulajdonosnak igenis van. Francia, holland és német vállalatokat francia, holland és német menedzserek irányítanak, ők pedig elsősorban természetes módon saját országukra összpontosítanak. Ezért válság idején a központjuktól távolabb eső gyárakat zárják be elsőknek, jó időkben pedig ahhoz közel nyitnak kutatás-fejlesztési központ.

A digitális technológiák felhasználásában is különbség adódik a WE és CEE vállalatok között. A dolgok internetét leszámítva minden területen, beleértve a felhőszámítást, big data elemzést, mesterséges intelligenciát és a 3D-nyomtatást, Nyugat-Európa sokkal magasabban áll, mint a CEE régió.

19. ábra: **Digitális technológiák használata a CEE régióban és az EU egészében**

Forrás: Report "Paving the Digital Path in Central and Eastern Europe" CEP

Ezek a különbségek hozzájárulnak ahhoz, hogy a bevételi különbségek még mindig nagyok CEE és a WE között. Az „agytranszfernek” súlyos kockázata áll fenn az EU szegényebb részeiről a gazdagabb részek felé. Sajnos a digitális üzletágban ezek az „agyak” az EU-n kívülre, az Egyesült Államokba is mennek. Kockázati tőketulajdonosok szintén hívogatják a CEE vállalkozókat, hogy vállalkozásaikat az USA-ban alapítsák meg, mert nemcsak könnyebb lesz az irányítás, de az amerikai piac sokkal nyitottabb is az innovációra és az új projektekre. Az „agytranszfer” az USA-ba a WE országokat is súlyosan érinti.

Összegzés

1997-ben e jelentésnek szerzőinek asztalán volt egy olasz PC (Olivetti), egy francia switch (Alcatel), egy amerikai operációs rendszer (Microsoft) és egy lengyel antivírus szoftver (mks_vir). 25 évvel később ugyanezen az asztalon kínai PC és switch, amerikai operációs rendszer és antivírus található. Az EU elvesztegette a digitális forradalom első 20 évét.

Az EU digitális stratégiáját újra kell indítani. De ahelyett, hogy írnának még egy új dokumentumot vagy egy következő sokoldalas szakpolitikát, az EU-nak **BE KELL BEFETKTENIE** most a következő területekbe:

- következő generációs számítástechnika,
- az IT integrációja a biotechnológiával,
- következő szintű folyamatautomatizáció,
- alkalmazott Mesterséges Intelligencia (MI),
- új programozási eszközök,
- digitális ikrek és folyamatvizualizáció.

és **MEGFORDÍTANI A FOLYAMATOT**, melyben a digitális közösségi média elpusztítja a közvitát, aláássa a demokráciát és tolerálja az álhírek és a gyűlölet terjedését.

Az európai vezetőknek fel kell ébrednie, mert tetszik vagy sem, a jövő sokkal digitálisabb lesz, mint ahogy ma elképzeljük. Ezt a jövőt digitális vállalatok fogják teremteni. Ma a top 20 IT vállalat között egyik sem európai. Ambícióink és dicsőséges múltunk ellenére a jövő Európáját valahol máshol fogják megtervezni, hacsak nem változtatunk ezen a helyzeten.

A pandémia kitörése megmutatta, hogy az Európai Unió és az egyes tagországok nem voltak képesek megfelelő környezetet teremteni a digitális vállalatok növekedéséhez, mely a technológiai változások vezetőjévé tették volna őket a világban. Közép- és Kelet-Európa országainak meg kell védeniük azt a kettős megközelítést, hogy korrekciós pályára álljunk, és megvédeni a kettős megközelítést, hogy kijavítsuk a jelenlegi gyengeségét egy olyan rendszernek, melyet a nagy szereplők korlátozott rendszere ural, és felkészítse a kis- és középvállalatokat potenciáljuk maximalizálására a digitális gazdaságban.

Az első stratégiai fókusz a kritikus intézményi és jogi környezet kialakítására és a belföldi vállalkozások növekedésének biztosítására kell irányítani. A második fókusz az európai intézményrendszer, illetve a tisztességes és versenyképes digitális piac megvédelemére kell, hogy legyen. Ennek az új keretrendszernek a gerincét a vállalkozások és felhasználók digitális jogainak meghatározása jelenti. Ennek eléréséhez az Európai Uniónak foglalkoznia kell az információs aszimmetriával, és specifikus intézményeket kell létrehozni a létező hatalmas monopóliumok ellen.

Ami az egyes ajánlásokat illeti, az első kettő, az Európai Digitális Ombudsman kinevezése és az Online Szabályozási Ügynökség létrehozása azt a célt szolgálná, hogy ellenőrző struktúra jöjjön létre az európai digitális piac felett. Miközben szükséges az internetet érintő korlátozások feloldása az egyes országok között, ezzel egyidejűleg fontos egy európai jogi és politikai keretrendszer felállítása is. A keretrendszernek

óvatos megközelítést kell alkalmaznia, ami lehetővé teszi a piaci szereplők számára, hogy szabad és tisztességes versenyben vegyenek részt a digitális piacon.

A harmadik ajánlás a közösségimédia-vállalatok tényleges helyzetének és szerepének meghatározásával foglalkozik. Ezek relatíve új jelenségnek számítanak, melyek beléptek abba a térbe, amit korábban a kiadvállalatok határoztak meg. Ezek az intézmények azonban teljes irányítást és teljes felelősséget vállaltak azért a tartalomért, ami megjelent platformjaikon.

A közösségi média szakított ezzel a megközelítéssel. Két tényező felelős ezért a váltásért. A közösségi média üzleti modellje lehetővé tette egyének számára, hogy szabadon tartalmat állítsanak elő. A másik tényező az ezeken a platformokon jelenlévő hatalmas embertömeggel kapcsolatos, mely hatalmas mennyiségű tartalmat jelent, amit ellenőrizni kell.

Az utolsó ajánlás ezen a területen a közösségimédia-vállalatok helyzetének demonopolizálása, ami a jelenlegi reklámpari tendenciákból húz hasznot. A helyi és nemzeti médiaszolgáltatók pénzügyi nehézségekkel néznek szembe, melyet enyhíteni lehetne, ha kiegyensúlyoznánk a játéktérrel a nagy és a kis szereplők között a reklámpiacon. Az Alphabet és a Meta vezetői diktálják jelenleg a feltételeket az európai országok hirdetési gyakorlatában.

Az ajánlások második köre a digitális egységes piac alakításához járulnak hozzá. Ezek az infrastruktúrára fókuszálnak, mely a szereplők többsége számára segítene kapacitást teremteni a digitális piacon. A folyamat elkezdéséhez először is befektetésekre van szükség a digitális infrastruktúra egészében, illetve a digitális technológiák általános használatának elősegítésére.

Nincsenek még globális vezető szereplők több technológiai területen. Az Európai Uniónak nagyon jó esélye van arra, hogy globális vezetővé váljon, olyan erővé, ami képes diktálni az innováció tempóját és irányát. Az EU-ban mindenütt jelenlévő, minőségi infrastruktúra nélkül az ilyen, minden tagállamnak kedvező digitális átállási lépések mind kudarcra vannak ítélve.

Az Európai Uniónak a digitális és IT-szolgáltatások szabad és nyílt piacának megteremtésére kell koncentrálnia. Ennek kritikusan fontos része, hogy az Európai Unió váljon vonzóbb befektetési környezetté a növekedéshez, ami minőségi munkákat teremt, elsősorban a fiatalok és a kisvállalkozások számára. Ez a megközelítés megerősítené a jelenlegi elhatározást a kisvállalkozások számára kedvező környezet megteremtésére.

Az EU-nak példát kell vennie az egyes országok sikeresen futó saját projektjeiről is, és európai szintűvé kell emelnie őket. A GAIA-X Projekt példájából kiindulva az EU-nak be kell azonosítania más projekteket is, melyekben megvan a potenciál, hogy segítsék az európai kisvállalkozásokat, hogy globális vezetővé váljanak ismét. Az üzleti környezet kisvállalkozások irányába való javítása és a know-how megosztásának támogatása a gyakorlati partnerségek révén az európai vállalkozások és intézmények között nagy segítség volna. Az adattárolás és az adatok feldolgozás a helyi szervereken az EU-sztenderdek és adatvédelmi szempontok figyelembe vételével nagyon jó kezdeményezés.

A legnagyobb IT-vállalatokhoz delegált EU-delegációk szintén segíthetnek a kisebb EU-tagokkal szembeni hatalmi egyensúlytalanságok leküzdésében. Az Apple bevételei nagyobbak, mint az EU-tagországok legtöbbjének kormányzati bevételei. Ugyanakkor ezek az IT-vállalatok a magasan kvalifikált munkaerőtől függenek, amire az EU és tagállamai hatalmas összegeket költenek. Európai mérnökök és európai felhasználók nélkül ezeknek a vállalatoknak sokkal kisebb kapacitásuk és bevételük lenne.

Az utolsó javasolt ajánlás a jogi szempontot használja nemcsak az EU döntéshozóinak, de a felhasználóknak a szemszögéből is, akiknek meg kell értenie a végfelhasználói licencszerződések bizonyos elemeit. Az információs aszimmetria apátiát, sőt, akár bizalmatlanságot is kelthet, ami csökkentheti a digitalizációs potenciált.

Mivel az átlag felhasználónak gyakran fogalma sincs a speciális feltételekről, amikor csatlakozik egy online szolgáltatáshoz, a szerződések tartalmát és struktúráját újra kell gondolni. A felhasználók jelenleg rengeteg oldalnyi tömör jogi szöveget kapnak arról, hogy ki kezeli az adataikat, hogyan lehet törölni stb., míg ezeket a követelményeket tovább bonyolítják a GDPR-kötelezettségek, melyek további nehézségeket okoznak a kisvállalkozások számára.

V. Összegzés

Az Európa Jövőjéről Szóló konferencia éves vitájának célja, hogy összesítse a páneurópai vitát. Eredményeit és következtetéseit nagy valószínűséggel az Európa-napon, május 9-én fogják bejelenteni. A jelentés a Visegrádi Együttműködés állampolgárainak hangját és igényeit képviseli ebben a vitában. A dokumentum stratégiai és geopolitikai jelentőségű a V4-országok politikusai használhatják, amikor az EU-pozíciót kell meghatározni az EU politikai rendszeréről, energiapolitikájáról vagy digitalizációjáról, és szintén információforrás lehet az állampolgárok számára az integráció kihívásaival kapcsolatban. A Visegrádi Együttműködés az Európai Unió jövője szempontjából fontos területeken mutattak be ajánlásokat.

A szakértők szerint az Európai Unió intézményi jövője nem mehet a további centralizáció irányába. Egy erős Európai Unió olyan, ahol mind a nyugati, mind a közép- és kelet-európai országok polgárainak erős összetartozásérzése van. A szakértők a szubszidiáris integráció hívei, vagyis olyan EU-intézményeké, melyek támogatják a gyengébb EU-tagállamokat és a demokratikus közösségeket a problémák megoldásában. Az integrációnak emellett rugalmasabbnak kell lennie, az egyes országok igényeihez, gazdaságaik tempójához igazítva. A demokratikus eljárás szerint az egyes országok lakói döntenek el a további integráció sebességéről. Ha úgy gondolják, akkor nem terjesztik ki az integrációt, de megtarthatják azokon a területeken, ahol véleményük szerint az nem követeli meg további jogkörök átadását az EU intézményeinek. Az EU intézményeinek az államok integrálásán és a kooperáció erősítésén kell dolgozniuk, nem pedig valamiféle egységesítés erőltetésén – főleg nem a gondolatok és értékek területén, melyet a helyi demokratikus közösségek határoznak meg a saját kulturális és alkotmányos hagyományaiknak megfelelően.

Közép- és Kelet-Európa szintjén különösen fontos a közös vélemény kialakítása és egység létrehozása a régiót érintő stratégiai kérdésekben, mint például a V4 energiabiztonsága. Meg kell jegyezni, hogy a Visegrádi Együttműködés országainak energiája jórészt nem megújuló forrásból származik. Az EU stratégiáit és programjait szupranacionális szinten fogadták el, hogy megváltoztassák ezt a helyzetet. Az ukrajnai háború kitöréséig a földgáznak kellett volna a „zöld átmenet” forrásának lennie. Az ukrajnai háború azonban megváltoztatta a geopolitikai rendet. Kiderült, hogy az EU-intézmények által folytatott energiapolitika nagymértékben támogatja Oroszországot. A Visegrádi Együttműködésnek függetlenné kell válnia a külső ellátástól és energiatermelésében. A diverzifikált energiaellátás a V4 országainak nemzeti érdeke. Az Európai Uniónak az agresszor államtól való függetlenségének prioritássá kell válnia a tagországok számára, ugyanakkor az ehhez szükséges lépéseknek figyelembe kell venniük az egyes nemzetgazdaságok lehetőségeit – a munkahelyeket, a munkavállalók jogait, valamint a fogyasztók megvédését a hirtelen áremelkedéstől. Fontos, hogy ne vezessünk be változásokat elkapkodva, főleg nem más országok nemzeti érdekének nevében. A nukleáris energia befoglalása az EU taxonómiájába a Visegrádi Együttműködés országainak érdekeivel összhangban álló döntés, és segíteni fog az energiaforrások diverzifikálásában, és így az EU-stratégiával összhangban a klímasemleges gazdaság kialakításában.

Az EU digitális politikáját európai szinten kell szabályozni a releváns szabályozások és direktívák elfogadásával. Az internet felhasználóit védő új hivatalok létrehozása mellett meg kell változtatni a törvényt, ami hogy elérhetőbb és érthetőbb legyen az átlag felhasználó részére (rövidebb szabályozások és leírások). Fontos, hogy az Európai Unió váljon vonzóbb befektetési környezetté a gazdasági növekedés számára, melynek révén új munkahelyeket tud létrehozni, főleg a fiatalok és a kisvállalkozások számára. Nagyívű befektetésekre van szükség a tagállamok digitális fejlesztésében, hogy a legmagasabb szintű technológiai megoldásokat tudják alkalmazni, melyeket a világ többi országa is. A célnak annak kell lennie, hogy csökkentsük az amerikai vállalatok dominanciáját ezen a piacon. A szakértők szerint az online médiát nagyobb kontroll alá kell vonni, már csak az információminőség kedvéért is, mely növeli a felhasználók hálózatának biztonságát.

A Visegrádi Alap által támogatott projekt legfőbb célja, hogy erősítse az együttműködést a Visegrádi Együttműködés országainak polgárai között – amit ennek a projektnek a révén el is értünk. Olyan szervezetek, melyeknek korábban nem volt lehetősége együtt dolgozni, lehetőséget kaptak, hogy ebben a közös projektben és az Európai Unió stratégiai kérdéseinek megvitatásában dolgozzanak együtt, aminek pozitív hatása volt a vélemények cseréjére és a régió közös hangjának felépítésében a nemzetközi vita során. Az európai ügyek melletti kiállás hangsúlyozása mellett a V4 országok erős szellemi központjai megerősítették helyzetüket a nemzetközi szintén, és megoldásokat javasoltak – reméljük, hogy kiindulóponttá fognak válni a jövő Európájáról folyó párbeszédnek. A közép-európai országok nézőpontját is figyelembe vettük.

Angelika Gieras

VI. About the authors (alfabetic)

Angelika Gieraś

(angelika.gieras@sobieski.org.pl)

A Varsói Tudományegyetem Nemzetközi és politikatudományi karán diplomázott (kitüntetéssel). Az Európai Parlamentben, az Európai Bizottságban dolgozott korábban, valamint az EU Karrier nagykövete volt az Európai Személyzeti Felvételi Hivatalban (EPSO). 2019 óta a Sobieski Intézet munkatársa, ahol hazai és nemzetközi projektek koordinálásáért felelős. Megbízott oktató a Varsói Tudományegyetemen, a Közigazgatási Állami Főiskolán, és a Pénzügyi és Számítástechnikai Egyetemen Łódźban. Workshopokat szervez EU karrierre pályázó köztisztviselőknek, és a Közigazgatási Egyetemen ad tanácsot a nemzeti szakértőknek. Szakterülete az Európai Unió intézményeiben végzett közszolgálati munka.

Tomasz Grzegorz Grosse

(tomasz.grosse@sobieski.org.pl , tggrosse@op.pl , tgrosse@uw.edu.pl)

Tomasz Grzegorz Grosse szociológus, politológus, és történész, aki az EU és a tagállamok szakpolitikaival, közigazgatásával, környezetgazdaságtanával foglalkozik, kiemelten az europanizációval, és az európai integráció elméleti kérdéseivel. Számos ösztöndíjat nyert el, így tanult az Oxfordi Egyetemen, a Yale Egyetemen, és a kölni Max Planck Intézetben.

Ilyash György

(gyorgy.ilyash@ifat.hu)

Ilyash György az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végzett, külpolitikai szakértő, ezen belül kiemelten Oroszország-kutató a Külügyi és Külgazdasági Intézetben. Az orosz történelem, politika és stratégiai gondolkodás szakértője, a posztszovjet térben zajló politikai folyamatokon dolgozik; feltárja az orosz külpolitika átalakulását és Oroszország sarkvidéki térség fejlődését, Oroszország stratégiáját az Északi-sarkvidéken stb. Kiterjedt tapasztalattal rendelkezik a kutatás módszertan terén, kutatási vezetőként közreműködött több kutatási projektekben.

Szakterületei közé tartozik az Oroszország-Kína kapcsolatrendszer, az EU-Oroszország kapcsolatok, a Keleti Partnerség, és a keleti gazdasági kapcsolatok. Érdeklődik a geopolitikai és stratégiai előrejelzés, valamint a Tech-IR (technológia és nemzetközi kapcsolatok összefüggései) iránt.

Rafał Libera

(rafal.libera@sobieski.org.pl)

Rafał Libera sok év tapasztalattal rendelkezik projektfinanszírozási területen, illetve összetett projektek szerkezetének megtervezésében és lebonyolításában Afrika, Ázsia és Európa különböző országaiban. Jelenleg egy vállalati konzorciumban menedzser, amely olaj és gázvállalatok, valamint offshore szél-erőművek működtetéséért felelős cégek számára nyújt szolgáltatásokat.

A transzatlanti jövő vezetői fórum alapítója, és elnöke, amely az amerikai Kongresszussal és a brit Alsóházzal közösen működtet egy különleges ösztöndíjprogramot lengyel diákok számára. A lengyel City Club igazgatótanácsának elnöke, amely a londoni lengyel vállalkozók számára szervez rendszeres találkozót. Rafał Libera 13 évet élt külföldön (Nagy-Britanniában, Franciaországban), és a londoni University College diplomása. Végzettségét tekintve jogász.

Roman Máca

(maca@politicsandsociety.cz)

Roman elemzőként dolgozik Politikai és Társadalmi Intézet (IPS) munkatársaként, ami az ANO politikai tanácsadó szervezete. Információbiztonsággal, hibrid fenyegetésekkel, dezinformációval és radikalizációval foglalkozik. Mielőtt csatlakozott volna a Politikai és Társadalmi Intézethez, az Európai Értékek think tank-ban dolgozott elemzőként, illetve a Cseh Biztonságosabb Internetet Központban projekt munkatársként.

Roman a Palacky Egyetemen Nemzetközi Fejlesztéspolitikai Tanulmányok szakán végzett Olmützben, valamint Regionális és Politikai Földrajz szakon tanult a Károly Egyetemen Prágában.

Bartłomiej Michałowski

(bartlomiej.michalowski@sobieski.org.pl)

Bartłomiej Michałowski több mint 20 évig dolgozott ICT területen. ICT megoldásokat dolgozott ki kormányzati szervezetek, önkormányzatok, telekommunikációs céget, és a honvédség számára. Dolgozott az Orange, a CISCO, Hewlett-Packard, Statoil és varsói tőzsde számára. Az OBRUM cég ügyvezető igazgatója volt, ami mobil hidakat, mérnökharcjárműveket és digitális termékeket gyártott katonai kiképző és szimulációs központoknak, ezen kívül két startup ügyvezető igazgatója is volt, amelyek a robotika és az energiaellátás terén kínáltak innovatív megoldásokat.

Az „IoT és AI Lengyelországban”, „A(z) igazán Digitális Lengyelország”, és az „Ipar 4.0” jelentések szerzője. A Sobieski Intézet szakértője 2006 óta, 2019 májusa óta pedig tagja a felügyelőbizottságnak. Két Lengyelországban megjelent könyv, és számos publikáció szerzője Lengyelországban és az Egyesült Királyságban.

Martin Reguli

(martin.reguli@hayek.sk)

Martin Reguli az F.A. Hayek Alapítvány – egy vezető szabadpiaci gondolkodást támogató think tank – vezető elemzője, melynek elsődleges területe a közgazdaságtani, társadalompolitikai és külügyi elemzés Szlovákiában és az Európai Unióban. Az oktatáspolitikai koordinációs és digitizáció területén aktívan

folytat konzultációt V4 partnerekkel. Segített számos projekt és konferencia megszervezésében, amelyek különböző szereplők üzleti és egyetemi kapcsolatai erősítik a közszférával.

Martin Regulinak közvetlen tapasztalat van az ügyvédi kamarával való közös munkával, és a külügyi területen zajló kutatási projektekkal. Rendszeresen szerepel a szlovák médiában.

Šárka Shoup

(shoup@politicsandsociety.cz)

Šárka Shoup a Politikai és Társadalmi Intézet (IPS) igazgatója. Dr Shoup a transzatlanti, gazdasági és migrációs ügyekért felelős szakértő. Doktori kutatása a migrációról szól, amit a Web of Sciencen publikált. Mielőtt csatlakozott volna az IPS-hez, Šárka projekt menedzserként dolgozott, és a V4 –Latin-Amerika kereskedelmi kapcsolatok esélyeiről írt elemzéseket. Šárka számos ösztöndíjprogramban vett részt Cipruson, Korfúon, Máltán, és Brüsszelben. A Juaréz del Estado de Durango mexikói egyetemen és a francia IDRAC egyetemen tanult.

Shoup asszony Ph.D fokozattal és mérnökdiplomával is rendelkezik, valamint a prágai Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett MBA diplomát. a Iyoni Jean Moulin Egyetemről van egy MA diplomája is. 2020-ban beválasztották az Európai Liberális Fórum igazgatótanácsába, amely az ALDE pártcsalád thin tankje.

Stepper Péter

(peter.stepper@ifat.hu)

Stepper Péter 2012-ben szerzett diplomát a Budapesti Corvinus Egyetem nemzetközi tanulmányok MA szakján. 2013-tól a Biztonságpolitikai Szemle folyóirat főszerkesztője volt, majd 2014 és 2016 között az ELTE TÁTK megbízott oktatója. 2016 és 2018 között a Budapesti Üzleti Főiskola megbízott oktatójaként dolgozott. 2018-ban védte doktori disszertációját a BCE Multidiszciplináris Doktori Iskolájában, melynek témája a kényszer migráció mint biztonsági kihívás a visegrádi együttműködés országaiban. 2016 és 2021 között az Antall József Tudásközpont kutatója.

2019 óta a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok tanszékén egyetemi adjunktus. 2021 augusztusa óta a Külügyi és Külgazdasági Intézet vezető kutatója. Kutatási területe a biztonságpolitika, NATO, a visegrádi együttműködés és a transzatlanti kapcsolatok.

Ugródsy Márton

(marton.ugrodsy@ifat.hu)

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem politológia szakán végzett, majd a Budapesti Corvinus Egyetemen szerzett politikatudományi doktori fokozatot. Szakmai karrierjét a washingtoni Center for Strategic and International Studies Közép-Európával foglalkozó programjában kezdte a Hungarian-American Enterprise Scholarship Fund ösztöndíjasaként. Hazatérése után a Kitekintő.hu vezető szerkesztője lett, emellett a Közép-Európa, majd az Észak-Amerika rovatot vezette. Számos budapesti egyetemen és szakkollégiumban tartott órákat, többek között Közép-Európáról és a visegrádi együttműködésről. 2015 óta a KKI munkatársa, először kutatóként, majd stratégiai igazgatóhelyettesként dolgozott az Intézetben, 2018. júliusától az Intézet igazgatója. Intézeti feladatai mellett a Budapesti Corvinus Egyetemen is oktat.

VI. A résztvevő intézetekről

Külügyi és Külgazdasági Intézet

A főbb szellemi és tudományos központok egyike Magyarországon. Kiemelt nem kormányzati szervezet, mely kutatásokat végez, elemzéseket ír, jelentéseket és szakértői véleményeket készít a döntéshozók felé. Különböző tevékenységeivel a civil társadalmat erősíti, főleg rendszeresen szervezett konferenciáival és projektjeivel, melyek a civil társadalom, a demokrácia, jogállamiság, regionális és európai integráció kérdéseivel is foglalkoznak. Partnereink kiváló tapasztalata is hozzájárult ahhoz, hogy a Külügyi és Külgazdasági Intézetet választottuk együttműködésre. Reméljük, hogy partnereink tapasztalata segíti ennek a projektnek a tartalmi erősségét, és így jobb elemzését teszi lehetővé az Európai Unió és a V4 civil társadalmainak kérdéseiről.

Politikai és Társadalmi Intézet (Institut pro politiku a společnost)

Az Intézet küldetése, hogy a cseh politikai és közsférát művelje a professzionális és nyílt párbeszéd elősegítésével. Célunk, hogy élő platformot hozzunk létre, mely meghatározza és elemzi a problémákat, megoldási javaslatokat kínál a szakértőkkel és politikusokkal együttműködve konferenciák, szemináriumok, nyilvános beszélgetések, politikai és társadalmi elemzés formájában, ami az egész cseh társadalom számára elérhető. Hiszünk abban, hogy a szakértőkkel folytatott nyílt párbeszéd és a problémák okának felismerése szükséges bármely jelenkori politikai-társadalmi probléma sikeres megoldásához.

F. A. Hayek Alapítvány (The F. A. Hayek Foundation Bratislava)

A F. A. Hayek Alapítvány egy független, nem politikai és nem profit alapú szervezet, amit 1991-ben alapított egy csoport szabadpiac iránt elkötelezett szlovák közgazdász. Az Alapítvány alapmissziója, hogy piaci orientáltságú gondolkodást honosítson meg Szlovákiában – egy olyan megközelítést, ami az 1990-es

évek előtt nem létezett régiókban. Az Alapítvány a klasszikus liberális hagyományból kiindulva ajánl gyakorlati reformelképzeléseket a piaci szemlélet alapján a gazdasági és társadalmi problémákra, és segíti a klasszikus liberális gondolkodás elterjesztését egy platform létrehozásáért, ahol a szakértői vélemények és a széles közvélemény találkozhatnak, átbeszélhetik a liberális alapértékeket és gondolatokat.

Sobieski Intézet (Instytut Sobieskiego)

A Sobieski Intézet egy 2005-ben alapított, vezető lengyel think tank. Olyan megoldásokat javasolunk, melyek lehetővé teszik Lengyelország számára, hogy erős és hatékony állam legyen, ami garantálja a gazdasági szabadságot és a szabadság és társadalmi felelősségvállalás közötti egyensúlyt. Egy erős, hatékony, független és ambiciózus Lengyelországban hiszünk. Olyan Lengyelországban, ahol egyensúlyban áll a szabadság és a társadalmi felelősségvállalás. Változást előidézni az államban egy soha véget nem érő folyamat. Ezért nemcsak a tökéletelenségekre és kihívásokra mutatunk rá, hanem megoldásokat is javasolunk. Ugyanakkor biztosítjuk, hogy anyagaink könnyen hozzáférhetőek és megfizethetőek, mert mindenkinek képesnek kell lennie arra, hogy beleszólhasson az állam ügyeibe, nem csak a privilegizáltaknak. Mert a változás mindannyiunkkal kezdődik.

TWORZYM IDEE DLA POLSKI

Instytut Sobieskiego

Lipowa 1a/20
00-316 Warszawa
tel.: 22 826 67 47

sobieski@sobieski.org.pl
www.sobieski.org.pl

ISBN 978-83-959697-4-4

• Visegrad Fund

The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe.